

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2021 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2021 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2021 r.....	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2021 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2021 r. ..	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2021 r.....	7
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).	8
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO	9
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO	10
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych:	10
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	11
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2021 r.	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2021 r.....	13
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.	16
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2021 r.	17
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	19
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowania przed sądami powszechnymi.....	70
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	105

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji.....	109
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	121
VII. Wystąpienia legislacyjne	128
VIII. Opinie i stanowiska	135
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi.....	144
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika.....	145
Część 2	156
Wybór spraw indywidualnych	156

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za III kwartał 2021 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	III KWARTAŁ 2021 r.
Wpływ ogółem	19 333
Sprawy nowe	6 612
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 419

W III kwartale 2021 roku w Biurze RPO przyjęto 524 interesantów oraz przeprowadzono 9714 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	III Kwartał	2021 r.
wystąpień problemowych - w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	42	157
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	3	8
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	2	7
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	1
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	2	48
kasacji w sprawach karnych	30	85
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	2	3
skarg kasacyjnych do SN w sprawach pracy	-	2

skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1	16
wniosek do NSA o wykładnię przepisów	1	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	10
przystąpien do postępowania sądowego	6	31
przystąpien do postępowania administracyjnego	2	5
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	1	5
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	3	6
udział w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	6	19
Razem	106	406

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2021 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 400	33,8
	podjęto do prowadzenia	2 143	30,2
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	257	3,6
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 415	48,2
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 415	48,2
Inne	Razem	1 277	18,0
	przekazano wniosek wg. właściwości	272	3,8
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	513	7,2
	nie podjęto ¹	492	7,0

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Razem	7 092	100
--------------	--------------	------------

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2021 r.

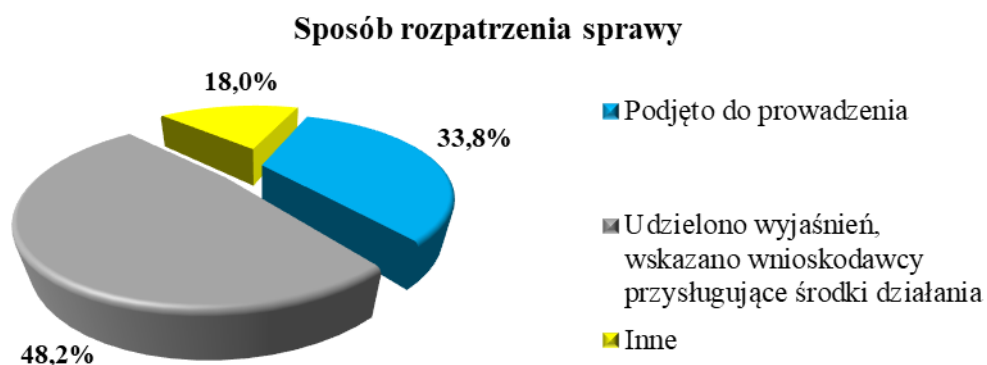

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2021 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	457	23,5
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	286	14,7
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	171	8,8
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	232	12,0
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	133	6,8
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	99	5,2
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 253	64,5
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1113	57,3
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	124	6,4
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	16	0,8
Razem		1 942	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

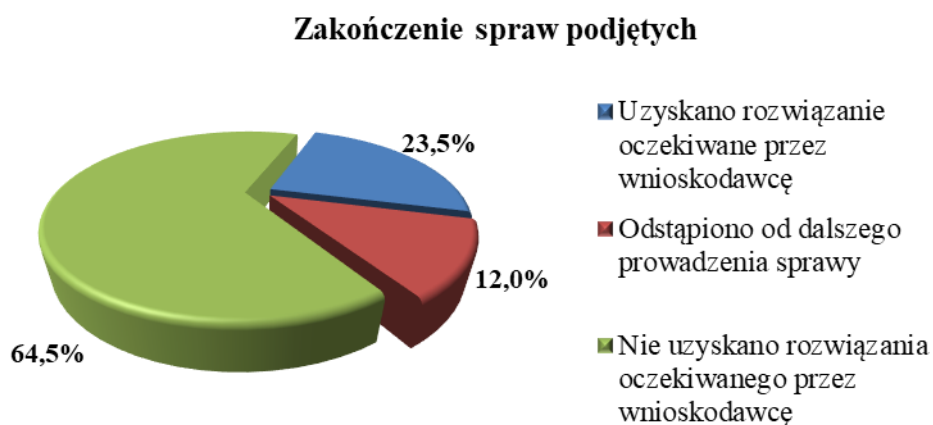

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2021 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	452	6,8
prawo karne	1 367	20,7
prawo karne wykonawcze	940	14,2
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	920	13,9
prawo cywilne	1 248	18,9
prawo administracyjne i gospodarcze	1 208	18,3
równe traktowanie	267	4,0
Krajowy Mechanizm Prewencji	25	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	82	1,2
inne	103	1,6
Razem	6 612	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

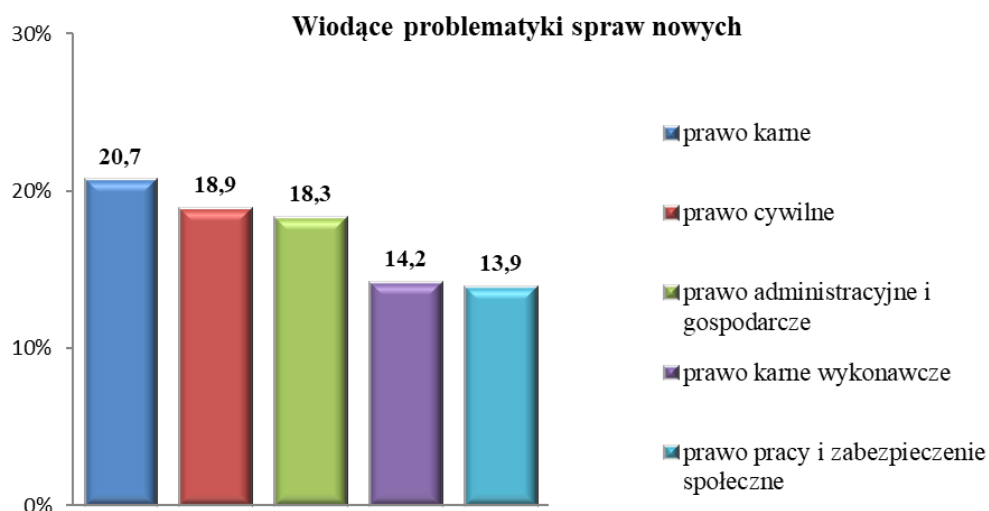

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	III kwartał 2021 r.
prawo karne	290
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	42
prawo cywilne	195
prawo administracyjne i gospodarcze	78
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	11
inne	5
Razem	621

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

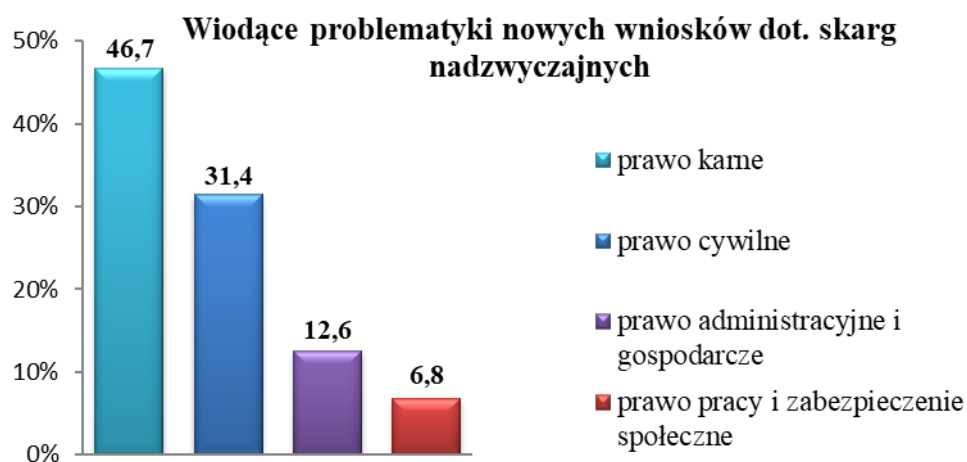

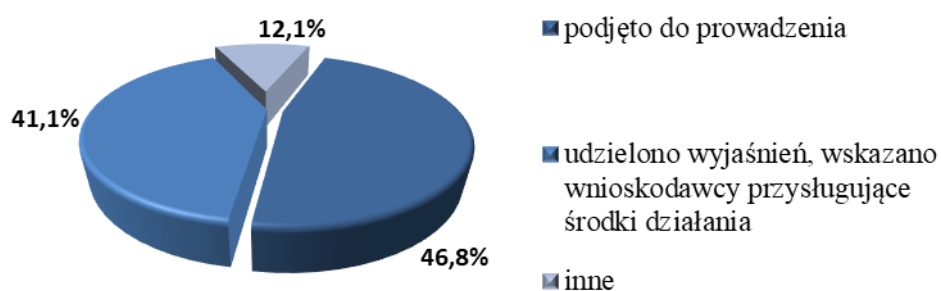
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

W okresie objętym Informacją w Biurach Pełnomocników Terenowych rozpatrzone 667 spraw, w tym:

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	312	46,8
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	274	41,1
przekazano wniosek wg właściwości	16	2,4
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	27	4,0
nie podjęto*	38	5,7

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników
Terenowych RPO

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników
Terenowych:

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo cywilne	153	24,9
prawo karne wykonawcze	130	21,2
prawo karne	89	14,5
prawo administracyjne i gospodarcze	78	12,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	75	12,2

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

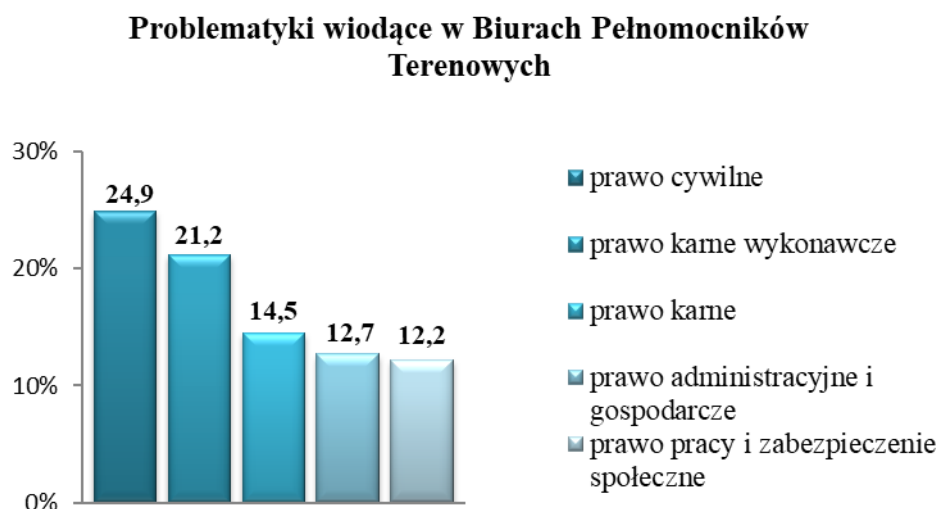

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2021 r.

1.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w zakończeniu roku akademickiego w Wyższej Szkole Administracji Publicznej. Ostrołęka.	03.07.2021 r.
2.	Forum „Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji na rzecz aktywizacji osób dorosłych - LOWE2”. Bobowa.	04-06.07.2021 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Tour de Konstytucja, spotkania i dyskusje z obywatelami nt. Konstytucji RP. Goleniów-Szczecin, Świnoujście, Kołobrzeg, Łobez, Koszalin.	05-08.07.2021 r.
4.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Tour de Konstytucja, spotkania i dyskusje z obywatelami nt. Konstytucji RP. Włocławek.	13.07.2021 r.
5.	Tour de Konstytucja – Siemiatycze - sieciowe apolityczne wydarzenie promujące Konstytucję – dociera do Polski Wschodniej.	27.07.2021 r.
6.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w organizacji i prowadzeniu zajęć promocyjno-edukacyjnych w Namiocie Praw Człowieka RPO na Pol'and'Rock Festival. Makowice-Płoty.	27.07-01.08.2021 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i	29-30.07.2021 r.

	Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w 27. Festiwalu Pol'and'Rock.	
8.	Badanie i ocena warunków przekraczania granicy państwa oraz stanu przestrzegania praw cudzoziemców. Nowy Dwór, Kuźnica, Szudziałowo, Krynki, Bobrowniki, Połowce, Dubicze Cerkiewne.	19.08.2021 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami ruchów obywatelskich. Biuro RPO. Warszawa.	20.08.2021 r.
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Przewodniczącym Zarządu Głównego NSZZ Policjantów Rafałem Jankowskim nt. perspektyw współpracy w kontekście praw i obowiązków funkcjonariuszy oraz warunków ich służby. Biuro RPO. Warszawa.	03.09.2021 r.
11.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji Ośrodka Recepcyjnym dla Cudzoziemców w Podkowie Leśnej-Dębaku – badanie stanu przestrzegania praw cudzoziemców.	03.09.2021 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Komendantem Głównym Policji gen. insp. Jarosławem Szymczykiem. Warszawa.	09.09.2021 r.
13.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Sędziami Sądu Okręgowego w Płocku w sprawie funkcjonowania KOZZD w Gostyninie. Płock.	09.09.2021 r.
14.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z białoruskim opozycjonistą aresztowanym w Warszawie. Warszawa.	14.09.2021 r.
15.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji jednostek Straży Granicznej w rejonie objętym stanem wyjątkowym, - ocena stanu przestrzegania praw cudzoziemców. Połowce, Dobicze Cerkiewne, Kuźnica, Bobrowniki, Białowieża, Narewka, Szudziałowo, Terespol.	15-17.09.2021 r.
16.	Jednostka Straży Granicznej, Policji i Wojska w Białymstoku – badanie stanu przestrzegania praw funkcjonariuszy.	15-17.09.2021 r.
17.	Areszt Śledczy w Częstochowie – badanie stanu przestrzegania praw osadzonych.	17.09.2021 r.
18.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z organizacjami pozarządowymi działającym na rzecz uchodźców. Teremiski, Białystok.	23-25.09.2021 r.
19.	Zakład karny w Płocku – badanie stanu przestrzegania praw osadzonych.	27-28-09.2021 r.

20.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15. Biuro RPO. Warszawa.	28.09.2021 r.
21.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji Centrum Rejestracji Cudzoziemców w placówkach Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych i w Michałowie - pomoc humanitarna dla cudzoziemców przebywających w ww. placówkach.	30.09.2021 r.
22.	Wizytacja ad hoc w związku z zatrzymaniami cudzoziemców na granicy polsko – białoruskiej. Michałowo, Lipsk i Nowy Dwór.	30.09.2021 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2021 r.

1.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Skarżysku Kamiennej – badanie prewencyjne.	05.07.2021 r.
2.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Busku Zdroju – badanie prewencyjne.	06.07.2021 r.
3.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Białymstoku, badanie realizacji zaleceń CPT przedstawionych w raporcie dla polskiego rządu, po wizytacji w Polsce w 2017 r. - badanie prewencyjne.	12-13.07.2021 r.
4.	Policyjna Izba Dziecka w Białymstoku – badanie prewencyjne.	14.07.2021 r.
5.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	19.07.2021 r.
6.	Zakład Poprawczy w Sadowicach – badanie prewencyjne.	20-21.07.2021 r.
7.	Dom Pomoc Społecznej im. Ks. Kardynała Józefa Glempa w Bramkach, rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	23-30.07.2021 r.
8.	Placówka Całodobowej Opieki - Willa Milanówek Rezydencja Seniora w Milanówku, rozmowy z pensjonariuszami przez Skype’a – badanie prewencyjne.	26,28,29.07.2021 r.
9.	Placówka Całodobowej Opieki - Dom Spokojnej Starości „Słoneczny Parasol” w Sulbinach – badanie prewencyjne.	27-28.07.2021 r.
10.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Garwolinie – badanie prewencyjne.	29.07.2021 r.
11.	Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Starym Goździe	03-05.08.2021 r.

	– badanie prewencyjne.	
12.	Dom Pomocy Społecznej Polskiego Związku Niewidomych w Olsztynie rozmowy z pensjonariuszami przez Skype'a - badanie prewencyjne.	04-05.08.2021 r.
13.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Grójcu – badanie prewencyjne.	06.08.2021 r.
14.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji - po proteście przed Komendą Powiatową Policji w Lubinie, w zw. z interwencją policji, w czasie której zginął 34-letni mężczyzna.	09.08.2021 r.
15.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji - po proteście przed Komendą Powiatową Policji we Wrocławiu, w zw. z interwencją policji, w czasie której zginął 34-letni mężczyzna.	09.08.2021 r.
16.	Placówka Całodobowej Opieki - Willa Chopina w Toruniu – badanie prewencyjne.	11.08.2021 r.
17.	Dom Pomocy Społecznej Kraft Haus w Toruniu badanie prewencyjne.	12-13.08.2021 r.
18.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Opolu - badanie prewencyjne.	16,19.08.2021 r.
19.	Zakład Karny nr 2 w Strzelcach Opolskich - badanie prewencyjne.	17-19.08.2021 r.
20.	Placówki Straży Granicznej w Szudziałowie i Usnarzu Górnym w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP - wizytacja ad hoc – badanie prewencyjne.	24.08.2021 r.
21.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Białymstoku w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	30.08.2021 r.
22.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Narewce w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	31.08.2021 r.
23.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	31.08.2021 r.
24.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Połowcach w związku z nagłym wzrostem liczby	31.08.2021 r.

	cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	
25.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Czerwonym Borze w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	01.09.2021 r.
26.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Kuźnicy w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	01.09.2021 r.
27.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Białej Podlaskiej w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	02.09.2021 r.
28.	Placówka Całodobowej Opieki - Rodzinny Dom Opieki „Staś” w Gnojniku – badanie prewencyjne.	07.09.2021 r.
29.	Areszt Śledczy w Starogardzie Gdańskim – badanie prewencyjne.	13-15.09.2021 r.
30.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji ad hoc Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Szudziałowie w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	15.09.2021 r.
31.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji ad hoc Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Bobrownikach w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	16.09.2021 r.
32.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji ad hoc Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Terespolu w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	17.09.2021 r.
33.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji ad hoc Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy placówce Straży Granicznej w Białowieży w związku z nagłym wzrostem liczby cudzoziemców zatrzymanych z powodu nielegalnego przekroczenia granic RP.	17.09.2021 r.
34.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Nr 4 w Augustowie – badanie prewencyjne.	20-21.09.2021 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Konferencja nt. „Procedury chore na COVID? Jak pandemia dotknęła procedurę cywilną, karną i sądowno-administracyjną” zorganizowana przez RPO, Naczelną Radę Adwokacką wraz z Komisją Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej. Warszawa.	01.07.2021 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w 93. konferencji Europejskiego Parlamentu Młodzieży nt. „Shaping the Future of Europe”. Warszawa.	08.07.2021 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystościach ku czci ofiar w 80. rocznicę mordu w Jedwabnem. Jedwabno.	11.07.2021 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach 77. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego	01.08.2021 r.
5.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystościach 41. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych w Gdańsku. Gdańsk.	31.08.2021 r.
6.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystościach 82. rocznicy wybuchu II wojny światowej pod Pomnikiem Obrońców Wybrzeża na Westerplatte.	01.09.2021 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w seminarium nt. „Prawa człowieka w nauczaniu Jana Pawła II” zorganizowane przez Starostwo Powiatowe w Białej Podlaskiej. Międzyrzec Podlaski.	05.09.2021 r.
8.	Konferencja online nt. „Porozmawiajmy – jak choroba Alzheimera dotyka ludzi młodych” zorganizowana przez RPO, Związek Stowarzyszeń Alzheimer Polska i Fundację Stabilo.	06-17.09.2021 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w seminarium eksperckim nt. migracji i sytuacji na granicy zorganizowanym przez RPO. Biuro RPO. Warszawa.	10.09.2021 r.
10.	Udział Dyrektora Generalnego Macieja Berka w uroczystej gali z okazji Jubileuszu 50-lecia odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie. Warszawa.	16.09.2021 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w zjeździe Klubów Gazety Polskiej. Sulejów.	18.09.2021 r.
12.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystościach	19.09.2021 r.

	związanych z XXXI-leciem Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”. Gdańsk.	
13.	Konferencja nt. „Time's up - solidarnie przeciw przemocy wobec dziewczyn i kobiet z niepełnosprawnościami” zorganizowana przez Fundację „Autonomia” we współpracy z Wydziałem Humanistycznym AGH oraz Partner/k/ami i Ambasadorami. Kraków.	20.09.2021 r.
14.	Ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Inkluzja społeczna osób z niepełnosprawnościami” zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, w ramach grantu z programu „Doskonała Nauka” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Międzyzdroje.	22-24.09.2021 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w jubileuszu 70-lecia urodzin profesora Pawła Czechowskiego - długoletniego Kierownika Katedry Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	23.09.2021 r.
16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w spotkaniu Międzynarodowego Instytutu Społeczeństwa Obywatelskiego. Warszawa.	23.09.2021 r.
17.	Konferencja nt. „Mój świat z Alzheimerem” zorganizowana przez RPO we współpracy ze Związkiem Stowarzyszeń Alzheimer Polska i Fundacją Stabilo. Płock.	24-25.09.2021 r.
18.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w obchodach 40-lecia Szpitala Specjalistycznego im. J. Dietla w Krakowie i 50-lecia pracy zawodowej dra med. Andrzeja Kosiniaka -Kamysza. Kraków.	25.09.2021 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2021 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Verą Jourovą Wiceprzewodniczącą Komisji Europejskiej ds. Wartości i Przejrzystości nt. praw człowieka w Polsce i sytuacji na granicy. Biuro RPO. Warszawa.	30.08.2021 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Europejskim Komisarzem ds. Rolnictwa i Rozwoju Wsi Janusza Wojciechowskiego. Biuro RPO. Warszawa.	01.09.2021 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z sędzią Moniką Romaniewicz z Sądu Administracyjnego w Wiedniu przebywającą w Polsce w ramach stażu w Naczelnym	21.09.2021 r.

	Sądzie Administracyjnym. Biuro RPO. Warszawa.	
4.	Konferencja nt. „Annual Conference on European Family Law 2021” zorganizowana przez Akademię Prawa Europejskiego. Trewir, Niemcy.	22-24.09.2021 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Członkini Zarządu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (III.7066.127.2020 z 1 lipca 2021 r.) – w sprawie opóźnień w wypłacie świadczeń.

W ostatnich dwóch miesiącach wzrosła liczba skarg wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących przedłużających się postępowań o świadczenia z ubezpieczenia chorobowego.

Niepokozi fakt, że w niektórych przypadkach opóźnienia są kilkumiesięczne, bowiem wypłata świadczenia nie nastąpiła od grudnia ubiegłego roku. W oczywisty sposób taki stan prawny stawia w trudnej sytuacji ekonomicznej tysiące osób korzystających ze świadczeń z ubezpieczenia chorobowego. Osoby te z powodu choroby czy urodzenia dziecka, z dnia na dzień mogą być pozbawione środków do życia, mimo regularnego opłacania składek na ubezpieczenia społeczne.

Rzecznik wskazał na wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę ochrony zaufania jednostek do państwa. Jednostki regularnie opłacające składki z tytułu ubezpieczenia chorobowego mają prawo oczekiwać, że w sytuacji ziszczenia się ryzyka socjalnego, uzyskają one świadczenia gwarantujące im w znacznej części utrzymanie dotychczasowej stopy życiowej.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się z prośbą o udzielenie informacji, czy i jakie środki zaradcze zostaną wprowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w celu wyeliminowania występujących przypadków wielomiesięcznego oczekiwania na wypłatę należnych świadczeń.

Członkini Zarządu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w piśmie z 30 lipca 2021 r. poinformowała, że Zakład rozpatrzył już około 99,44% wniosków o zasiłki, które wpłynęły w 2021 roku. Większość pozostałych to wnioski z ostatnich tygodni, wobec których nie minął jeszcze ustawowy termin na ich rozpatrzenie. Wnioski te są sukcesywnie realizowane, zatem nie można tu mówić o wzrostowej tendencji niewypłaconych świadczeń. Wszystkie wnioski ZUS stara się rozpatrywać najszybciej jak to jest możliwe, zachowując termin określony obowiązującymi przepisami. Wyjaśniono także, że w wielu przypadkach przedłużający się okres oczekiwania na zasiłek nie jest spowodowany wyłącznie przyczynami leżącymi po stronie ZUS. Przyczynami tymi mogą być także przedkładane przez ubezpieczonych, płatników składek niekompletne dokumenty w celu ustalenia uprawnień do zasiłku, bądź dokumenty które zawierają braki formalne. Wydłużenie okresu rozpatrywania sprawy może być także spowodowane okolicznościami w danej sprawie, które nie pozwalają stwierdzić zaraz po wpływie do ZUS wniosku o zasiłek, czy wnioskodawca podlega ubezpieczeniu chorobowemu, co jest warunkiem sine qua non do przyznania prawa do zasiłku. Często ZUS jest zobowiązany

prować postępowania wyjaśniające w tych sprawach. W przypadku osób prowadzących działalność pozarolniczą, dłuższe oczekiwanie na wypłatę zasiłku może wynikać z ogólnych zasad ustalania prawa do zasiłków. Ponadto przedłużający się czas rozpatrywania spraw zasiłkowych w niektórych przypadkach wynika z toczących się przed sądem postępowań, których rozstrzygnięcia mają wpływ na przyznanie albo odmowę prawa do zasiłku.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7214.70.2020 z 1 lipca 2021 r.) - w sprawie utrzymującego się zakazu eksmisji w czasie pandemii.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają coraz liczniej skargi od obywateli – właścicieli nieruchomości mieszkaniowych, którzy kwestionują obowiązujący obecnie zakaz wykonywania tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego wprowadzony ze względu na fakt wystąpienia pandemii spowodowanej wirusem SARS-CoV-2. Skarżący podnoszą, że dalsze bezterminowe wstrzymanie eksmisji nie tylko uniemożliwia im korzystanie z przedmiotu ich własności (zwłaszcza zamieszkanie we własnym lokalu) lub czerpanie z niego korzyści (w przypadku, gdy lokal przeznaczony był na wynajem), ale także pociąga za sobą dalsze dodatkowe straty w sytuacji, gdy lokal zajmują osoby zadłużone, które nie ponoszą opłat związanych z korzystaniem z mieszkania (np. za media). Wspomniany zakaz eksmisji dotyczy wszystkich lokali mieszkalnych, tj. znajdujących się w zasobach zarówno spółdzielni mieszkaniowych, samorządów, towarzystw budownictwa społecznego i innych osób prawnych, a także mieszkań będących własnością osób fizycznych.

Rzecznik nie kwestionuje zasadności wprowadzenia omawianego zakazu, zwłaszcza że na początku rozwoju pandemii wywołanej wirusem SARS-CoV-2, której pojawienie się było wydarzeniem wyjątkowym i bezprecedensowym w najnowszej historii Polski (i świata), podejmowanie działań zmierzających do zahamowania rozprzestrzeniania się wirusa oraz pochylenie się nad sytuacją osób, których sytuacja majątkowa uległa pogorszeniu w związku z pandemią, wydawało się w pełni uzasadnione i godne aprobaty. Kwestionowany przez właścicieli lokali zakaz, jak można było wówczas zakładać, był rozwiązaniem tymczasowym i ściśle uzależnionym od sytuacji epidemicznej w kraju. Zakaz ten stanowił niewątpliwie ograniczenie prawa własności, jednak ograniczenie to znajdowało uzasadnienie w wartościach wskazanych enumeratywnie w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Obecnie jednak od ogłoszenia w Polsce stanu epidemii upłynęło ponad 15 miesięcy, nie wiadomo natomiast, jak dalej będzie rozwijała się sytuacja epidemiologiczna w Polsce, a zwłaszcza, jak długo stan ten będzie trwał (w szczególności w kontekście doniesień medialnych o kolejnych mutacjach wirusa). Ponadto, wspomniany zakaz został wprowadzony już na początku trwania stanu epidemii i w związku z tym objął swoim zastosowaniem głównie sytuacje, gdy obowiązek opróżnienia lokalu mieszkalnego został orzeczony

jeszcze przed ogłoszeniem tego stanu, a więc i, co oczywiste, bez związku z nim. Jego głównymi „beneficjentami” nie stały się zatem wcale osoby, których sytuacja majątkowa uległa pogorszeniu na skutek pandemii.

W tej sytuacji, w ocenie RPO, zachodzą uzasadnione wątpliwości, czy dalsze – de facto bezterminowe - utrzymywanie przez państwo zakazu eksmisji z lokali mieszkalnych, ustanowionego w tak szerokim zakresie podmiotowym i przedmiotowym, nie narusza standardów konstytucyjnych wobec właścicieli mieszkań, co z kolei przemawiałoby za zasadnością rozważenia złagodzenia wprowadzonego rygoru lub ewentualnie zapewnienia im rekompensat wyrównujących poniesione straty.

Treść skarg wpływających do Rzecznika wskazuje, że negatywne skutki ekonomiczne pandemii dotknęły także osoby będące właścicielami mieszkań. Tymczasem kwestionowany przez nich zakaz eksmisji, chroniący osoby zajmujące cudze mieszkania bez tytułu prawnego, zwłaszcza te niewnoszące opłat związanych z korzystaniem z lokalu, pozbawia ochrony prawnej właścicieli mieszkań. Właściciele są zobowiązani nie tylko do znoszenia sytuacji, w której nie mogą usunąć z lokalu osoby zajmującej ich mieszkanie bez tytułu prawnego, ale zmuszeni zostali również niejako do „kredytowania” takich osób w przypadku, gdy nie wnoszą one opłat związanych z utrzymaniem i korzystaniem z mieszkania. Tak więc właściciele nie tylko nie mogą czerpać korzyści z wynajmu lokalu, ale dodatkowo przerzucony został na nich ciężar ponoszenia kosztów korzystania z tego lokalu przez obce osoby.

Mając na uwadze wyżej przedstawione okoliczności, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 3 sierpnia 2021 r. wyjaśnił, że zakaz wykonywania tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego obowiązuje, co do zasady, w okresie trwania stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, dlatego też na gruncie obowiązujących przepisów wznowienie wykonywania eksmisji nastąpić może po odwołaniu stanu epidemii. Mając na względzie dynamiczną i zmieniającą się sytuację związaną z zagrożeniem epidemicznym, aktualnie trudno określić, kiedy to nastąpi. Podkreślić należy, że kompetencje do odwołania stanu epidemii posiadają wyłącznie organy: minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej – na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego. Sekretarz Stanu zapewnił, że Minister Sprawiedliwości również dostrzega problemy, które wystąpiły na gruncie funkcjonowania omawianego zakazu, a które stały się tematem licznych wystąpień wpływających do Ministerstwa. Wszystkie zgłaszane uwagi są obecnie analizowane pod kątem zasadności wszczęcia prac legislacyjnych w kierunku ewentualnej zmiany art. 15zzu cyt. ustawy z dnia 2 marca 2020 r. Wobec sformułowanego w wystąpieniu RPO wniosku o rozważenie wprowadzenia regulacji, których przedmiotem byłoby zapewnienie właścicielom lokali rekompensat wyrównujących poniesione straty, Sekretarz Stanu wskazał

natomiast, że kwestia ta pozostaje poza zakresem kompetencji Ministra Sprawiedliwości.

**Ministra Zdrowia oraz Minister Rodziny i Polityki Społecznej
(III.502.11.2021 z 8 lipca 2021 r.) – w sprawie dostępu kobiet w ciąży
uzależnionych od alkoholu do stacjonarnego leczenia odwykowego.**

W ostatnim czasie na antenie radia został wyemitowany serial dokumentalny pt. „Piecza”. Jeden z odcinków poruszał problem dostępu kobiet w ciąży uzależnionych od alkoholu do stacjonarnego leczenia odwykowego i zapobiegania konsekwencjom spożywania alkoholu przez matki w postaci spektrum płodowych zaburzeń alkoholowych u dzieci.

Macierzyństwo znajduje się w Polsce pod szczególną ochroną prawną, a realizacja polityki zdrowotnej nakierowana winna być na zapewnienie kompleksowej i odpowiedniej do potrzeb opieki nad matką i dzieckiem. Stanowi o tym art. 71 ust. 2 Konstytucji, który nakazuje, aby matka przed i po urodzeniu dziecka otrzymała szczególną pomoc władz publicznych. Konstytucja w art. 68 ust. 3 podkreśla obowiązek władz publicznych do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym. Również ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską Konwencja o prawach dziecka gwarantuje, że Państwa-Strony tej umowy międzynarodowej odpowiednio zabezpieczą prawo dziecka do życia i ochrony zdrowia, m.in. podejmą niezbędne kroki w celu zapewnienia matkom właściwej opieki zdrowotnej w okresie przed i po urodzeniu, a także będą podejmowały wszelkie właściwe i skuteczne kroki na rzecz zniesienia tradycyjnych praktyk przynoszących szkodę zdrowiu dziecka.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane wyżej gwarancje - zarówno w stosunku do kobiet w ciąży, jak i dzieci - nie są w pełni realizowane. Rozproszone działania interwencyjne, profilaktyczne i edukacyjne w obszarze ochrony zdrowia nie przynoszą oczekiwanego rezultatu w postaci zachowania pełnej abstynencji przez ciężarne. Próżno też doszukiwać się regulacji prawnych w obszarze systemu wsparcia rodzin, które zwracałyby uwagę na problem uzależnienia kobiet w ciąży w kontekście dostępu do świadczeń pomocowych, m.in. świadczeń rodzinnych, świadczenia wychowawczego, programu „Za życiem”. Brak jest także skutecznych mechanizmów profilaktycznych. Występuje swoista bezradność państwa, wobec zagrożenia, jakie dla dziecka niesie spożywanie przez kobietę w ciąży alkoholu. Jest to jaskrawy przykład obniżenia standardu ochrony gwarantowanych przez Konstytucję praw podstawowych poprzez pozbawienie dziecka prawnej ochrony.

Konieczne więc, w ocenie Rzecznika, jest podjęcie szerszej międzyresortowej debaty w celu wypracowania kompleksowych rozwiązań na rzecz realizacji fundamentalnych praw dziecka do życia i ochrony zdrowia. Cięża jest z natury rzeczy stanem określonym w czasie i w stosunku do tradycyjnych trybów leczenia odwykowego relatywnie krótkotrwałym. W sytuacji

więc, gdy uzależnienie dotyka ciężarną, powinna zostać wdrożona specjalna procedura szybkiej ścieżki odwykowej w przystosowanych miejscach spełniających kryteria łączenia opieki nad kobietą w ciąży z terapią uzależnienia w trybie stacjonarnym.

Jak najszybsze ukształtowanie unormowań w kwestii ograniczenia zjawiska uzależnienia wśród kobiet w ciąży powinno być dzisiaj jednym z priorytetów polityki prozdrowotnej i prorodzinnej państwa, gdyż konsekwencje zaniechań w tym obszarze dotkliwie uderzają w grupy najsłabsze. Szeroko rozumiana problematyka FASD winna stać się podmiotem wspólnych działań Ministerstwa Zdrowia i Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej skutkujących opracowaniem i wdrożeniem systemowych rozwiązań dotyczących profilaktyki i leczenia uzależnienia od alkoholu kobiet w ciąży oraz pomocy dedykowanej rodzinie, w której wychowuje się dziecko z FASD.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministrów z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz podjęcie stosownych działań.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 3 sierpnia 2021 r. wskazał, iż problematyka szkodliwości alkoholu w okresie życia płodowego jest jednym z obszarów priorytetowych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA), jednostki podległej Ministrowi Zdrowia, wyspecjalizowanej w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Od wielu lat PARPA prowadzi działania edukacyjne i profilaktyczne w przedmiotowej tematyce, rozpowszechniając wiedzę poprzez różnorodne materiały edukacyjne skierowane do różnych grup odbiorców, a także organizuje i wspiera szkolenia i inne przedsięwzięcia poruszające temat Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (Fetal Alcohol Spectrum Disorder). W celu podniesienia jakości świadczonych usług uwzględniających rozumienie problemów kobiet w ciąży w kontekście FASD, PARPA uruchomiła w bieżącym roku specjalny projekt edukacyjny, którego celem jest zwiększenie kompetencji pracowników placówek leczenia uzależnienia od alkoholu. Ponadto w Polsce każdego roku przybywa placówek specjalizujących się w diagnozie i wsparciu dziecka z FASD i jego rodziców. W większości są to miejsca finansowane przez władze samorządowe lub organizacje pozarządowe. Lista takich placówek (aktualnie jest ich 13) znajduje się na stronie internetowej PARPA.

Dyrektora Generalnej Służby Więziennej (IX.517.1642.2020 z 12 lipca 2021 r.) - w sprawie realizacji widzeń osadzonych z małoletnimi dziećmi na terenie jednostek penitencjarnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem przyjął informację o wznowieniu realizacji widzeń na terenie jednostek penitencjarnych. W licznych wnioskach kierowanych do Biura Rzecznika osoby pozbawione wolności i ich rodziny podkreślały bowiem, jak dotkliwy był dla nich obowiązujący zakaz.

Aprobatę Rzecznika budzi również fakt, iż po raz pierwszy, po ponad rocznej rozłące, osadzeni mogą spotkać się ze swoimi małoletnimi dziećmi. W tym kontekście Rzecznik zwrócił jednak uwagę, że z komunikatów prezentowanych na stronach poszczególnych jednostek penitencjarnych wynika, że w widzeniu mogą uczestniczyć maksymalnie dwie osoby pełnoletnie lub osoba pełnoletnia z dzieckiem. Oznacza to, że w przypadku rodzin posiadających więcej niż jedno dziecko, opiekun zmuszony jest do podjęcia decyzji, które z dzieci będzie mogło spotkać się z rodzicem przebywającym w izolacji więziennej. Zezwolenie na uczestnictwo w widzeniu wyłącznie jednemu dziecku rodzi również trudności organizacyjne dla opiekunów, którzy zobowiązani są do zapewnienia opieki pozostałym dzieciom w trakcie ich nieobecności.

Należy również mieć na uwadze, że osadzony może zrealizować wyłącznie jedno widzenie w miesiącu w każdym typie zakładu karnego. Obecnie sytuacja epidemiczna wydaje się być stabilna, jednakże nie ma pewności, co do przyszłości. W przypadku jej pogorszenia, jeżeli ponownie zostanie podjęta decyzja o zakazie realizacji widzeń, może dojść do sytuacji, w której osadzony nie zdąży spotkać się ze wszystkimi dziećmi.

W odniesieniu do powyższego, RPO przypomniał, że zgodnie z art. 92 k.r.o. dziecko pozostaje aż do pełnoletności pod władzą rodzicielską. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania (art. 97 § 1 k. r. o.). W związku z tym, widzenia rodzica pozbawionego wolności z dziećmi są nie tylko jego uprawnieniem, lecz także stanowią one realizację ciążącego na tym rodzicu obowiązku.

W ochronie praw dziecka szczególne znaczenie mają również normy przyjęte w prawie międzynarodowym, które weszły w skład polskiego porządku prawnego. Zgodnie z art. 9 Konwencji o prawach dziecka, państwo szanuje prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka.

Rzecznik zwrócił się więc do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o rozważenie możliwości zniesienia ograniczenia, co do liczby osób małoletnich mogących uczestniczyć w widzeniu oraz o przedłożenie informacji, czy trwają dyskusje w zakresie wprowadzenia pewnego rodzaju ustępstw dla osób, które przyjęły szczepienie.

Zastępca Dyrektora Generalnej Służby Więziennej w piśmie z 23 lipca 2021 r. poinformował, że ograniczenie liczby dzieci uczestniczących w widzeniach z osobami pozbawionymi wolności zostały zniesione. Od dnia 19 lipca 2021 r. w widzeniu mogą uczestniczyć dwie osoby pełnoletnie (w uzasadnionych przypadkach dyrektor jednostki może zezwolić na większą liczbę osób). Liczba osób niepełnoletnich nie podlega ograniczeniu. Zniesiono również niektóre zasady reżimu sanitarnego. Widzenia odbywają się przy oddzielnych stolikach bez zastosowania zabezpieczenia uniemożliwiającego bezpośredni

kontakt. Ponadto, uruchomione zostały kantyny i jest możliwość zakupu oraz spożycia poczęstunku w trakcie spotkania.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.55.2021 z 13 lipca 2021 r.) – w sprawie ograniczania udziału ławników w orzekaniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości w sprawie wprowadzonych na mocy art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw zmian dot. udziału ławników w orzekaniu. Zgodnie z nowym brzmieniem przepisu w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy. Taka sytuacja ma trwać rok od zakończenia pandemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich, Naczelna Rada Adwokacka, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Sędziów Sądów Administracyjnych, Stowarzyszenie Sędziów „Themis” oraz Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia” w wydanym 7 lipca 2021 r. Memorandum w sprawie prawa obywatela do sądu wskazali m.in. że pod pozorem walki z koronawirusem ustawodawca wprowadza niekonstytucyjne rozwiązania w momencie, kiedy jednocześnie odmraża działalność publiczną. Zwrócono przy tym m.in. uwagę, że zmiany te likwidują zasadę kolegialności składów sądowych, także poprzez odstąpienie od udziału czynnika społecznego w postaci ławników, o czym stanowi art. 182 Konstytucji. Tymczasem ławnicy w procesie orzekania mają zasadniczo równe prawa z sędziami i wywierają faktyczny wpływ na kształtowanie się orzecznictwa sądów powszechnych. Ich udział w procesie stosowania prawa pozwala na osiągnięcie większej zgodności wydanego orzeczenia z opinią społeczną. Obecność ławnika w składzie orzekającym związana jest z zasadą kolegialności rozpoznawania spraw sądowych.

W ocenie RPO zmiany wprowadzone ustawą z 28 maja 2021 r. są niekonstytucyjne, pozbawiają społeczeństwo istotnych gwarancji proceduralnych, uniemożliwiają ławnikom wykonywanie funkcji, do której zostali powołani, a przy tym nie można ich usprawiedliwić stanem zagrożenia epidemicznego.

Rzecznik przypomniał, iż zgodnie z art. 182 Konstytucji, udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości określa ustawa. Należy jednak zauważyć, że wprowadzone ustawą z 28 maja 2021 r. ograniczenia powodują prawie całkowite wydrążenie tej konstytucyjnej normy z treści.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 12 sierpnia 2021 r. podkreślił, że w obowiązującym stanie prawnym udział ławników w procesie orzekania nie został wyeliminowany w ogóle, a jedynie doznaje ograniczeń w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w pierwszej i drugiej instancji. Omawiana nowelizacja nie wpływa też na status ławnika sądu powszechnego czy długość jego kadencji, albowiem ma ona bowiem charakter epizodyczny i będzie stosowana jedynie w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich. Dlatego też na gruncie obowiązujących przepisów wznowienie pełnego orzekania z udziałem ławników nastąpić może dopiero po odwołaniu stanu epidemii. Wprowadzone czasowe ograniczenie aktywności ławników w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w pierwszej i drugiej instancji nie stoi więc w sprzeczności z regulacjami zawartymi w art. 182 Konstytucji. Sekretarz Stanu wskazał także, iż projekt ustawy nowelizującej procedowany był przy zastosowaniu trybu odrębnego, z pominięciem procesu uzgodnień, konsultacji publicznych i opiniowania, jak również etapu rozpatrzenia ww. projektu przez komisję prawniczą oraz potwierdzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów. Powyższe było uzasadnione faktem, iż projekt zawierał rozwiązania ukierunkowane w szczególności na umożliwienie rozpoznawania toczących się spraw sądowych w okresie pandemii. Pilne uchwalenie wskazanych zmian było więc niezbędne z uwagi na trwający stan epidemii COVID-19.

Ministra Sprawiedliwości (XI.518.88.2020 z 14 lipca 2021 r.) - w sprawie potrzeby zmian w zakresie definiowania przestępstwa zgwałcenia.

Nawiązując do wcześniejszej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich podtrzymał swoje przekonanie o braku tożsamości między brzmieniem art. 197 § 1 Kodeksu karnego a relewantnymi przepisami prawa międzynarodowego i europejskiego, w szczególności art. 36 Konwencji stambulskiej. Rzecznik podkreślił, że pełna realizacja wymogów wynikających z prawa międzynarodowego wymaga uregulowania kwestii zgwałcenia w oparciu o koncepcję braku zgody drugiej strony czynności seksualnej.

W ocenie Rzecznika uczestnictwo w obcowaniu płciowym w okolicznościach określonych przez polskiego ustawodawcę – pod wpływem przemocy, groźby lub podstępów – nie może zostać w żadnym razie uznane za dobrowolne, a więc dokonane za zgodą stron. RPO podzielił więc stanowisko Ministra, iż „brak zgody na obcowanie płciowe jest immanentną cechą zgwałcenia z art. 197 § 1 k.k.”. Zgoda w ramach polskiej regulacji karnej jest jednak, jak wprost wynika z raportu „Przestępstwo zgwałcenia w wybranych państwach europejskich – raport z badania”, zawierającego wnioski z badania przeprowadzonego na zlecenie Ministra Sprawiedliwości, jedynie znamieniem pochodnym, bo wyprowadzanym w drodze odpowiednio ukierunkowanej wykładni znamion „przemocy”, „groźby bezprawnej” i „podstępów”, a więc znamion *explicite*

określających konstytutywne dla bytu zgwałcenia sposoby zachowania się jego sprawcy. Tymczasem powinna być warunkiem samodzielnym i wyraźnym. Aktualny sposób ujęcia zgody w art. 197 k.k. powoduje więc brak treściowej tożsamości między sposobem penalizacji przestępstwa zgwałcenia w prawie polskim a relewantnymi przepisami prawa międzynarodowego i europejskiego.

Rekomendowana modyfikacja praktyki działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości przyczyni się do podniesienia efektywności karania sprawców tego typu przestępstw, a także, na co warto zwrócić uwagę, wpisuje się w realizację celu projektu pre-definiowanego nr 2 „Zintegrowany system przeciwdziałania przemocy domowej” realizowanego przez podległy Ministrowi Sprawiedliwości Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021.

Rzecznik wyraził ponadto głębokie zaniepokojenie przedstawioną w odpowiedzi Ministra Sprawiedliwości jednoznacznie negatywną oceną Konwencji stambulskiej i wskazaniem na zasadność jej wypowiedzenia. Jak wielokrotnie podkreślał RPO, twierdzenia o rzekomym „ideologicznym” charakterze tego aktu prawnego pozostają oderwane od rzeczywistej jego treści i celu regulacji, określonego przez społeczność międzynarodową oraz przyjętego przez państwa-strony, które ratyfikowały już tę konwencję.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie zestawienia zrealizowanych działań oraz osiągniętych rezultatów projektu pre-definiowanego nr 2 „Zintegrowany system przeciwdziałania przemocy domowej”, a także o podjęcie stosownej inicjatywy ustawodawczej w zakresie definiowania przestępstwa zgwałcenia.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.503.4.2016 z 16 lipca 2021 r.) - w sprawie projektu „Strategie rozwoju usług społecznych”.

Proces deinstytucjonalizacji systemu wsparcia od lat pozostaje jednym z kluczowych postulatów w obszarze praw osób z niepełnosprawnościami. Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą zapoznał się z przedstawionym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej projektem „Strategii rozwoju usług społecznych – etap pierwszy, okres programowania: 2021 – 2040”.

Rzecznik przypomniał, że już w 2017 r. skierował w tej sprawie apel, poparty przez 54 organizacje społeczne, wzywając właściwe organy do podjęcia odpowiednich działań dla właściwego zabezpieczenia praw osób potrzebujących wsparcia, w szczególności osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Ponadto, wśród podstawowych zaleceń Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami – po pierwszym przeglądzie stanu wdrażania przez Polskę KPON – było przyspieszenie prac nad deinstytucjonalizacją systemu wsparcia.

RPO podkreślił, że tylko kompleksowe i długofalowe działania, oparte o właściwe założenia, realizowane według określonego harmonogramu i z wykorzystaniem stabilnego finansowania mogą zapewnić realizację idei

niezależnego życia i włączenia w społeczność, o której mowa w art. 19 KPON. Niezależne życie wymaga dostępnych, ukierunkowanych na człowieka i przystępnych cenowo, opartych na społeczności i rodzinie usług obejmujących pomoc osobistą, opiekę medyczną i interwencje pracowników socjalnych, ułatwiając codzienne życie i dając wybór osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom. Celem jest stworzenie takiego systemu wsparcia, który umożliwi osobom z niepełnosprawnościami rzeczywiste dokonywanie indywidualnych wyborów, na równi z innymi osobami.

W ocenie Rzecznika Strategia Deinstytucjonalizacji powinna uwzględniać rekomendacje Komitetu ONZ do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami, a także przyjęte już przez rząd dokumenty programowe, zwłaszcza Strategię na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021-2034 i pozostawać z nimi komplementarna i spójna.

Rzecznik szczegółowo odniósł się też do następujących kwestii: udziału osób z niepełnosprawnościami w projektowaniu i konsultowaniu Strategii, języka stosowanego w dokumencie, braku dokładnego i czytelnego harmonogramu działań, pojęcia deinstytucjonalizacji usług wsparcia, funkcjonowania placówek całodobowych, źródeł finansowania działań, a także usług asystenckich.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę przedstawionych uwag oraz uwzględnienie propozycji w dalszych pracach nad strategią.

Prezesów Sądów Apelacyjnych (VII.510.60.2021 z 19 lipca 2021 r.) - w sprawie dostępności sądów w czasie pandemii COVID-19.

Kwestia dostępności wymiaru sprawiedliwości w czasie pandemii SARS-CoV-2 należy do istotnych spraw związanych z funkcjonowaniem polskiego wymiaru sprawiedliwości i ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia realizacji konstytucyjnego prawa do sądu.

W trakcie prac nad kolejnymi nowelizacjami tzw. ustawy o COVID-19 pojawiały się liczne propozycje dotyczące zmian w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. Prezesi i dyrektorzy sądów powszechnych także samodzielnie wypracowali różnego rodzaju praktyki mające usprawnić ich funkcjonowanie oraz zapewnić bezpieczeństwo pracownikom oraz interesantom.

Mimo polepszenia warunków związanych z pandemią, zgłaszający się do Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskodawcy skarżą się, że restrykcje w sądach nie zmniejszyły się. Skarżący zwracają uwagę na takie kwestie jak: ograniczenia związane z realizacją prawa stron do przeglądania akt sprawy, ograniczenia związane z wstępem na teren sądu i swobodą przemieszczania się po nim przez zawodowych pełnomocników, ograniczenie możliwości udziału publiczności w rozprawach, a także ograniczenia związane z funkcjonowaniem biur podawczych. Natomiast przedstawiciele samorządów zawodów prawniczych podnoszą, że ograniczenia związane z wejściem na teren budynków sądów utrudniają w sposób znaczny pracę zawodowych pełnomocników.

Bez wątpienia nie da się jednoznacznie przewidzieć, jak będzie rozwijała się sytuacja związana z epidemią koronawirusa w dłuższej perspektywie. Zdaniem RPO należałoby jednak zastanowić się, jak w optymalny sposób zapewnić obywatelom możliwość korzystania z ich podstawowych praw oraz gwarancji procesowych i wypracować jednolite rozwiązania. Warunki epidemiczne, a także liczne nowelizacje ustawy o COVID-19 oraz Kodeksu postępowania cywilnego i Kodeksu postępowania karnego sprawiły, że obywatele są zdezorientowani i mają trudności z realizacją swoich praw.

Rzecznik zwrócił się do Prezesów Sądów Apelacyjnych z prośbą o rozważenie przedstawionych uwag i wskazanie, jakie działania zostały podjęte przez sądy powszechne znajdujące się na terenie danej apelacji, by zapewnić dostępność sądu dla obywateli.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w piśmie z 12 sierpnia 2021 r. poinformował, że w większości jednostek sądowych w Apelacji Białostockiej w oparciu o aktualną sytuację na obszarze danej jednostki oraz przy zachowaniu priorytetów w przeciwdziałaniu rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 zostały zniesione wprowadzone obostrzenia związane ze stanem epidemii.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach w piśmie z 17 sierpnia 2021 r. poinformował, że od początku trwania pandemii SARS-CoV-2 w Sądzie Apelacyjnym w Katowicach podejmowane były starania, aby zapewnić obywatelom dostępność do Sądu, a jednocześnie zapewnić bezpieczeństwo zdrowotne pracownikom sądu oraz interesantom. Wprowadzone ograniczenia były dostosowane do aktualnej sytuacji epidemiologicznej oraz rekomendacji i wytycznych Ministerstwa Sprawiedliwości oraz służb sanitarnych. Aktualnie w tut. Sądzie interesanci i strony postępowania mają zapewniony dostęp do Biura Podawczego, Biura Obsługi Interesantów oraz Czytelni akt, z zachowaniem reżimu sanitarnego i dystansu społecznego. Niektóre ograniczenia wynikające z zarządzenia Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach pozostają aktualne z uwagi na trwający stan epidemii oraz dbałość o bezpieczeństwo pracowników i interesantów.

Prezesa Rady Ministrów (KMP.573.4.2021 z 19 lipca 2021 r.) - w sprawie problemów systemowych dotyczących zasad kierowania nieletnich do Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych oraz funkcjonowania tych ośrodków.

Na podstawie dotychczasowych wizytacji Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych w całej Polsce, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaobserwował istnienie szeregu problemów systemowych, które w istotny sposób wpływają negatywnie na sposób traktowania nieletnich przebywających w tych placówkach. Dane (m.in. z raportu NIK z 2018 r.) wskazują, że zdiagnozowane problemy mają realny wpływ na bezpieczeństwo wychowanków oraz efektywność pracy prowadzonej w MOW-ach. Wobec tak istotnych problemów, konieczna jest ponowna weryfikacja przepisów regulujących

funkcjonowanie MOW-ów oraz wdrożenie skutecznych zmian, w celu naprawy systemu resocjalizacji dzieci i młodzieży w Polsce.

Rozpoczynając od podstaw funkcjonowania MOW-ów, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że umieszczenie w MOW jest, po ustanowieniu nadzoru kuratora lub rodziców, najczęściej stosowanym środkiem przewidzianym w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Tymczasem, jako środek o największej dolegliwości dla nieletniego, powinien być on stosowany przede wszystkim w sytuacjach, w których wcześniejsze próby pracy z nieletnimi nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Kierowanie nieletnich do MOW-ów bez objęcia wsparciem rodziny nieletniego, stanowi przykład stosowania przez państwo leczenia objawowego, o niskiej efektywności, nielikwidującego przyczyn problemu.

Izolacyjny charakter środka wychowawczego, niesie za sobą również ryzyko niewłaściwego traktowania oraz naruszania podstawowych praw nieletnich przebywających w tego typu placówkach. Co więcej, placówki podzielono jedynie na resocjalizacyjno-wychowawcze oraz resocjalizacyjno-rewalidacyjne przeznaczone dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Brak wyodrębnienia wyspecjalizowanych placówek powoduje konieczność uśrednienia oferty, aby dopasowana była do jak największej liczby wychowanków, co przekłada się na gorsze wyniki.

Problemem jest także brak określenia dolnej granicy wieku nieletnich, którzy mogą być kierowani do MOW-ów. Obecne brzmienie ustawy umożliwia kierowanie do tych placówek zarówno kilkuletnie dzieci, jak i nieletnich tuż przed osiągnięciem przez nich pełnoletności. Taka sytuacja wydaje się stwarzać więcej zagrożeń aniżeli szans na kształtowanie pozytywnych wzorców zachowań u najmłodszych wychowanków. Dodatkowo, dzieci młodsze są szczególnie narażone na przemoc ze strony starszych wychowanków.

W obecnym stanie prawnym brak jest również przepisów regulujących minimalny okres, na jaki nieletni może być umieszczony w MOW-ie, w którym możliwa byłaby realizacja celu, który stanowił podstawę umieszczenia w ośrodku. Ustalenie minimalnego okresu pozwoliłoby uniknąć sytuacji, w których nieletni trafiają do MOW tak późno, że prowadzenie z nimi jakiegokolwiek pracy resocjalizacyjnej nie jest po prostu możliwe.

W kontekście działania MOW-ów widoczny jest również problem ochrony zdrowia psychicznego nieletnich. Istnieją m.in. przesłanki, by przypuszczać, że farmakoterapia może być stosowana w celu niwelowania problemów wychowawczych. Konieczne jest stworzenie systemu kontroli nad farmakoterapią stosowaną wobec dzieci i młodzieży. Kolejnym istotnym problemem jest ograniczony dostęp do psychoterapii. Ze względu na niewielką liczbę psychoterapeutów zajmujących się psychoterapią dzieci i młodzieży, długi okres oczekiwania na wizytę u takiego specjalisty w ramach NFZ oraz wysokie koszty prywatnych wizyt, zalecenia formułowane przez lekarzy

psychiatrów dotyczące konieczności uczestniczenia przez nieletnich w psychoterapii pozostają nierealizowane.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajętym w związku z opisanymi problemami, a w szczególności o przedstawienie informacji na temat aktualnych i planowanych działań w przedstawionym zakresie.

Komendanta Głównego Policji (WZF.7060.16.2021 z 20 lipca 2021 r.) – w sprawie wyrównania ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy i dodatkowy, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski o pomoc od byłych funkcjonariuszy Policji oraz stowarzyszeń mundurowych w sprawie wyrównania ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy i dodatkowy, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2018 r. (sygn. akt K 7/15). Problem ten dotyczy głównie policjantów, którzy odeszli ze służby przed dniem 6 listopada 2018 r., mając świadczenie ustalone na starych zasadach.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 30 października 2018 r. wskazał, że ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy jest „zastępczą formą” wykorzystania urlopu w sytuacji zwolnienia ze służby, które powoduje prawną i faktyczną niemożliwość realizacji tego świadczenia w naturze. Jeśli bowiem policjant nie zdołał wykorzystać urlopu przed ustaniem stosunku służby, przewidziany przez ustawodawcę ekwiwalent pieniężny jest jedyną formą rekompensaty corocznego płatnego urlopu. W dniu 14 sierpnia 2020 r. została uchwalona ustawa o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw. Problem wciąż pozostaje jednak nierozwiązany.

Z analizy przepisu przejściowego można wyprowadzić wniosek, że art. 9 ust. 1 specustawy w ogóle nie dotyczy policjantów zwolnionych ze służby przed opublikowaniem wyroku TK w dniu 6 listopada 2018 r., a którym przed tą datą ustalono wysokość ekwiwalentu pieniężnego (na starych zasadach). Inaczej mówiąc mogą oni bez żadnego ograniczenia skorzystać z konstytucyjnego prawa do wznowienia postępowania w trybie art. 190 ust. 4 Konstytucji. Zauważenia przy tym wymaga, że w sprawach dotyczących ustalenia wysokości ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy i dodatkowy, na gruncie Konstytucji, mamy do czynienia z „rozstrzygnięciem w innych sprawach”.

W ocenie Rzecznika zainteresowany policjant, który odszedł ze służby w okresie między 19 października 2001 r. a 5 listopada 2020 r. i mający ustalone świadczenie na zakwestionowanych przez TK zasadach, może w każdym czasie na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji wystąpić z wnioskiem o wyrównanie wysokości tego świadczenia. Art. 190 Konstytucji dotyczy bowiem

wszystkich wyroków Trybunału Konstytucyjnego bez względu na ich rodzaj czy charakter.

W opinii Rzecznika nie jest prawidłowe rozumowanie, że skoro w jakiejś procedurze istnieje przepis wyrażnie normujący instytucję wznowienia postępowania na wypadek orzeczenia przez TK o niekonstytucyjności prawnej podstawy rozstrzygnięcia, to niejako przez przeciwieństwo wykluczone jest zastosowanie innych, normalnych środków proceduralnych, którymi dysponuje właściwa procedura, np. na wypadek zaistnienia nadzwyczajnych okoliczności. Wszelkie bowiem nadzwyczajne instrumenty proceduralne, stojące w dyspozycji organów stosujących prawo, powinny być wykorzystane jako instrument restytucji konstytucyjnego stanu rzeczy. Ewentualny, wtórny problem konstytucyjny może ujawnić się wobec policjantów o których mowa w art. 9 ust. 1 specustawy a którym ustalono wysokość świadczenia za zaległy urlop wypoczynkowy (np. za rok 2016, 2017 lub 2018) – w tym zakresie ustawodawca utrzymał bowiem w mocy zakwestionowane przez Trybunał zasady naliczania ekwiwalentu.

Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu.

Komendant Główny Policji w piśmie z 10 sierpnia 2021 r. zauważył, iż Policja jako organ władzy publicznej działa na podstawie i w granicach obowiązującego prawa. Zasada praworządności wyrażona m.in. w art. 7 Konstytucji obliguje organy do tego, aby każde podejmowane przez nie działanie miało swoje umocowanie w odpowiednich przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Oznacza to, że organy Policji nie są uprawnione do samodzielnego określania, jaki wskaźnik, w stosunku do jakiej grupy policjantów, winien być zastosowany przy ustalaniu wysokości tego ekwiwalentu. Natomiast w obowiązującym stanie prawnym brak jest podstaw prawnych do ustalenia wysokości ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy i dodatkowy na podstawie art. 115a cyt. ustawy w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2020 r. tj. wg. wskaźnika 1/21 części miesięcznego uposażenia policjanta, policjantom którzy odeszli ze służby przed dniem 6 listopada 2018 r. mając świadczenie ustalone na tzw. starych zasadach. Podkreślenia wymaga również, że rolą Policji nie jest badanie legalności i konstytucyjności tegoż prawa. Mając na względzie, że przepis art. 9 ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw, w odniesieniu do policjantów zwolnionych ze służby przed dniem 6 listopada 2018 r. jest przedmiotem pytania prawnego skierowanego przez Wojewódzki Sąd Administracyjny do Trybunału Konstytucyjnego, podjęcie przez Policję jakichkolwiek działań w tym zakresie musi być poprzedzone wydaniem rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (VII.602.629.2020 z 23 lipca 2021 r.) - w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany treści przepisu ustawy o referendum lokalnym.

W związku z postępowaniem prowadzonym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczącym zasad składania protestów przeciwko ważności referendum lokalnego, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do sejmowej komisji z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany treści przepisu art. 66 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym (dalej jako: „ustawa o referendum lokalnym”).

Obecny kształt przepisu art. 66 ustawy o referendum lokalnym może powodować poważne problemy związane z wykładnią sądową tej regulacji w zakresie wymogów, jakie powinien spełniać protest przeciwko ważności referendum oraz, w konsekwencji, wpływać na realizację prawa, o którym mowa w art. 62 Konstytucji oraz prawa do sądu w ramach podnoszenia wątpliwości dotyczących zgodnego z prawem przeprowadzania czynności wyborczych.

RPO podkreślił, że uwagi te powstały na gruncie postępowania sądowego w przedmiocie protestu przeciwko ważności referendum lokalnego, które toczy się w chwili obecnej przed Sądem Najwyższym w ramach postępowania ze skargi kasacyjnej. Zdaniem Rzecznika, jako że art. 66 ustawy o referendum lokalnym stanowi przepis szczególny względem ogólnego odwołania do Kodeksu wyborczego zawartego w art. 1 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym i wskazywał, w poprzednim stanie prawnym, konkretne przepisy Ordynacji wyborczej z pominięciem pozostałych przepisów tego aktu prawnego, powinien on zostać dostosowany do obecnego stanu prawnego i przepisów obowiązującego Kodeksu wyborczego jako wyraz równie świadomej i przemyślanej decyzji prawodawcy dotyczącej konkretnych zasad składania protestów przeciwko ważności referendum lokalnego. Dorozumiane stosowanie odpowiednio przepisów Kodeksu wyborczego w całości należy ocenić jako naruszenie zasady legalizmu, biorąc pod uwagę literalną treść tego przepisu. Należy uznać, że taki kształt przepisów ustawy o referendum lokalnym stanowi poważny problem z perspektywy zasad poprawnej legislacji oraz prowadzi do istotnych naruszeń konstytucyjnych praw obywateli.

Biorąc pod uwagę powyższe, stojąc na stanowisku, że zmiany legislacyjne wskazanych powyżej przepisów ustawy o referendum lokalnym są konieczne, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie przedstawionych problemów.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.302.2021 z 29 lipca 2021 r.) - w sprawie luki prawnej, która powstała w związku z przepisem art. 81 ust. 1 i 2 Tarczy 4.0.

Przedmiotem stałego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich są prawa osób skazanych prawomocnymi wyrokami sądów powszechnych oraz problematyka orzekania kary łącznej w trybie wyroku łącznego. W tym

kontekście Rzecznik zwrócił uwagę Ministra Sprawiedliwości na dostrzeżone problemy związane z regulacją przepisu art. 81 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID19 (dalej: „Tarcza 4.0”).

Wskazana norma, stanowiąc, że przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu dotychczasowym stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie Tarczy 4.0 (tj. dniem 24 czerwca 2020 r.), zaś przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym Tarczą 4.0 stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych po dniu wejścia w życie Tarczy 4.0, bezsprzecznie zawiera normę prawną, która w oparciu o kryterium daty prawomocności orzeczenia nakazuje zastosowanie konkretnych przepisów ustawy karnej odnoszących się do orzekania kary łącznej bez potrzeby, czy nawet bez możliwości rozstrzygnięcia, która z ustaw byłaby dla podsądnego względniejsza.

Zdaniem Rzecznika nie do zaakceptowania jest pozbawienie skazanego sprawiedliwego wyroku łącznego na skutek procedury sądowej uniemożliwiającej wymierzenie kary łącznej za dwa, dotąd podlegające węzłowi kary łącznej przestępstwa osądzone prawomocnymi wyrokami, z których jeden uprawomocnił się przed wejściem w życie Tarczy 4.0, a drugi już po, pozbawienie skazanego możliwości ubiegania się o „pełną” karę łączną, jak i pozbawienie sądu możliwości zastosowania przy wykładni przepisu klasycznych reguł kolizyjnych. Trudne do zaakceptowania jest też rozwiązanie, w wyniku którego w stanach faktycznych bardziej złożonych po wejściu w życie Tarczy 4.0, sprzecznie z aksjologią polskiego systemu prawnego, wymierzane są dwie kary łączne na podstawie różnych stanów prawnych, ale za przestępstwa, które wyłącznie ze względu na często losowy lub przypadkowy moment uprawomocnienia się orzeczenia nie mogą być objęte węzłem jednej kary łącznej. Omawiane przepisy intertemporalne kreują więc stany faktyczno-prawne niemożliwe do pogodzenia ze standardami konstytucyjnymi.

Kierując się zatem troską o ukształtowanie praw osób skazanych w sposób odpowiadający treści art. 32 Konstytucji oraz biorąc pod uwagę wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę zupełności systemu prawa i poprawnej legislacji, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania stosownych prac legislacyjnych zmierzających do usunięcia wskazanej luki.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.071.7.2021 z 30 lipca 2021 r.) - w sprawie Krajowego Planu Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

W dniu 30 lipca obchodzony jest Światowy Dzień Przeciwko Handlowi Ludźmi. Z tej okazji, a także w związku z przedstawionym niedawno przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Krajowym Planem Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2022-2024 (dalej: KPD), Rzecznik Praw

Obywatelskich zwrócił uwagę na wyjątkową sytuację cudzoziemców będących ofiarami handlu ludźmi, a także zaapelował o rozważenie uwzględnienia ich perspektywy w przyszłych działaniach Ministerstwa.

Handel ludźmi jest przestępstwem ściśle powiązaniem ze zjawiskiem migracji, również pracowniczych. Ofiarami handlu ludźmi mogą być zarówno migranci ekonomiczni, jak i osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową. Z raportu pt. „Handel Ludźmi”, opublikowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w 2019 r. wynika, że Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar handlu ludźmi. Ofiarami eksploatacji na terytorium RP stają się najczęściej obywatele państw europejskich, takich jak Rumunia, Bułgaria i Ukraina, a także przedstawiciele państw azjatyckich, jak Wietnam, Filipiny czy Sri Lanka. Dominującymi formami tego zjawiska są: praca o charakterze przymusowym oraz wykorzystywanie w celu świadczenia usług seksualnych.

Doceniając zmiany legislacyjne w przedmiotowym obszarze wprowadzone do polskiego porządku normatywnego, Rzecznik dostrzega jednocześnie konieczność zwiększenia skuteczności systemu przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce w kontekście uwzględnienia szczególnej sytuacji cudzoziemców.

Odnosząc planowanych działań edukacyjno-informacyjnych poruszających problematykę handlu ludźmi, które mają być skierowane do ogółu społeczeństwa, zdaniem RPO oprócz obywateli naszego kraju adresatem przyszłych kampanii informacyjnych powinni być również cudzoziemcy przebywający na terytorium RP, a także te osoby, które planują przyjazd do Polski. W miarę możliwości materiały informacyjne powinny być tłumaczone na języki obce oraz udostępnione w taki sposób, aby mogła zapoznać się z nimi możliwie największa grupa cudzoziemców. W tym kontekście pożądane byłoby większe zaangażowanie ze strony Urzędu ds. Cudzoziemców, urzędów wojewódzkich oraz placówek dyplomatycznych i konsularnych.

W III części KPD, wśród planowanych działań nie uwzględniono zamiaru stworzenia i implementacji programu reintegracyjnego ofiar handlu ludźmi – zarówno reintegracji społecznej jak i zawodowej. W opinii Rzecznika program reintegracji ofiar handlu ludźmi spełniałby nie tylko rolę wsparcia ofiar i ochrony ich przed wtórną wiktymizacją, ale pełniłby również funkcję prewencyjną – uchroniłby pokrzywdzonych przed ryzykiem ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi w przyszłości.

Mając na uwadze planowane w części V, punkt V.7, KPD przeprowadzenie specjalistycznych szkoleń m.in. dla pracowników pomocy społecznej, pracowników zajmujących się legalizacją pobytu, czy operatorów numerów alarmowych w centrach powiadamiania ratunkowego, w ocenie Rzecznika warto by rozważyć uwzględnienie w planach szkoleniowych również kuratorów dzieci cudzoziemskich bez opieki, które ubiegają się o ochronę międzynarodową, w celu rozszerzenia umiejętności oraz wiedzy osób

zainteresowanych pełnieniem takiej funkcji w zakresie identyfikacji i przeciwdziałania handlowi ludźmi.

W przypadku planowego prowadzenia przez MSWiA, we współpracy z instytucjami i organizacjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie handlowi ludźmi monitoringu sytuacji ofiar handlu ludźmi Rzecznik zarekomendował również, aby Ministerstwo, przy prowadzeniu monitoringu, uwzględniło szczególną sytuację cudzoziemców, w tym osób ubiegających się o ochronę międzynarodową oraz dzieci z doświadczeniem migracyjnym.

Zdaniem Rzecznika warto też zbadać, ile osób będących w procedurze powrotowej i w jaki sposób zostało zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi w ostatnich latach. Zebrane przez Ministerstwo dane powinny być przyczynkiem do rozważenia, czy konieczne jest wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, które ułatwiłoby wykrywanie i identyfikację ofiar handlu ludźmi np. poprzez wprowadzenie do ustawy o cudzoziemcach obowiązku badania przez komendanta oddziału lub placówki Straży Granicznej, czy osoba, której dotyczy postępowanie o zobowiązaniu do powrotu nie jest ofiarą handlu ludźmi.

Rzecznik przedstawił powyższe uwagi z nadzieją, że spotkają się one z zainteresowaniem resortu oraz że stanowią one będą przesłankę do szerszej dyskusji mającej na celu uwzględnienie szczególnej sytuacji cudzoziemców w podejmowanych działaniach przeciwko handlowi ludźmi w Polsce.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 20 września 2021 r. wyjaśnił, iż działania prewencyjne prowadzone przez MSWiA nie są skierowane jedynie do obywateli Polski. W 2020 r. Ministerstwo rozpoczęło kampanię informacyjną pn. „Handel Ludźmi to przestępstwo!” skierowaną przede wszystkim do przebywających w Warszawie cudzoziemców narodowości wietnamskiej i ukraińskiej. We współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych na stronie e-konsulat został umieszczony baner, który przekierowuje na stronę Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK), na której zainteresowane osoby mogą znaleźć szczegółowe informacje na temat pomocy udzielanej przez KCIK. Tego typu działania skierowane do cudzoziemców, przebywających na terenie Polski, będą również przeprowadzone w ramach Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2022-2024 (KPD). Jednocześnie Podsekretarz Stanu poinformował, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji rozważy przeprowadzenie zaproponowanego przez Rzecznika badania dotyczącego liczby osób będących w procedurze powrotowej i sposobu ich identyfikacji jako ofiar handlu ludźmi w ostatnich latach.

Prezesa Rady Ministrów (VII.600.9.2015 z 2 sierpnia 2021 r.) – w sprawie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich w swoich działaniach od wielu lat zwraca szczególną uwagę na właściwe funkcjonowanie regulacji dotyczących

obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej. Problematyka realizacji praw zagwarantowanych obywatelom w art. 118 ust. 2 Konstytucji RP oraz w ustawie o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (dalej jako: „ustawa o obywatelskiej inicjatywie ustawodawczej”) jest przez Rzecznika wnikliwie obserwowana oraz analizowana. RPO bada w szczególności praktyczne aspekty korzystania z tego prawa, mając na uwadze likwidowanie wszelkich barier i usprawnienie procedur w tym zakresie.

Na podstawie dokonanych ustaleń, a także postulatów ekspertów, organizacji społecznych oraz sygnałów od obywateli Rzecznik od dłuższego czasu zwraca uwagę organów władzy publicznej na potrzebę rozważenia zasadności wprowadzenia regulacji stwarzającej możliwość składania podpisów poparcia pod projektami inicjatyw drogą elektroniczną. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii mogłoby bowiem przysłużyć się m.in. zwiększeniu partycypacji obywatelskiej w życiu publicznym.

Rozwiązania pozwalające na udzielanie poparcia inicjatywom ustawodawczym składanym przez obywateli w sposób elektroniczny istnieją już w wielu europejskich krajach takich jak Hiszpania, Austria, Słowenia, Litwa, Łotwa czy Finlandia. Polscy obywatele mogą już w tej chwili korzystać z takich rozwiązań w ramach procedur składania europejskiej inicjatywy obywatelskiej wykonywanych w oparciu o przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/788 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej, a dla których krajowym punktem kontaktowym jest Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Regulacje te mogą stanowić podstawę do przełożenia na grunt krajowych przepisów ustawy o obywatelskiej inicjatywie ustawodawczej. Wskazana wyżej problematyka składania podpisów drogą elektroniczną w ramach obywatelskiej inicjatywy legislacyjnej była już podejmowana m.in. w toku wcześniejszych działań Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji. Zamyśl ten przedstawiono również w toku prac sejmowej Komisji Administracji i Cyfryzacji Sejmu RP VII kadencji. Niestety, prace te nie zostały skutecznie zakończone.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o informację, czy Kancelaria Prezesa Rady Ministrów bądź Minister Cyfryzacji prowadzi lub planuje podjąć działania dotyczące wprowadzenia możliwości udzielania poparcia obywatelskim projektom inicjatyw ustawodawczych w sposób elektroniczny.

Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej (VII.610.10.2021 z 4 sierpnia 2021 r.) - w sprawie potrzeby wprowadzenia elektronicznej formy wypełniania i publikacji sprawozdań finansowych komitetów wyborczych.

Zasady jawności oraz transparentności życia publicznego są bardzo istotnymi komponentami zasady demokratycznego państwa prawa. Stanowią one nie tylko wytyczne funkcjonowania organów władzy publicznej, ale dotyczą realizacji konstytucyjnych praw podmiotowych obywateli. Jednym z

instrumentów prawnych realizujących zasadę transparentności życia publicznego jest także obowiązek składania sprawozdań finansowych przez komitety wyborcze określony w art. 142 Kodeksu wyborczego.

Z analiz prowadzonych przez Biuro RPO wynika, że realizacja odpowiednich standardów transparentności i jawności nie zależy jedynie od właściwego doboru instrumentów prawnych, ale także w dużej mierze od techniczno-materialnych warunków ich stosowania w praktyce. W kontekście prawa wyborczego jednym z problemów jest sposób składania sprawozdań finansowych określony, na podstawie art. 142 § 7 Kodeksu wyborczego, przez Ministra Finansów w przepisach rozporządzenia z dnia 19 września 2011 r. w sprawie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego. Rozporządzenie to nie wskazuje wyraźnie formy papierowej składania sprawozdania i teoretycznie dopuszczalne jest jego złożenie drogą elektroniczną jako dokumentu podpisanego podpisem elektronicznym. W praktyce jednak w większości sprawozdania te składane są w formie papierowej, a następnie publikowane w formie zeskanowanej w Biuletynie Informacji Publicznej Państwowej Komisji Wyborczej oraz osobno również w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Zdaniem Rzecznika określona powyżej forma składania, a następnie udostępniania sprawozdań finansowych komitetów wyborczych, w znaczący sposób utrudnia efektywne skorzystanie z informacji przez obywateli w celu ich rzetelnej kontroli społecznej i w związku z tym negatywnie wpływa na odpowiednią realizację zasady transparentności życia publicznego.

W opinii RPO można rozważyć zmianę przepisów rozporządzenia tak, aby zobowiązać komitety wyborcze do składania sprawozdań w formie pisemnej (papierowej) i elektronicznej lub wyłącznie elektronicznej. Na potrzeby odpowiedniej certyfikacji i uwierzytelnienia tych dokumentów można by w tym zakresie skorzystać z istniejącej infrastruktury i regulacji związanych z ePUAP oraz narzędziem Podpisu Zaufanego. Taka zmiana wpłynęłaby pozytywnie na transparentność finansowania komitetów wyborczych poprzez zwiększenie możliwości kontroli dokumentów składanych w ramach obowiązku, o którym mowa w art. 142 Kodeksu wyborczego.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości zmiany przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 19 września 2011 r. w sprawie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego lub konieczności zmiany przepisów ustawowych w tym zakresie.

Ministra Edukacji i Nauki oraz Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (VII.7033.56.2021 z 12 sierpnia 2021 r.) - w sprawie potrzeby wypracowania standardów na rzecz bezpieczeństwa studentów i pracowników uczelni wyższych w czasie pandemii.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące wprowadzania przez niektóre uczelnie wyższe ograniczenia możliwości pobierania nauki bądź zakwaterowania w domach studenckich jedynie dla osób zaszczepionych.

Nie ulega wątpliwości, że przyczyną podejmowania powyższych decyzji jest troska o życie i zdrowie społeczności akademickiej i chęć zapewnienia bezpiecznych warunków studiowania i zakwaterowania w domach studenckich w czasie pandemii. Rzecznik podkreślił jednak, że przyjęte i planowane rozwiązania mogą stanowić bezpodstawne ograniczenie konstytucyjnie chronionych praw, tj. prawa do nauki, w zakresie w jakim dochodzi do uzależnienia kontynuowania studiowania od poddania się szczepieniu przeciw COVID-19, a także prawa do ochrony prywatności, w sytuacji gdy uczelnie przetwarzają dane studentów dotyczące zdrowia. Ograniczenie wyżej wspomnianych praw jest dopuszczalne jedynie na zasadach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, tj. w szczególności winno przybrać formę ustawy oraz być konieczne dla ochrony zdrowia publicznego.

W ocenie Rzecznika przyjęte ograniczenie nie powinno różnicować sytuacji w dostępie do szkolnictwa wyższego osób zaszczepionych, osób, które nie mogą poddać się szczepieniu z uwagi na trwałe bądź czasowe przeciwwskazania zdrowotne, osób posiadających przeciwciała, a także tych, którzy posiadają aktualny negatywny wynik testu.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zapewnienia uczelniom podstaw prawnych dla podejmowania adekwatnych działań prewencyjnych na rzecz ochrony życia i zdrowia studentów i pracowników uczelni w czasie pandemii. Jednocześnie RPO zaznaczył, że ewentualne zmiany prawne winny być poprzedzone szerokimi konsultacjami ze środowiskiem akademickim oraz z Ministrem Zdrowia.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 13 września 2021 r. wyjaśnił, że szczepienia przeciwko COVID-19 na dzień dzisiejszy są dobrowolne, brak jest w obowiązujących przepisach obowiązku szczepienia przeciwko COVID-19. Wobec tego, aktualnie uczelnie nie mają podstaw weryfikacji, czy studenci uczestniczący w zajęciach oraz osoby zamieszkujące domy studenckie, a także inni członkowie wspólnoty danej uczelni, są zaszczepieni. Również nie ma możliwości wprowadzania ograniczeń dotyczących udziału w zajęciach dla członków społeczności akademickiej, którzy w wyniku własnej decyzji nie zaszczepili się. Obowiązujący stan prawny nie dopuszcza możliwości wprowadzenia zakazu kwaterowania w domach studenckich osób niezaszczepionych. Ponadto, nie ma również przepisów, które zezwalałyby na weryfikację, czy studenci są zaszczepieni. Wobec powyższego wydaje się niezasadne, aby uczelnia wymagała od studentów zarówno poddania się szczepieniom przeciwko COVID-19, jak również przedstawienia informacji w tym zakresie.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.531.54.2021 z 18 sierpnia 2021 r.) - w sprawie sytuacji w Afganistanie.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem obserwuje doniesienia dotyczące trudnej sytuacji humanitarnej w Afganistanie. Obecna sytuacja polityczna stanowi realne zagrożenie dla bezpieczeństwa i życia wielu osób. Dlatego tak ważne jest zaangażowanie społeczności międzynarodowej, w tym polskich władz.

RPO wyraził ponadto nadzieję, że akcja ewakuacyjna okaże się skuteczna szczególnie w zakresie zapewnienia potrzebnej pomocy wszystkim obywatelom Afganistanu, którzy w ostatnich latach czynnie wspierali Polaków pracujących na terenie tego kraju. Zasadnym jest podjęcie w tym celu współpracy z osobami, które służyły w Afganistanie i z polskimi korespondentami przebywającymi na miejscu.

W ocenie Rzecznika Polska powinna rozważyć również możliwość udzielenia schronienia innym obywatelom Afganistanu, których bezpieczeństwo jest w tej chwili szczególnie zagrożone w tym m.in. dziennikarzom, sędziom, naukowcom, lekarzom – w szczególności kobietom, które te zawody wykonywały, a których życie z tego właśnie powodu jest teraz zagrożone. Z doniesień medialnych wynika, że Stany Zjednoczone wystosowały do Polski prośbę o przyjęcie dużej liczby Afgańczyków współpracujących w minionych latach ze służbami amerykańskimi. Niewątpliwie taka prośba o wsparcie powinna zostać rozpatrzona.

Rzecznik zapoznał się również z komunikatem MSZ dotyczącym sytuacji Polaków przebywających w Afganistanie, z którego wynika że na dzień 15 sierpnia 2021 r. w Afganistanie przebywało pięciu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Z uwagi jednak na fakt, że na terenie tego państwa nie działa w chwili obecnej polska placówka konsularna, szczególnie istotne jest zagwarantowanie, aby informacja o akcji ewakuacyjnej dotarła do wszystkich polskich obywateli przebywających w Afganistanie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację o efektach dotychczas podjętych działań zmierzających do ewakuacji polskich obywateli i współpracujących z nimi obywateli Afganistanu oraz informacji o działaniach podjętych w ostatnich tygodniach w celu zapewnienia bezpieczeństwa tych osób.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (V.511.415.2021 z 19 sierpnia 2021 r.) - w sprawie konieczności nowelizacji przepisów rozporządzenia w sprawie usuwania pojazdów.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga osoby, której samochód został usunięty z drogi publicznej na podstawie dyspozycji wydanej przez funkcjonariusza straży miejskiej. Powiadomienie o odholowaniu pojazdu samochodowego na parking strzeżony, które kierowane jest przez podmioty wydające dyspozycję usunięcia pojazdu z drogi do właściciela pojazdu, zawiera

niezgodne z prawem pouczenie, że właściciel odbiera pojazd z parkingu po uiszczeniu opłaty za jego usunięcie i postój na parkingu.

RPO zwrócił uwagę, że przepis art. 130a ust. 5c Prawa o ruchu drogowym został uznany za niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim przewiduje, że pojazd usunięty z drogi pozostaje na parkingu strzeżonym wyznaczonym przez starostę do czasu uiszczenia opłaty za jego usunięcie i parkowanie (por. wyrok TK z dnia 5 grudnia 2018 r., sygn. akt K 6/17). W wyniku powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego doszło do wyeliminowania z obrotu prawnego normy uzależniającej wydanie pojazdu przechowywanego na parkingu strzeżonym od uprzedniego uiszczenia opłaty za jego usunięcie i parkowanie. Niekonstytucyjny przepis Prawa o ruchu drogowym utracił moc obowiązującą z dniem 13 września 2019 r.

Niestety, pomimo zmiany stanu prawnego, do której doszło na skutek wejścia w życie powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nie dokonał stosownej nowelizacji przepisów rozporządzenia z dnia 22 czerwca 2011 r. w sprawie usuwania pojazdów, których używanie może zagrażać bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu drogowego albo utrudniających prowadzenie akcji ratowniczej określających wzór powiadomienia o usunięciu pojazdu z drogi. Skutkiem tego, pouczenie zawarte w powiadomieniach kierowanych przez straż miejską i policję do właścicieli odholowanych pojazdów nadal zawiera informację, że „pojazd z parkingu odbiera właściciel (posiadacz) wskazany w dowodzie rejestracyjnym (pozwoleniu czasowym) pojazdu... po uiszczeniu opłaty za jego usunięcie i parkowanie”, która nie odpowiada obecnemu stanowi prawnemu i wprowadza w błąd właścicieli pojazdów.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych w celu dokonania stosownej zmiany treści powiadomienia stanowiącego załącznik nr 2 do ww. rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i dostosowania jej do obecnych regulacji ustawowych.

Prezesa Rady Ministrów (IV.7007.50.2014 z 24 sierpnia 2021 r.) - w sprawie wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów.

Rzecznik Praw Obywatelskich powrócił do kwestii braku regulacji ustawowej dla określenia wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów. Zagadnieniem tym RPO zajmuje się od roku 2008.

Rzecznik zauważył, że przedmiotowa problematyka w dalszym ciągu nie doczekała się prawnego uregulowania, chociaż opisywany w korespondencji kolejnych Rzeczników z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi problem pozostaje aktualny. W ostatnich dniach do Biura RPO wpłynęła kopia wystąpienia Polskiego Stowarzyszenia Klasyfikatorów Gruntów z dnia 21 lipca

2021 r., wystosowanego do Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii, w którym wskazano, że w efekcie istniejącej luki prawnej, gleboznawczą klasyfikację gruntów w dalszym ciągu przeprowadzają zarówno osoby dobrze przygotowane, jak i nieprzygotowane do jej przeprowadzania.

Klasyfikatorem gleboznawczym w dalszym ciągu może być dowolna osoba upoważniona przez starostę. Istnieje więc wysokie ryzyko nieprawidłowego przeprowadzania gleboznawczej klasyfikacji gruntów, podczas, gdy właściwe sklasyfikowanie gruntów ma istotne znaczenie w związku z ujawnianiem tego rodzaju danych w ewidencji gruntów i budynków (EGiB), będących podstawą m.in.: planowania przestrzennego, wymiaru podatków, oznaczania nieruchomości w księgach wieczystych, statystyki publicznej, gospodarki nieruchomościami i ewidencji gospodarstw rolnych.

W ocenie Rzecznika istniejący w omawianym zakresie stan prawny jest nie do zaakceptowania z punktu widzenia art. 92 Konstytucji, a także budzi wątpliwość z punktu widzenia art. 65 ust. 1 Konstytucji RP. Adresaci ustawy - Prawo geodezyjne i kartograficzne nie są w stanie określić na podstawie jej przepisów, jakie wymagania kwalifikacyjne muszą spełnić, aby uzyskać uprawnienie do wykonywania projektów gleboznawczej klasyfikacji gruntów. Brak jakiejkolwiek regulacji w Prawie geodezyjnym i kartograficznym dotyczącej wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania klasyfikacji gruntów pozostaje w rażącej sprzeczności z wymogami konstytucyjnymi dotyczącymi ingerencji w sferę praw i wolności konstytucyjnych. Określenie warunków wykonywania czynności zawodowych w zakresie klasyfikacji gruntów należy do spraw o istotnym znaczeniu, z punktu widzenia uregulowanej w art. 65 ust. 1 Konstytucji RP wolności wykonywania zawodu. Kwestia ta wymaga unormowania w ustawie i nie może być przekazywana do unormowania w drodze aktów niższego rzędu.

Wobec powyższego, Rzecznik ponownie wskazał na zasadność pilnego podjęcia interwencji legislacyjnej, zmierzającej do uregulowania wymogów kwalifikacyjnych dla osób wykonujących gleboznawczą klasyfikację gruntów oraz zwrócił się do Premiera z prośbą o przedstawienie informacji o stanie procesu legislacyjnego w tej sprawie.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.122.2020 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie utrudnień w zakresie możliwości podwyższenia emerytury, w związku ze służbą pełnioną w warunkach szczególnie zagrażających zdrowiu i życiu.

W trakcie prac nad indywidualnymi sprawami w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem utrudnień w zakresie możliwości podwyższenia emerytury, w związku ze służbą pełnioną w warunkach szczególnie zagrażających zdrowiu i życiu.

Z informacji uzyskanych przez Rzecznika wynika, że funkcjonariusze wykonujący w trakcie swojej służby czynności operacyjno-rozpoznawcze,

przechodzący następnie na zaopatrzenie emerytalne mają problemy z udowodnieniem okresu służby w warunkach, o których mowa w art. 15 ust. 2 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej jako: „ustawa zaopatrzeniowa”). Wynikają one z przepisów pragmatycznych (względnie archiwizacyjnych) oraz niejawnego charakteru realizowanych czynności służbowych (w tym zasad kamuflażu).

Zdaniem RPO akta osobowe funkcjonariusza powinny zawierać informacje w zakresie wykonywanych przez niego czynności operacyjno-rozpoznawczych w warunkach art. 15 ust. 2 pkt 3 ustawy zaopatrzeniowej. Brak takich informacji w aktach może w przyszłości utrudnić doliczenie do wysługi emerytalnej okresu, w którym funkcjonariusz, w sposób szczególny narażał swoje życie i zdrowie.

Niezależnie od powyższego, w odniesieniu do służb specjalnych, ze względu na zadania, które realizują, szczególnie wrażliwym jest wydanie zainteresowanemu zaświadczenia o służbie pełnionej w warunkach szczególnie zagrażających zdrowiu i życiu. Wydaje się, że w takich okolicznościach informacja powinna trafiać bezpośrednio do organu emerytalnego z pominięciem funkcjonariusza, względnie, przy przeniesieniu do innej formacji, po pionie kadrowym – za pośrednictwem kancelarii tajnej.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o spowodowanie, aby Policja, Służba Ochrony Państwa, Straż Graniczna, Służba Celno-Skarbowa, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego na bieżąco dokumentowała, w aktach osobowych funkcjonariuszy, realizowanie przez nich czynności operacyjno-rozpoznawczych, w warunkach określonych w art. 15 ust. 2 pkt 3 ustawy zaopatrzeniowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 września 2021 r., dostrzegając przedstawiony problem, poinformował, że obecnie trwają prace nad Zarządzeniem Szefa KAS w sprawie sposobu dokumentowania okresów służby pełnionej przez funkcjonariuszy Służby Celnej oraz Służby Celno-Skarbowej w szczególnych warunkach uzasadniających podwyższenie emerytury. Podjęte działanie pozytywnie wpłynie na sposób dokumentowania przedmiotowych czynności w ramach jednostek organizacyjnych KAS, a tym samym wyeliminuje bądź zminimalizuje problemy z udowodnieniem okresu wykonywania służby w warunkach szczególnie zagrażających życiu i zdrowiu na poczet uprawnień emerytalnych.

Ministra Zdrowia (XI.518.52.2021 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie braku odpowiedniego wsparcia osób doświadczających przemocy domowej przez pracowników ochrony zdrowia.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły informacje na temat braku odpowiedniego wsparcia osób doświadczających przemocy domowej przez pracowników ochrony zdrowia.

Jako organ stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych oraz jako niezależny organ ds. równego traktowania w rozumieniu ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania RPO ogromną wagę przykładą do przeciwdziałania przemocy w rodzinie, stanowiącej jeden z najpoważniejszych przejawów naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka. To negatywne zjawisko nie pozostaje irrelewantne dla osób wykonujących zawody medyczne, wywołuje ono bowiem szereg konsekwencji zdrowotnych u jego ofiar – naraża je na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia, a także powoduje szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, istotnie negatywnie wpływając na dobrostan jednostki i osób jej bliskich.

W tym kontekście należy podkreślić znaczenie działań prewencyjnych oraz ochrony praw wszystkich osób pokrzywdzonych przemocą domową, do czego organy władzy publicznej są zobowiązane m.in. na podstawie aktów prawa międzynarodowego ratyfikowanych przez Polskę. Rzecznik podkreślił przy tym ogromną rolę pracowników ochrony zdrowia w systemie przeciwdziałania i zwalczania przemocy domowej. System ten, pomimo niewątpliwej ewolucji, nadal wymaga wielu korekt i nieustannego rozwijania mechanizmów prewencji, kontroli i wsparcia osób jej doświadczających, na co Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę.

Co ważne z punktu widzenia zakresu właściwości Ministra Zdrowia, na gruncie Konwencji stambulskiej państwa są zobowiązane do zapewnienia ofiarom dostępu do opieki zdrowotnej i służb socjalnych, które będą odpowiednio finansowane, a specjaliści będą przygotowani do udzielania pomocy ofiarom i kierowania ich do odpowiednich służb, m.in. dzięki udziałowi w szkoleniach.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie przedstawionego zagadnienia i powiadomienie o podejmowanych działaniach mających na celu poprawę stanu przygotowania pracowników systemu ochrony zdrowia do udzielania adekwatnego wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 23 września 2021 r. podkreślił, że w większości opisane w piśmie RPO uchybienia, czy niedoskonałości w opiece nad osobą doświadczającą przemocy mają raczej charakter organizacyjny niezwiązany z procesem udzielenia świadczenia zdrowotnego, gdyż zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry wykonywanie zawodu lekarza polega na udzielaniu przez osobę

posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń zdrowotnych, w szczególności: badaniu stanu zdrowia, rozpoznawaniu chorób i zapobieganiu im, leczeniu i rehabilitacji chorych, udzielaniu porad lekarskich, a także wydawaniu opinii i orzeczeń lekarskich. Podobnie niedoskonały sposób organizacji i funkcjonowania samych gminnych zespołów interdyscyplinarnych może także wpływać się na niewystarczające zaangażowanie lekarzy w ich prace. Nie zmienia to faktu, że należy w każdym podmiocie leczniczym zapewnić odrębne pomieszczenie do zebrania wywiadu od pacjentów, którzy doświadczają przemocy, gdyż zarówno na SOR, jak i na izbach przyjęć funkcjonują obszary konsultacji ograniczone wyłącznie parawanami niezapewniające wystarczającej intymności do zbierania takiego wywiadu, co może mieć kluczowy wpływ na zakres informacji udzielanych przez pacjenta lub stanowić swoistą blokadę przed ich ujawnieniem. Osoby wykonujące zawody medyczne są przygotowywane do rozpoznawania, zapobiegania i reagowania na przypadki przemocy domowej w ramach kształcenia przeddyplomowego i podyplomowego. Mając jednak na uwadze istotną rolę przedstawicieli ochrony zdrowia w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, konieczne jest stałe podnoszenie kompetencji tej grupy zawodowej w zakresie rozpoznawania przemocy domowej, znajomości procedur interwencyjnych i pomocowych.

Ministra Sprawiedliwości (II.5150.1.2021 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie realizacji prawa do obrony w postępowaniu przyspieszonym.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że prawo do posiadania obrońcy i korzystania z jego pomocy jest bez wątpienia jednym z najistotniejszych przejawów prawa do obrony, wynikającym z art. 42 ust. 2 Konstytucji. Z gwarancji tych wynika jednoznacznie, iż prawo do posiadania i korzystania z pomocy obrońcy nie może być oskarżonemu ograniczone. Istota prawa do posiadania obrońcy i korzystania z jego pomocy sprowadza się do zapewnienia jednostce profesjonalnej i niezbędnej pomocy w skutecznym realizowaniu przysługujących jej praw tam, gdzie wiedza i umiejętności samego oskarżonego nie są wystarczające. Prawo do posiadania i korzystania z pomocy obrońcy mieści w sobie zarówno prawo do powołania obrońcy, jak i prawo do korzystania z jego pomocy, a więc działania obrońcy na rzecz oskarżonego.

Tymczasem zgodnie z § 8 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym, jeżeli podejrzany lub oskarżony nie ma obrońcy, organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, pouczając go o uprawnieniu do korzystania z pomocy obrońcy, udostępnia mu listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury. Lista ta zawiera wymienione w § 3 rozporządzenia podstawowe informacje umożliwiające kontakt z adwokatami i radcami prawnymi (imię i nazwisko adwokata lub radcy prawnego; adres do doręczeń; numer telefonu zapewniającego stały kontakt

telefoniczny z adwokatem lub radcą prawnym pełniącym dyżur; numer telefaksu lub adres poczty elektronicznej; wskazanie okresu, w którym adwokat lub radca prawny pełni dyżur).

W tym kontekście Rzecznik wskazał, że dość poważnego ograniczenia doznaje prawo do obrony i korzystania z pomocy obrońcy w trybie przyspieszonym, skoro oskarżony z uwagi na konieczność szybkiego rozpoznania sprawy ma ograniczoną możliwość nie tylko wyboru osoby obrońcy, ale także przygotowania obrony. Oskarżonemu w postępowaniu przyspieszonym zostało przyznane prawo do wyboru obrońcy jedynie spośród adwokatów pełniących dyżur. Sytuację taką trudno uznać za dokonanie swobodnego wyboru, o jaki niewątpliwie chodzi w normach konstytucyjnych i konwencyjnych. W tym stanie rzeczy należy stwierdzić, iż przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie może budzić poważne wątpliwości co do jego konstytucyjności. Rzecznik zarekomendował zatem zmianę rozporządzenia poprzez wskazanie możliwości pouczenia podejrzanego o możliwości ustanowienia obrońcy z wyboru także spoza przedstawionej listy. Nierozwiązanym problemem pozostaje wciąż także kwestia zapewnienia odpowiedniego czasu na przygotowanie obrony.

Jako konieczne jawi się zatem wprowadzenie wyraźnej normy prawnej, która zakazywałaby prowadzenia przesłuchania lub innych czynności dowodowych przed faktycznym umożliwieniem podejrzanemu kontaktu i konsultacji z obrońcą. W przypadku osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy z wyboru, te czynności dowodowe winny nadto być wstrzymane do czasu rozpoznania jej wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu.

RPO podkreślił, że sam fakt prowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym nie stanowi wystarczającego uzasadnienia, aby odstąpić od ww. standardów prawa do obrony. Przeciwnie, na ustawodawcy, który zdecydował się na wprowadzenie takiego postępowania szczególnego, ciąży tym istotniejszy obowiązek takiego uregulowania ram tegoż postępowania, aby prawa podejrzanego były zagwarantowane.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.572.1.2021 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie dramatycznej sytuacji osób przebywających na granicy w okolicach Usnarza Górnego.

Od 2008 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wykonuje w Polsce funkcję organu wizytującego do spraw zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur) w rozumieniu Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanicznego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT).

Mając na uwadze powyższe, a także w związku ze sprzecznymi informacjami dotyczącymi dokładnej lokalizacji grupy cudzoziemców próbujących od ponad dwóch tygodni przekroczyć granicę państwową w okolicach miejscowości Usnarz Górny, przedstawiciele KMPT udali się na miejsce w dniu 24 sierpnia 2021 r. celem sprawdzenia sytuacji przebywających tam osób, a także związanej z tym jurysdykcji państwowej.

Wizytującym umożliwiono rozmowę z 32 cudzoziemcami zamieszkującymi prowizoryczne obozowisko, otoczone przez polskie i białoruskie służby mundurowe. Z uzyskanych informacji wynika, iż osoby te (27 mężczyzn i 5 kobiet – w tym najmłodsza w wieku 15 lat) są bardzo złym stanie fizycznym i psychicznym. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur poinformowano o braku dostępu cudzoziemców do jakiegokolwiek pomocy medycznej czy leków. Przebywające w obozie osoby zgłosiły również, że uniemożliwiono im kontakt z polskimi prawnikami, którym udzieli pełnomocnictw.

W ocenie Rzecznika warunki, w których przebywają cudzoziemcy oraz fakt, iż odmawia się im możliwości realizacji najbardziej podstawowych, fizjologicznych potrzeb oraz dostępu do opieki lekarskiej, prawnej i procedury uchodźczej noszą znamiona niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

Z ustaleń poczynionych przez przedstawicieli KMPT wynika, iż obóz zlokalizowany jest prawdopodobnie po białoruskiej stronie granicy. Fakt ten wskazuje, co do zasady, że odpowiedzialność za zdrowie i bezpieczeństwo przebywających tam osób leży po stronie władz Republiki Białorusi. Nie można jednak pominąć kluczowej w opinii RPO kwestii, związanej z deklarowanym wielokrotnie funkcjonariuszom Straży Granicznej, także w obecności pracowników Biura RPO, zamiarem ubiegania się w Polsce o nadanie statusu uchodźcy.

Rzecznik zwrócił uwagę, iż dalsze niewywiązywanie się przez Straż Graniczną z obowiązku przyjęcia wniosków o udzielenie statusu uchodźcy i umożliwienia cudzoziemcom dostępu do przewidzianej przepisami prawa procedury narazić może Polskę na odpowiedzialność przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, z tytułu naruszenia m.in. zakazu stosowania tortur z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Rozumiejąc stojący po stronie władz publicznych obowiązek zabezpieczenia granic państwowych i uprawnienie do sprawowania kontroli wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik zaapelował do Ministra o zobowiązanie Straży Granicznej do umożliwienia cudzoziemcom dostępu do procedury uchodźczej, w oparciu o obowiązujące przepisy prawa krajowego, a także o międzynarodowe zobowiązania wynikające z zawartych przez Polskę umów międzynarodowych.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.531.57.2021 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie ewakuacji pracowników afgańskiego biura Ombudsmana.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął apel Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (European Network of National Human Rights Institutions – ENNHRI) dotyczący niezwykle trudnej sytuacji, w jakiej znaleźli się pracownicy Niezależnej Komisji Praw Człowieka w Afganistanie (Afghanistan Independent Human Rights Commission – AIHRC), odpowiednika polskiego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Apel w tej sprawie ENNHRI skierowała m.in. do europejskich państw grupy G7.

AIHRC jest niezależną instytucją ochrony praw człowieka, która działa od 2002 roku na rzecz poszanowania podstawowych standardów dotyczących praw człowieka. Częścią AIHRC jest również Afgański Mechanizm Prewencji Tortur. Przez ostatnie lata pracownicy tej instytucji współpracowali z organami ochrony praw człowieka w innych państwach i podejmowali wysiłki na rzecz krzewienia standardów praw człowieka i wartości demokratycznych w Afganistanie. Wartości te są szczególnie ważne dla Rzeczypospolitej Polskiej i polskiego społeczeństwa, które ma za sobą trudne doświadczenia represji politycznych i ograniczenia podstawowych praw obywatelskich.

W AIHRC zatrudnionych było około 90 osób, z czego 60 to kobiety, szczególnie obecnie narażone na niebezpieczeństwo. W sytuacji zagrożenia znajdują się również członkowie ich rodzin. Na społeczności międzynarodowej, w tym również na Polsce, ciąży więc moralny obowiązek udzielenia pomocy tym osobom.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o uwzględnienie pracowników AIHRC w prowadzonej aktualnie przez Polskę i ewentualnie inne kraje akcji ewakuacyjnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w piśmie z 28 września 2021 r. poinformował, iż prowadzona przez Polskę akcja ewakuacyjna z Afganistanu skierowana była przede wszystkim do obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz obywateli Afganistanu, którzy współpracowali z Ambasadą RP w Kabulu, polskim kontyngentem wojskowym, związanych z organizacjami pozarządowymi, a także do tych, którzy na podobnych zasadach współpracowali z sojusznikami Polski. W miarę możliwości udzielano też pomocy innym obywatelom Afganistanu, którzy mogli wykazać swoje związki z Polską. Działając, musiano uwzględniać sytuację bezpieczeństwa panującą w Afganistanie, która w istotny sposób ograniczała możliwości pomocy wszystkim zainteresowanym. Ponadto osoby, które zostały objęte misją ewakuacyjną napotkały dodatkowe przeszkody i trudności związane z przepustowością obywateli afgańskich przez check pointy utworzone przez Talibów, co uniemożliwiło im wejście na pokład polskich samolotów ewakuacyjnych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.540.9.2020 z 25 sierpnia 2021 r.) - w sprawie rozporządzenia dotyczącego czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem przyjął zmiany w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (dalej: rozporządzenie), wprowadzające z dniem 21 sierpnia 2021 r. do § 3 tego aktu ust. 2a i 2b, jako podstawę do zawracania do linii granicy państwowej osób, które nie należą do żadnej z kategorii podmiotów uprawnionych na podstawie § 3 ust. 2 rozporządzenia do przekroczenia polskiej granicy, a znalazły się w przejściu granicznym, na którym ruch graniczny został zawieszony lub ograniczony, lub poza zasięgiem terytorialnym przejścia granicznego. Taka regulacja, choć teoretycznie nie odnosi się wprost do osób, które deklarują zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową, de facto uniemożliwia im przekroczenie granicy RP, a osobom, które dokonały już tego w sposób niezgodny z przepisami prawa, odbiera szansę na skuteczne złożenie wniosku o udzielenie ochrony mimo, że mają do tego prawo na podstawie przepisów ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, a gwarancje skorzystania z tego prawa wynikają z art. 56 ust. 2 Konstytucji.

Wątpliwości Rzecznika wzbudza nieuwzględnienie wśród kategorii podmiotów, które według § 3 ust. 2 rozporządzenia zachowały prawo wjazdu do Polski, cudzoziemców poszukujących ochrony przed prześladowaniami w kraju pochodzenia, zamierzających przekroczyć lub przekraczających granicę po to, aby ubiegać się w Polsce o ochronę międzynarodową. Nawet w obecnych warunkach osoby te zachowują bowiem prawo do ubiegania się o taką ochronę, wynikające choćby z art. 18 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, czy przywołanego już wyżej art. 56 ust. 2 Konstytucji. Co więcej, art. 6 ust. 2 oraz motyw 25 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej przyznają osobom poszukującym ochrony gwarancje możliwie najszybszego złożenia stosownego wniosku i skutecznego dostępu do właściwych procedur. Pominięcie tej kategorii osób w rozporządzeniu z 13 marca 2020 r., zwłaszcza po zmianach wprowadzonych rozporządzeniem z dnia 20 sierpnia 2021 r., prowadzi do naruszenia wspomnianych gwarancji, a tym samym pozostaje w sprzeczności z przywołanymi wyżej przepisami Karty Praw Podstawowych i Konstytucji oraz postanowieniami Konwencji Genewskiej.

W korespondencji kierowanej do RPO w kwietniu 2020 r. Komendant Główny Straży Granicznej zapewnił, że pomimo wprowadzenia wspomnianych wyżej ograniczeń nadal możliwe jest przyjmowanie wniosków o przyznanie ochrony międzynarodowej na granicy i zezwalanie cudzoziemcom – zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami – na wjazd na terytorium Polski w celu ubiegania się o taką ochronę. Obecna sytuacja na granicy polsko-białoruskiej pokazuje jednak, że mimo wszelkich deklaracji wprowadzone obostrzenia, w tym ograniczenia prawa wjazdu do Polski wyłącznie do osób wymienionych w ww. rozporządzeniu, wśród których nie uwzględniono osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej, sprawiają, że dostęp do procedury

uchodźczej w wielu przypadkach jest fikcyjny, co potwierdzają docierające do Biura RPO skargi.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o szczegółową analizę przedstawionego wyżej stanowiska i podjęcie działań w celu realnego zagwarantowania cudzoziemcom prawa do ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.1037.2015 z 30 sierpnia 2021 r.) – w sprawie wielotorowości orzecznictwa do celów rentowych i pozarentowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w Polsce funkcjonuje aż sześć systemów orzekania o niepełnosprawności, w tym cztery systemy ustalają uprawnienia do świadczeń rentowych (w ramach ZUS, KRUS, MSWiA i MON), i piąty - o stopniu niepełnosprawności oraz szósty - w zakresie potrzeb kształcenia specjalnego. Osoby zwracające się do Rzecznika skarżą się na konieczność poddawania się badaniom przez różne zespoły orzecznicze, które w trakcie procesu orzekania biorą pod uwagę różne aspekty stanu zdrowia. Dla osób chorych wiąże się to z dużymi utrudnieniami, zwłaszcza w okresie pandemii. Dotyczy to także pozyskiwania i kompletowania dokumentacji medycznej z przebiegu leczenia. Przepisy są sprzeczne, dezorientują osoby z niepełnosprawnościami i utrudniają im korzystanie ze swoich praw.

Zarządzeniem nr 6 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2017 r. powołany został Międzyresortowy Zespół do spraw Opracowania Systemu Orzekania o Niepełnosprawności oraz Niezdolności do Pracy. Do zadań Zespołu należało m.in. dokonanie analizy funkcjonowania systemu orzekania o niepełnosprawności i niezdolności do pracy w kontekście ich spójności i konieczności koordynacji działań lub możliwości ich zintegrowania, opracowanie projektu założeń do ustawy o orzekaniu o niepełnosprawności i niezdolności do pracy, opracowanie projektu ustawy o orzekaniu o niepełnosprawności i niezdolności do pracy po przyjęciu założeń przez Zespół. Kwestie dotyczące reformy orzecznictwa zostały zawarte w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. Celem Strategii jest m.in. stworzenie kompleksowego i zintegrowanego systemu orzekania o niepełnosprawności, zgodnego z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Koncepcja ta zakłada zasadniczą przebudowę dotychczasowego systemu, w tym również poprzez konsolidację dotychczas funkcjonujących systemów orzecznictwa dla celów rentowych, pozarentowych i edukacyjnych oraz wprowadzenie nowej niezależnej instytucji orzeczniczej - Krajowego Centrum Orzecznictwa.

W związku z prognozami demograficznymi dla Polski i związaną z nimi koniecznością wprowadzenia rozwiązań systemowych w zakresie opieki długoterminowej, problem ujednolicenia i uproszczenia zasad orzekania – jako kluczowy element tego systemu - został przedstawiony w trakcie debaty

zorganizowanej w dniu 10 grudnia 2020 r. przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, poświęconej opiece długoterminowej i niesamodzielności jako nowemu ryzyku socjalnemu. Podczas debaty, przewodnicząca Międzyresortowego Zespołu do Spraw Opracowania Systemu Orzekania o Niepełnosprawności oraz Niezdolności do pracy, poinformowała o zakończeniu prac Zespołu i przygotowaniu projektu ustawy wraz z projektami rozporządzeń i formularzy.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie informacji o aktualnym stanie prac nad reformą systemu orzecznictwa oraz przewidywanym terminem jej zakończenia.

Pełnomocnik Rządu Do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 22 września 2021 r. poinformował, że aktualnie prowadzone są prace analityczno-legislacyjne nad koncepcją utworzenia jednolitego systemu orzecznictwa o niepełnosprawności. Budowa nowego systemu zakłada przeprowadzenie konsolidacji dotychczas funkcjonujących systemów orzecznictwa dla celów rentowych, pozarentowych i edukacyjnych, w taki sposób, aby orzekanie o niepełnosprawności miało charakter kompleksowy i w pełni zintegrowany, zgodny z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, która umieszcza kwestię niepełnosprawności w kręgu praw człowieka i rozwoju współczesnego społeczeństwa.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.122.2020 z 2 września 2021 r.) – w sprawie nierównego traktowania w zakresie doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Agencji Wywiadu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w związku z prowadzoną w Biurze RPO sprawą funkcjonariuszki Agencji Wywiadu (AW) ujawnił się problem arbitralnego kształtowania treści umów szkoleniowych pomiędzy funkcjonariuszami AW a formacją. W rezultacie, w oparciu o akty prawa wewnętrznego na funkcjonariuszy Agencji Wywiadu nakładane są obowiązki mniej korzystne niż w innych służbach mundurowych czy na cywilnym rynku pracy. Nierówne traktowanie w zakresie doskonalenia zawodowego poszczególnych funkcjonariuszy AW jest szczególnie widoczne w sytuacji częstych zmian aktów prawa wewnętrznego w różny sposób kształtujących zakres treściowy takich umów.

Analiza obowiązujących przepisów (m.in. ustawy o Służbie Więziennej czy ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych) skłania do wniosku, że aktualnie najbardziej adekwatnym rozwiązaniem (standardem), które zabezpiecza interes służby pozostaje uzależnienie konieczności zawarcia umowy szkoleniowej i jej treści od wartości szkolenia. Mając także na uwadze interes jednostki obowiązek zwrotu tych kosztów powinien być zmniejszany proporcjonalnie w stosunku do okresu pozostawania w stosunku służbowym po zakończeniu nauki, przy czym wydaje się, że przepisy powinny również określać maksymalny okres obowiązywania takiej umowy. Ustalone w ten

sposób granice swobody umów szkoleniowych powinny zapewnić równowagę pomiędzy interesem jednostki a interesem służby.

Dodatkowo Rzecznik zwrócił uwagę na przepis art. 209 ust. 3 ustawy o KAS, który w pewnych szczególnych okolicznościach uprawnia Szefa KAS do zwolnienia funkcjonariusza z obowiązku zwrotu kosztów takiego szkolenia. Wydaje się, że przepis taki może pozwolić na elastyczną reakcję szefa danej służby na indywidualną sytuację funkcjonariusza.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu wprowadzenia do pragmatyk nadzorowanych przez MSWiA służb mundurowych przepisów pozwalających na kształtowanie rzetelnej i sprawiedliwej polityki szkoleniowej, szczególnie, że problem ten nie dotyczy wyłącznie Agencji Wywiadu.

Prezesa Rady Ministrów (KMP.570.3.2017 z 3 września 2021 r.) - w sprawie zapewnienia osobie zatrzymanej kontaktu z obrońcą od samego początku zatrzymania.

Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniach z dnia 18 kwietnia 2017 r. i 27 września 2018 r. zwracał się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie inicjatywy legislacyjnej, która zagwarantuje każdej osobie zatrzymanej przez Policję lub inne służby uprawnione do zatrzymania, kontakt z obrońcą już od samego początku zatrzymania. Pomimo wagi przedstawionego problemu, późniejszych pism kierowanych do Ministra w tej sprawie oraz osobistego zaangażowania Premiera, Rzecznik nie otrzymał odpowiedzi w tej sprawie.

Jednocześnie RPO w dalszym ciągu liczy na podjęcie dialogu i konstruktywną współpracę w celu zapobiegania torturom w Polsce. Współpraca polskich władz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich pełniącym zarazem funkcję krajowego mechanizmu prewencji tortur, nie powinna opierać się głównie na umożliwianiu przedstawicielom Biura RPO przeprowadzania wizytacji w miejscach zatrzymań, ale przede wszystkim na wdrażaniu rekomendacji płynących z wykonywania takiego monitoringu, także tych o charakterze legislacyjnym. Czteroletni brak odpowiedzi Ministra Sprawiedliwości na wystąpienie generalne Rzecznika nie jest standardem współpracy, którego oczekuje się od władz publicznych w tym zakresie. Tym bardziej, że możliwość kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym zaraz po zatrzymaniu, a jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem, stanowi fundamentalne zabezpieczenie przeciwko torturom, wskazywane przez liczne instytucje międzynarodowe i ekspertów. Wydaje się więc, że w tak podstawowej kwestii w obszarze prewencji tortur, przedstawiony problem powinien zostać potraktowany priorytetowo.

Rzecznik podkreślił także, że skuteczność systemu zapobiegania torturom zależy w dużej mierze od postawy władz i ich woli dialogu. Rzecznik Praw Obywatelskich może jedynie wskazywać obszary ryzyka i propozycje przyjęcia odpowiednich zmian w prawie eliminujących dostrzeżone nieszczerłości

systemu ochrony przed torturami. To jednak na organach władzy publicznej spoczywa obowiązek podejmowania dalszych działań.

Współpraca z krajowym mechanizmem prewencji tortur pozwala z kolei władzom na wypracowanie odpowiednich standardów dotyczących osób pozbawionych wolności, zgodnych z normami międzynarodowymi i wdrożenie ulepszeń w zakresie ochrony tych osób przed przemocą.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o poinformowanie o stanowisku przyjętym w przedmiotowej sprawie oraz o podjętych w jej ramach działaniach.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (IV.7214.48.2019 z 6 września 2021 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania zasad wykonywania eksmisji z lokali mieszkalnych w trybie egzekucji administracyjnej.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od kilku lat pozostaje problem braku zapewnienia osobom eksmitowanym choćby minimalnego standardu ochrony przed eksmisją „na bruk” w przypadkach, gdy na drodze przymusu państwowego (egzekucji administracyjnej) wykonywany jest obowiązek opróżnienia nieruchomości lub lokalu, służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego i jego domowników, wynikający z decyzji administracyjnej.

Orzekanie w drodze decyzji administracyjnej o obowiązku opróżnienia lokalu mieszkalnego dotyczy przede wszystkim lokali służbowych, w odniesieniu do których podstawą nawiązania stosunku najmu jest decyzja administracyjna o przydziale lokalu wydana na mocy odrębnych przepisów, i z tego powodu wyłączonych z ogólnego unormowania najmu lokali mieszkalnych.

W obecnie obowiązującym stanie prawnym przymusowe wykonanie obowiązku wynikającego z ostatecznej decyzji administracyjnej o opróżnieniu lokalu następuje w trybie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, w tym przepisów Rozdziału 5 tej ustawy pt.: „Odebranie nieruchomości. Opróżnienie lokalu i innych pomieszczeń”. Egzekucję prowadzi się przeciwko zobowiązanemu, członkom jego rodziny i domownikom oraz innym osobom zajmującym nieruchomość lub lokal (pomieszczenie), które mają być opróżnione i wydane. Odebrania nieruchomości lub opróżnienia lokalu i pomieszczeń dokonuje egzekutor, wyznaczony przez organ egzekucyjny.

Zastrzeżenia Rzecznika odnośnie powołanej wyżej regulacji budził fakt, że ustawodawca unormował w sposób niepełny obowiązek wydania nieruchomości albo lokalu służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego i innych domowników w trybie egzekucji administracyjnej. Wyposażył mianowicie egzekutora w określone środki egzekucyjne, włącznie z przymusem bezpośrednim, ale pominął w ramach tej regulacji unormowanie, które zapewniałoby zobowiązanemu choćby minimalną ochronę przed bezdomnością.

Wobec niepodjęcia działań legislacyjnych przez organy stanowiące prawo w omawianym zakresie, Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności omawianej regulacji prawnej z Konstytucją. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 18 października 2017 r. sygn. akt K 27/15 uznał przepis art. 144 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim odnosi się do egzekucji z nieruchomości lub lokalu (pomieszczenia) służących zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego, za niezgodny z art. 30, art. 71 ust. 1 i art. 75 ust. 1 Konstytucji, przez to, że nie zawiera regulacji gwarantujących minimalną ochronę przed bezdomnością osobom, które nie są w stanie we własnym zakresie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych. Trybunał zwrócił uwagę, że dokonanie eksmisji „na bruk”, bez odpowiednich przepisów ochronnych, wywołuje daleko idące konsekwencje społeczne, które w istocie rzeczy są nieodwracalne. W związku z powyższym Trybunał nie uznał za konieczne odroczenia wejścia w życie wyroku w tej sprawie. Zdaniem Trybunału, dolegliwość takiej sytuacji dla organów władzy publicznej powinna skłonić ustawodawcę do jak najrychlejszego unormowania analizowanej problematyki w sposób, który zapewni eksmitowanym odpowiedni standard ochrony.

Niestety, mimo upływu blisko czterech lat od wejścia w życie powołanego wyżej wyroku TK, do chwili obecnej nie zostały uchwalone żadne nowe regulacje dotyczące wykonywania eksmisji z lokali mieszkalnych w trybie egzekucji administracyjnej.

Mając na uwadze wyżej wskazane okoliczności oraz fakt, że brak regulacji prawnych w omawianym zakresie wywołuje stan niepewności prawnej u obywateli objętych nakazem opróżnienia lokalu mieszkalnego, wynikającym z decyzji administracyjnej, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do dostosowania obowiązujących regulacji prawnych w zakresie wykonywania obowiązku opróżnienia lokali mieszkalnych do wyżej wskazanych wytycznych Trybunału Konstytucyjnego.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.604.20.2021 z 6 września 2021 r.) - w sprawie umożliwienia pracownikom Biura RPO wstępu na obszar objęty stanem wyjątkowym.

W związku z wprowadzonym rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 2 września 2021 r. stanem wyjątkowym na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, doprecyzowanym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego, Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że w okresie obowiązywania wskazanych rozporządzeń będzie korzystać w sposób nieprzerwany ze swoich kompetencji konstytucyjnych oraz ustawowych, określonych w szczególności w art. 13 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich (dalej jako: ustawa o RPO).

Rzecznik zaznaczył również, że zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy o RPO, wykonuje on swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia Rady Ministrów zakaz przebywania na terenie objętym stanem wyjątkowym nie dotyczy osób, które „zapewniają obsługę urzędu administracji publicznej lub jednostki organizacyjnej, wykonujących na obszarze, na którym wprowadzono stan wyjątkowy, zadania o charakterze publicznym”. Ponadto § 2 ust. 2 pkt 3 tego rozporządzenia wyłącza wskazane ograniczenie wobec „funkcjonariuszy i pracowników służb państwowych [...] wykonujących zadania służbowe”. Jednym z zadań publicznych Rzecznika Praw Obywatelskich – a w konsekwencji jednym z zadań służbowych Rzecznika oraz pracowników Biura RPO – jest badanie, nawet bez uprzedzenia, każdej sprawy na miejscu (art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o RPO). Dlatego też, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, wskazane wyżej odstępstwa od zakazu przebywania na obszarach objętych stanem wyjątkowym odnoszą się do Rzecznika Praw Obywatelskich i upoważnionych pracowników Biura RPO.

Mając to na względzie, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie podległych MSWiA służb państwowych o nieprzerwanej realizacji kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich przez Rzecznika i Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w czasie obowiązywania stanu wyjątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Prezesa Rady Ministrów (VII.519.7.2021 z 6 września 2021 r.) – w sprawie stanu wyjątkowego wprowadzonego na terenie województw podlaskiego i lubelskiego.

Rozporządzeniem z dnia 2 września 2021 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wprowadził – na wniosek Rady Ministrów – stan wyjątkowy na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego. Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie art. 230 ust. 1 Konstytucji oraz art. 3 ustawy o stanie wyjątkowym. Szczegółowy zakres ograniczeń wolności i praw człowieka w czasie stanu wyjątkowego został określony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego, wydanym na podstawie art. 22 ust. 1 ustawy o stanie wyjątkowym.

Jak wskazano w § 1 rozporządzenia Prezydenta RP, przyczyną wprowadzenia stanu wyjątkowego jest „szczególne zagrożenie bezpieczeństwa obywateli oraz porządku publicznego”, co ma związek z „obecną sytuacją na granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Białorusi”.

Mając na uwadze standard konstytucyjny i międzynarodowy, a także okoliczność, że ani Rzecznik Praw Obywatelskich, ani opinia publiczna mogą nie dysponować pełnią informacji co do okoliczności towarzyszących wydarzeniom na granicy polsko-białoruskiej, uwzględniając ponadto

dynamiczny charakter tych wydarzeń, których następstwa mogą mieć istotny wpływ na bezpieczeństwo obywateli, nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz porządek publiczny – Rzecznik nie dostrzega podstaw do kwestionowania zasadności wprowadzenia stanu wyjątkowego w dniu 2 września 2021 r. z punktu widzenia przesłanek, o których mowa w art. 228 ust. 1 i art. 230 ust. 1 Konstytucji. Tezę tę wzmacnia okoliczność, że również na Litwie i Łotwie władze – dostrzegając analogiczne zagrożenia na granicy z Republiką Białorusi – zdecydowały się na wprowadzenie stanów nadzwyczajnych.

Jednocześnie w opinii Rzecznika niektóre przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. mogą rodzić pewne wątpliwości co do zgodności z zasadą proporcjonalności, wyrażoną m.in. w art. 228 ust. 5 Konstytucji.

Zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów w czasie stanu wyjątkowego na obszarze, na którym wprowadzono ten stan, obowiązuje całodobowy „zakaz przebywania”. Wyjątki od tego zakazu wylicza § 2 rozporządzenia. O ile zakaz, o którym mowa, sam w sobie nie powinien budzić wątpliwości w warunkach stanu wyjątkowego, o tyle lektura powyższych przepisów rozporządzenia prowadzi do wniosku, że na wskazanym obszarze bezwzględnie niedopuszczalne jest przebywanie dziennikarzy w rozumieniu art. 7 ust. 2 pkt 5 ustawy – Prawo prasowe, jak również innych przedstawicieli środków społecznego przekazu rozumieniu art. 14 Konstytucji. W szczególności osób tych nie obejmuje „system przepustek”, wydawanych przez komendanta placówki Straży Granicznej.

Rzecznik dostrzega racje, dla których dziennikarze i inni przedstawiciele środków społecznego przekazu nie powinni mieć swobodnego wstępu na obszar, na którym wprowadzono stan nadzwyczajny, oraz nieograniczonego prawa do relacjonowania zdarzeń na granicy polsko-białoruskiej. Powstaje jednak pytanie, z jakiego powodu prawodawca nie przewidział wyjątkowej możliwości objęcia ww. osób „mechanizmem przepustkowym”, umożliwiającym – np. na podstawie decyzji właściwego komendanta placówki Straży Granicznej – udzielenie niektórym dziennikarzom choćby ograniczonej i kontrolowanej przez odpowiednie służby państwowe możliwości wstępu na obszar objęty stanem wyjątkowym.

Kolejną kwestią jest wprowadzone rozporządzeniem Rady Ministrów istotne ograniczenie – a wręcz w pewnym zakresie wyłączenie – prawa dostępu do informacji publicznej, wyrażonego w art. 61 Konstytucji. Również w tym przypadku RPO podkreślił, że dostrzega racje przemawiające za ograniczeniem w stanie wyjątkowym dostępu do informacji publicznej z uwagi na konieczność ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego. Prawo to nie jest wymienione w katalogu tzw. praw niedogodnych, zawartym w art. 233 ust. 1 Konstytucji. Powstaje jednak pytanie, dlaczego nie rozważono zastosowania

środków łagodniejszych niż generalny i abstrakcyjny, bezwzględny zakaz udostępniania informacji.

Sytuacja ta budzi wątpliwości Rzecznika z uwagi na fakt, że działania podejmowane obecnie na obszarach objętych stanem wyjątkowym wiążą się bezpośrednio z podstawowymi prawami człowieka. Warto również zwrócić uwagę na to, że całkowite wyłączenie dostępu do informacji publicznej dla profesjonalnych dziennikarzy zwiększa ryzyko niekontrolowanego rozprzestrzeniania się nieprawdziwych i niezweryfikowanych informacji lub spekulacji, w szczególności w mediach społecznościowych, co paradoksalnie może w efekcie prowadzić do dodatkowego zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także do osłabienia zaufania obywateli do organów państwa, które zdecydowały o wprowadzeniu stanu wyjątkowego.

Z przedstawionych wyżej powodów, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o wyjaśnienie kwestii wskazanych w niniejszym wystąpieniu.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP (II.5150.7.2015 z 14 września 2021 r.) – w sprawie braku możliwości przedłużenia terminu na wniesienie apelacji w postępowaniu karnym.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka braku możliwości przedłużenia terminu na wniesienie apelacji w postępowaniu karnym w sprawach szczególnie skomplikowanych, w których uzasadnienie wyroku jest obszerne.

Należy wskazać, że termin do wniesienia apelacji, zgodnie z art. 445 § 1 Kodeksu postępowania karnego, w każdym wypadku wynosi 14 dni i biegnie dla każdego uprawnionego od daty doręczenia mu wyroku z uzasadnieniem. Ustawodawca nie przewidział żadnej możliwości przedłużenia tego terminu. Tymczasem w niektórych przypadkach, zwłaszcza w sprawach charakteryzujących się złożonym stanem faktycznym i skomplikowanym materiałem dowodowym czy wieloosobowych, uzasadnienie wyroku może być bardzo obszerne, a jego przygotowanie niejednokrotnie trwa dłużej, niż czternaście dni. Art. 423 § 1 k.p.k. wprost wskazuje, że termin na sporządzenie uzasadnienia jest niewiążący, bowiem prezes sądu może przedłużyć go na dowolny termin oznaczony. W przypadku niemożności dochowania także tego terminu nic nie stoi na przeszkodzie jego dalszemu przedłużeniu. Co więcej, przekroczenie tego terminu przez sąd nie rodzi żadnych skutków proceduralnych.

W tym kontekście nierzadko jednak nie zwraca się właściwej uwagi na problem w postaci niedostatecznie długiego czasu przysługującego obronie na sporządzenie apelacji. W orzecnictwie oraz w doktrynie zauważono możliwość uzupełnienia apelacji już po ustawowym terminie na jej wniesienie, ale tylko w zakresie argumentacji, a ponadto bez mocy wiążącej sąd odwoławczy. Skarżący nie może natomiast w sposób skuteczny rozszerzyć granic zaskarżenia ani podnieść nowych zarzutów po upływie terminu zawitego na

wniesienie apelacji. Dochowanie tego terminu poprzez wniesienie środka zaskarżenia, obejmującego wszystkie zarzuty możliwe do postawienia w danej sprawie, może być znacznie utrudnione w przypadku, gdy uzasadnienie wyroku jest długie i złożone. Brak możliwości przedłużenia terminu na złożenie apelacji w sprawach szczególnie skomplikowanych i obszernych, wywoływać może zaś wątpliwości dotyczące właściwego przestrzegania konstytucyjnie zagwarantowanego prawa do obrony.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionej w niniejszym wystąpieniu problematyki, a także o poinformowanie o decyzjach, jakie podejmie Komisja Ustawodawcza Senatu RP w tej kwestii.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.106.2021 z 14 września 2021 r.) – w sprawie braku nauczycieli w szkołach i wsparcia systemu oświaty po pandemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem wskazał, iż istnieje obawa, że w nowym roku szkolnym 2021/2022 utrzymają się trudności z zapewnieniem kadry pedagogicznej, złożonej z nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach. Ma to szczególne znaczenie wobec faktu, że uczniowie i uczennice wracają do szkół po ponad roku zdalnego nauczania spowodowanego epidemią COVID-19, co wiąże się z koniecznością udzielenia im dodatkowego wsparcia. Zdaniem Rzecznika należy pilnie zająć się sytuacją nauczycieli, gdyż dalszy spadek zainteresowania pracą w szkołach publicznych i niepublicznych może w sposób istotny wpłynąć na realizację prawa do nauki.

Jak wynika z danych zawartych na stronach internetowych kuratoriów oświaty, w pierwszych tygodniach nauki w dalszym ciągu poszukiwane są tysiące nauczycieli różnych przedmiotów. Ważnych informacji na ten temat dostarcza również raport NIK o organizacji pracy nauczycieli w szkołach publicznych, ogłoszony w dniu 2 września 2021 r. Wynika z niego, że w latach szkolnych 2018/2019 – 2020/2021 blisko połowa dyrektorów zgłaszała trudności z zatrudnieniem nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach.

W ocenie Rzecznika brak działań na rzecz rozwiązania tego problemu przybierającego postać systemową może doprowadzić do nieodwracalnych szkód w poziomie wykształcenia dzieci i młodzieży. Zdarza się, że mijają miesiące, podczas których dyrektor szkoły szuka nowego nauczyciela, co oznacza utratę ciągłości nauki i braki w realizacji podstawy programowej. Z doniesień medialnych wynika, że problem ten jest obecny także w mniejszych miejscowościach oraz w szkołach niepublicznych, które mają możliwość lepszego wynagradzania nauczycieli i które często oferują bardziej komfortowe warunki pracy (np. doskonale wyposażone pracownie). Zgłaszane są również trudności z zatrudnieniem nauczycieli wychowania przedszkolnego, co powoduje ograniczenie dostępu do tej kluczowej usługi publicznej.

Rzecznik zauważył, że Ministerstwo Edukacji i Nauki dostrzega konieczność prowadzenia profilaktyki problemów dzieci i młodzieży, w tym następstw izolacji rówieśniczej, spowodowanych stanem epidemii COVID-19. RPO zgłasza jednak wątpliwości, czy środki przeznaczone na pomoc uczniom i nauczycielom są adekwatne do powstałych potrzeb. Istnieje także ryzyko, że utrzymujące się małe zainteresowanie pracą w systemie oświaty sprawi, że realizacja programów proponowanych przez MEiN stanie pod znakiem zapytania. Co więcej, z badań OECD wynika, że atrakcyjność pracy nauczyciela w dużym stopniu zależy od odpowiedniego poziomu wynagrodzenia, dobrej organizacji pracy szkół oraz pozycji zawodu w społeczeństwie. Niebagatelne znaczenie ma również odpowiedzialnie prowadzona polityka oświatowa państwa.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie – możliwie pilnie – stanowiska w niniejszej sprawie oraz o udzielenie informacji o proponowanych sposobach odwrócenia negatywnych zaobserwowanych trendów, w tym o postępach prac zespołu do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty.

Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (VII.601.1.2021 z 14 września 2021 r.) - w sprawie potrzeby zagwarantowania prawa do organizacji referendum.

Z postępowań w sprawie wniosków indywidualnych kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że obywatele, którzy chcą wykonać przysługujące im na podstawie art. 170 Konstytucji prawo do organizacji referendum i udziału w nim, w szczególności inicjatorzy referendum lokalnych, napotykają w praktyce istotne trudności w wypełnieniu wymogów określonych w przepisach ustawy o referendum lokalnym (dalej jako: „ustawa o referendum lokalnym”). Szczególnie problematyczny w tym kontekście jest obowiązek zebrania odpowiedniej liczby podpisów poparcia pod wnioskiem o przeprowadzenie referendum wraz z adresem zgodnym z danymi ujętymi w rejestrze wyborców.

W praktyce obywatele często nie mają świadomości tego, że dla skutecznego skorzystania z prawa do poparcia inicjatywy referendalnej konieczne jest podanie takich samych danych adresowych, jak te które były podstawą zameldowania na pobyt stały lub wniosku o dopisanie do rejestru wyborców. Może to wynikać zarówno z braku wiedzy, jak i błędu lub braku właściwej uwagi. Korelacja pomiędzy tymi danymi nie jest przy tym wskazana wprost w przepisach ustawy o referendum lokalnymi i stanowi pewnego rodzaju pułapkę prawną dla osób, które są mobilne społecznie lub posiadają więcej niż jedno miejsce zamieszkania.

Nie jest intencją Rzecznika kwestionowanie obecnego kształtu przepisów ustawy o referendum lokalnym i odesłania do przepisów Kodeksu wyborczego oraz ich wykładni polegającej na konieczności podania adresu zamieszkania zgodnego z danymi ujętymi w rejestrze wyborców. Wydaje się to w pełni

uzasadnione koniecznością zapobiegania nadużyciom w postaci wykonywania przez obywateli praw wyborczych w wielu jednostkach samorządu terytorialnego jednocześnie, co stanowiłoby istotne naruszenie zasady równości praw wyborczych i, w kontekście referendum lokalnego, praw przysługujących pozostałym członkom wspólnoty samorządowej. Warto jednakże zaznaczyć, że egzekwowanie tego wymogu nie musi w sposób konieczny wiązać się ze wskazanymi powyżej problemami przy założeniu, że wymóg ów jest powiązany z odpowiednimi działaniami informacyjnymi oraz lepszą komunikacją.

W tym kontekście RPO przypomniał istniejącą już dobrą praktykę Państwowej Komisji Wyborczej, która polega na zaznaczaniu w sposób wyraźny w przygotowywanych urzędowo wzorach dokumentów zbierania poparcia w ramach innych typów procedur wyborczych, takich jak m. in. wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, że adres zamieszkania obywatela udzielającego poparcia powinien być zgodny z adresem ujęcia w rejestrze wyborczym. Taki wzór nie figuruje jednak na stronie Państwowej Komisji Wyborczej w odniesieniu do referendum lokalnego. Jego opracowanie, wraz z adnotacją o konieczności zgodności podawanych danych z treścią rejestru wyborczego, mogłoby znacznie ułatwić wykonywanie przez inicjatorów referendum lokalnych oraz członków wspólnoty samorządowej ich praw.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego PKW z prośbą o rozważenie stworzenia urzędowego wzoru wykazu podpisów pod wnioskiem o przeprowadzenie referendum lokalnego oraz podjęcia działań informacyjnych w tym zakresie.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej w piśmie z 1 października 2021 r. zauważył, że zgodnie z przepisami ustawy o referendum lokalnym wszystkie czynności związane z zarządzeniem i przeprowadzeniem referendum lokalnego dotyczącego odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego wykonywane są przez właściwych komisarzy wyborczych, a nie przez Państwową Komisję Wyborczą. W związku z tym informacje i dokumenty dotyczące danego referendum, w tym m.in. postanowienie o jego przeprowadzeniu, zamieszczane są na stronach internetowych poszczególnych komisarzy wyborczych. Przewodniczący poinformował jednocześnie, że PKW zamieści na swojej stronie internetowej w zakładce „Wzory dokumentów”, do ewentualnego wykorzystania, pomocniczy wzór wykazu podpisów mieszkańców, którzy chcą poprzeć inicjatywę przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.85.2021 z 14 września 2021 r.) – w sprawie luki prawnej dotyczącej utraty prawa do odprawy w związku z powołaniem do zawodowej służby wojskowej.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu wpływają wnioski w sprawie odprawy dla policjanta, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby

został przyjęty do zawodowej służby wojskowej (art. 118 ustawy o Policji). Problem ten dotyczy także treści przepisów: art. 122 ustawy o Straży Granicznej, art. 102 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, art. 133 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu oraz art. 93 ustawy o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego, w świetle których odprawa nie przysługuje funkcjonariuszowi, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby został przyjęty do zawodowej służby wojskowej lub do innej służby, w której przysługuje prawo do takich świadczeń.

O ile przeniesienie/podjęcie służby w innej formacji gwarantuje funkcjonariuszowi prawo do odprawy (także za wcześniejsze lata) na zakończenie służby, bowiem regulują to odpowiednie przepisy pragmatyk tych służb, to problem pojawia się, kiedy funkcjonariusz podejmuje zawodową służbę wojskową. W praktyce bowiem funkcjonariusz np. Policji zwalnia się ze służby, po czym otrzymuje rozkaz o powołaniu do zawodowej służby wojskowej. W odróżnieniu od instytucji przeniesienia (np. art. 25a ustawy o Policji), będącego przekształceniem stosunku służbowego, jest to rozwiązanie stosunku służbowego (aktu mianowania), a następnie nawiązanie kolejnego stosunku służbowego (aktu powołania), choć skutki (np. w zakresie ciągłości służby) wynikające z tej formy powołania do zawodowej służby wojskowej są zbliżone. Wyjątkiem jest prawo do odprawy, o którym mowa w art. 118 ustawy o Policji.

W odwrotnej sytuacji, gdy to żołnierz podejmuje służbę w Policji, przepis art. 115 ust. 2 ustawy o Policji, nie może znaleźć zastosowania, co oznacza, że jest przepisem niewykonalnym. Żołnierz zawodowy zwolniony z zawodowej służby wojskowej - co do zasady - otrzymuje bowiem odprawę, a co za tym idzie okres pełnienia zawodowej służby wojskowej nie będzie podlegał wliczeniu do wysokości odprawy wypłacanej funkcjonariuszowi w trybie art. 115 ust. 2 ustawy o Policji.

W świetle obowiązujących przepisów funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego czy Służby Wywiadu Wojskowego, którzy bezpośrednio po zakończeniu służby w formacjach mundurowych podejmą zawodową służbę wojskową, bezpowrotnie tracą prawo do odprawy za okres wcześniejszej służby. Innymi słowy funkcjonariusz ww. formacji mundurowej, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby został powołany do zawodowej służby wojskowej zostaje pozbawiony odprawy. O tym fakcie dowiaduje się zaś dopiero z momentem zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, otrzymując odprawę wyłącznie za czas służby wojskowej.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu i rozważenie możliwości zmiany przepisów, względnie dotychczasowej praktyki, w taki sposób, aby funkcjonariusz, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby został powołany do zawodowej służby wojskowej, mógł otrzymać odprawę za okres służby w tej formacji mundurowej.

Ministra Sprawiedliwości (IV.510.47.2021 z 14 września 2021 r.) - w sprawie zmian w zakresie systemu doręczeń pism procesowych zawodowym pełnomocnikom wprowadzonych ustawą o zwalczaniu COVID-19.

Zarówno w kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich pismach, jak i w sygnałach docierających z przestrzeni publicznej, przedstawiane są wątpliwości dotyczące art. 15 zzs9 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej jako: ustawa o zwalczaniu COVID-19) i wprowadzonych tą regulacją do procedury cywilnej zasadniczych zmian w zakresie systemu doręczeń pism procesowych zawodowym pełnomocnikom.

Regulacja ta wpisuje się w niewątpliwie konieczny i oczekiwany proces elektroniczacji postępowania cywilnego, który przeprowadzany stopniowo, napotykał dotychczas na problemy związane przede wszystkim z zapewnieniem technicznych i organizacyjnych możliwości stworzenia i działania sądowego systemu teleinformatycznego. O ile zatem przedmiotowa regulacja ma na celu usprawnienie postępowania cywilnego w zakresie doręczeń, w szczególnie trudnym czasie epidemii, to sposób wprowadzenia zmian dotyczących komunikacji elektronicznej sądu z zawodowymi pełnomocnikami, niejasność i nieprecyzyjność unormowania, jego zakresu, a w konsekwencji skutki, jakie wywołuje, nie tylko dla pracy sądów oraz pełnomocników, lecz przede wszystkim dla stron postępowania, budzi zasadnicze wątpliwości Rzecznika.

RPO wskazał, że wprowadzony art. 15zss9 ustawy o zwalczaniu COVID-19 jest regulacją epizodyczną i nie stanowi unormowania spójnego z obowiązującymi w zakresie doręczeń drogą elektroniczną pism sądowych regulacjami Kodeksu postępowania cywilnego oraz oczekującą na wejście w życie ustawą o doręczeniach elektronicznych. Zasadnicze wątpliwości dotyczą jednak przede wszystkim niejasności i fragmentaryczności przedmiotowej regulacji. Wywołują one zarówno problemy w praktyce działania pełnomocników zawodowych, jak i rozbieżności w działaniach sądów – co nie pozostaje bez wpływu na realizację konstytucyjnego prawa do sądu.

Podstawową kwestią, która budzi wątpliwości jest to, że wprowadzając jako zasadę doręczenie drogą komunikacji elektronicznej i za pośrednictwem portalu informacyjnego, ustawodawca pominął, że przepisy nie zobowiązują adwokatów, czy radców prawnych do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych, nie wprowadzają także obowiązku rejestracji i posiadania aktywnego konta na portalu informacyjnym.

Niejasne na gruncie art. 15zss9 ustawy o zwalczaniu COVID-19 pozostaje ponadto, jakie pisma sądowe mogą być doręczane za pośrednictwem portalu informacyjnego. Ustęp 2 zdanie drugie przedmiotowej regulacji wskazuje jedynie, że doręczenie przez sąd pism sądowych przez umieszczenie ich treści

w portalu informacyjnym, nie dotyczy pism, które podlegają doręczeniu wraz z odpisami pism procesowych stron lub innymi dokumentami nie pochodzącymi od sądu. Tymczasem, zasadniczą kwestią pozostaje to, czy tą drogą mogą być doręczane orzeczenia, tym bardziej, że – zgodnie z ust. 4 art. 15zss9 – doręczenie pisma za pośrednictwem portalu informacyjnego wywołuje skutki procesowe określone w Kodeksie postępowania cywilnego właściwe dla doręczenia pisma sądowego.

Wątpliwości na gruncie wskazanej regulacji budzi także – kluczowa dla zapewnienia stronom gwarancji proceduralnych – kwestia daty doręczenia pisma sądowego za pośrednictwem portalu informacyjnego.

Rzecznik podziela także wyrażane przez środowiska profesjonalnych pełnomocników przekonanie o niedostatecznym przygotowaniu funkcjonalności portali informacyjnych. Zastrzeżenia budzi przede wszystkim brak generowania elektronicznego poświadczenia odebrania korespondencji, w sytuacji odczytania pisma. Poświadczenie takie ułatwiłoby nie tylko pracę zawodowym pełnomocnikom, ale przede wszystkim pracownikom sekretariatów sądowych.

RPO za konieczne i celowe uznaje dążenie do elektronizacji postępowania cywilnego. Jednakże wprowadzenie zasadniczych zmian, mających istotny wpływ na realizację praw procesowych stron postępowania, jako rozwiązania tymczasowego, przy braku jasnych i precyzyjnych regulacji prawnych oraz należytego przygotowania technicznego i kadrowoorganizacyjnego, budzi zasadnicze zastrzeżenia.

W związku z przedstawionymi powyżej wątpliwościami dotyczącymi wprowadzonej regulacji i rozbieżnej praktyki realizacji doręczeń pism sądowych za pośrednictwem portalu informacyjnego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz – w związku z informacjami dotyczącymi konsultacji co do zmian mających na celu podniesienie funkcjonalności portalu informacyjnego – o poinformowanie o podejmowanych i planowanych działaniach legislacyjnych w przedmiocie doręczeń za pośrednictwem portalu informacyjnego.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (IX.517.44.2015 z 14 września 2021 r.) – w sprawie przeprowadzania badań medycznych osób zatrzymanych.

W kierowanych do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wystąpieniach z 2014 oraz 2019 roku Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał uwagę na potrzebę uregulowania w przepisach rangi ustawowej zagadnień dotyczących przeprowadzania badań medycznych osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji, Służby Ochrony Państwa i Straży Granicznej w obecności funkcjonariuszy tych służb.

W odpowiedzi Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 marca 2019 r. zawarto cyt.: „Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji dostrzega potrzebą ujednolicenia i uregulowania na poziomie ustawowym

problematyki dotyczącej obecności funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej podczas badań lekarskich osób zatrzymanych, osób tymczasowo aresztowanych i skazanych, które są konwojowane przez Policję oraz obecności funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa podczas badań lekarskich osób przez nich ujętych. Wskazana problematyka zostanie wzięta pod uwagę przy najbliższej nowelizacji ustaw pragmatycznych ww. służb o zbliżonym zakresie regulacji.” W ramach dalszego badania powyższego problemu stwierdziliśmy, iż pomimo upływu ponad dwóch lat od powyższego zapewnienia oraz wielokrotnych nowelizacji ustaw pragmatycznych, do unormowania przedmiotowych zagadnień na poziomie ustawowym nie doszło.

W związku z powyższym, Rzeczniku zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji, na jakim etapie legislacyjnym znajdują się prace nad nowelizacją ustaw o Policji, Służbie Ochrony Państwa i Straży Granicznej, w zakresie uregulowania w nich kwestii dotyczących obecności funkcjonariuszy poszczególnych służb podczas badań lekarskich i zabiegów medycznych.

Prezesa Rady Ministrów (VII.510.147.2019 z 15 września 2021 r.) - dotyczące wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje to, w jaki sposób Rząd RP zamierza wykonać wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie Xero Flor w Polsce sp. z o.o. przeciwko Polsce (skarga nr 4907/18). ETPC orzekł w nim o naruszeniu przez Rzeczpospolitą Polską prawa do sądu ustanowionego ustawą, ponieważ w składzie orzekającym Trybunału Konstytucyjnego (TK) zasiadała osoba do tego nieuprawniona, tj. wybrana – w ocenie ETPC – z oczywistym naruszeniem prawa krajowego. Z tego powodu stwierdzono naruszenie przez Polskę art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC). Skoro Trybunał Strasburgu w wyroku Xero Flor stwierdził, że udział w orzekaniu w Trybunale Konstytucyjnym osoby powołanej na stanowisko sędziowskie z oczywistym naruszeniem prawa niweczy prawo do sądu i rzetelnego procesu, to jednocześnie zagraża to realizacji konstytucyjnego prawa jednostki do właściwego, niezależnego, bezstronnego i niezawisłego sądu zagwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji – zwłaszcza w procedurach zainicjowanych skargą konstytucyjną jednostki (art. 79 Konstytucji) i pytaniem prawnym sądu (art. 193 Konstytucji).

Wyrok ETPC ma ogromne znaczenie dla polskiego wymiaru sprawiedliwości. Chociaż zapadł w konkretnej indywidualnej sprawie, to na Rzeczypospolitej Polskiej ciąży prawny obowiązek realizacji standardu wskazanego przez Trybunał w Strasburgu, tak, aby krajowy poziom ochrony praw i wolności jednostki pozostawał zgodny z wymogami Konwencji Europejskiej, a w szczególności z wymogami prawa do sądu ustanowionego ustawą. W

przeciwnym bowiem razie Polska narazi się na kolejne postępowania przed ETPC w analogicznych sprawach.

Mając na uwadze ostateczny wyrok ETPC w sprawie Xero Flor, do którego wykonania Polska jest zobowiązana na podstawie art. 9 Konstytucji, Rzecznik wskazał na poważne ryzyko, że każde orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, mające skutki dla praw i wolności gwarantowanych przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, a zapadłe z udziałem wskazanych wyżej osób, będzie wadliwe na gruncie art. 6 ust. 1 EKPC. Może to zagrozić pewności prawa oraz stabilności orzeczeń sądowych, oraz ochronie wolności i praw człowieka i obywatela, stanie na straży których jest konstytucyjnym i ustawowym obowiązkiem Rzecznika Praw Obywatelskich.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o informacje, jakie kroki zamierza podjąć Rząd RP w celu wykonania wskazanego wyroku ETPC.

Ministra Zdrowia (V.7016.81.2021 z 20 września 2021 r.) - w sprawie braku finansowania telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje sytuacja w ochronie zdrowia; w szczególności dotyczy to opieki zdrowotnej nad najmłodszymi pacjentami. Niepokój Rzecznika wzbudza fakt, że opieka psychiatryczna dzieci i młodzieży od lat jest niedoinwestowana i marginalizowana. Niestety, brak odpowiedniego wsparcia dla dzieci będących w sytuacji kryzysu psychicznego przyczynia się do tego, że Polska znajduje się w niechlubnej czołówce państw w zakresie liczby samobójstw wśród dzieci i młodzieży. Równie niepokojący, co wzrost samej liczby prób samobójczych, jest trend obniżania się granicy wieku sprawców dokonanych prób samobójczych. Bardzo trudną sytuację w tym obszarze dodatkowo pogorszył stan pandemii COVID-19 i związana z tym izolacja młodych ludzi, nauka zdalna, ograniczenie kontaktów z rówieśnikami, a także obawy o zdrowie swoje i bliskich, czy też żaloba po ich stracie.

Oprócz prób samobójczych odnotowano również wzrost liczny samookaleczeń, zaburzeń lękowych oraz depresji. Niewątpliwie, w tym trudnym okresie, dużym wsparciem dla młodych ludzi jest telefon zaufania prowadzony od lat przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę. Przez te wszystkie lata numer telefonu 116 111 został rozpropagowany i upowszechnił się w świadomości młodych ludzi. Obecnie jest on rozpoznawalny i nawet osoba w stanie silnego stresu czy gwałtownego pogorszenia się stanu zdrowia psychicznego, wie gdzie może szukać pomocy. Należy też zaznaczyć, że ta forma wsparcia jest łatwo dostępna dla osoby w kryzysie, gdyż nie wymaga wcześniejszego umówienia się, oczekiwania na wyznaczony termin oraz zapewnia anonimowość, co szczególnie jest istotne w mniejszych miejscowościach, gdzie wizyta w poradni nadal może prowadzić do stygmatyzacji. Dodatkowo, nie można też zapomnieć, że telefon 116 111 gwarantuje dyskrecję osobie dzwoniącej, bowiem połączenia

z tym numerem nie są widoczne na rachunkach ani na billingach większości sieci telekomunikacyjnych.

W tych okolicznościach, RPO z dużym zaskoczeniem przyjął informację o decyzji Ministra Zdrowia o unieważnieniu konkursu na wybór realizatorów zadania pn. Centra Wsparcia dla dzieci i młodzieży oraz dla osób dorosłych w kryzysie psychicznym w 2021 r., mimo iż Komisja Konkursowa przyznała ofercie Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę łącznie aż 22,5 punktów, czyli prawie maksymalną liczbę punktów.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wyjaśnienie okoliczności, które doprowadziły do unieważnienia konkursu oraz o poinformowanie, w jaki sposób resort zamierza wesprzeć osoby w kryzysie choroby psychicznej i depresji.

Ministra Finansów (V.511.534.2021 z 24 września 2021 r.) - w sprawie ograniczonego dostępu RPO do akt stanowiących tajemnicę skarbową.

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił uwagę na ważny i jak dotąd nierozwiązany problem ograniczonego dostępu RPO do akt stanowiących tajemnicę skarbową, w tym także akt zawierających informacje otrzymane z banków i innych instytucji finansowych.

Stosownie do treści art. 297 § 1 pkt 4 ustawy – Ordynacja podatkowa naczelnicy urzędów skarbowych i naczelnicy urzędów celno-skarbowych udostępniają akta, w tym akta zawierające informacje wymienione w art. 182, wyłącznie określonym w tym przepisie podmiotom, także Rzecznikowi Praw Obywatelskich – w związku z jego udziałem w postępowaniu przed sądem administracyjnym.

W myśl zaś art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, po zbadaniu sprawy Rzecznik może zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargi do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach – na prawach przysługujących prokuratorowi.

Problem pojawia się w sytuacji, gdy RPO zwraca się do organów podatkowych o udostępnienie akt konkretnej sprawy z postępowania podatkowego, jeszcze przed formalnym zgłoszeniem udziału w postępowaniu przed sądem administracyjnym. W wielu przypadkach organy, powołując się na ograniczony dostęp do akt zawierających tajemnicę skarbową, w tym także akt zawierających informacje otrzymane z banków i innych instytucji finansowych w związku z brzmieniem art. 297 § 1 pkt 4 Ordynacji podatkowej, odmawiają Rzecznikowi Praw Obywatelskich nadesłania wnioskowanej dokumentacji. W uzasadnieniu wskazują, że z całokształtu sprawy nie wynika, żeby Rzecznik występował w związku z udziałem w postępowaniu toczącym się przed sądem administracyjnym, bądź w związku z samodzielnym złożeniem skargi do tego sądu.

Nie ulega wątpliwości, że zapoznanie się z całością akt podatkowych zgromadzonych przez organ jest konieczne do dokonania wszechstronnej analizy danej sprawy, na podstawie której RPO podejmuje decyzję co do ewentualnej interwencji procesowej. Stanowisko niektórych organów podatkowych w związku z kształtem obecnej regulacji dotyczącej dostępu do akt zawierających tajemnicę skarbową, w tym akt zawierających informacje pochodzące od instytucji finansowych zdecydowanie utrudnia Rzecznikowi realizację jego zadań ustawowych. Podkreślić należy, że Rzecznik może zgłosić udział w postępowaniu administracyjnym (podatkowym), wnosząc skargi do sądu administracyjnego pierwszej instancji, jak i wziąć udział w postępowaniu przed sądem administracyjnym w celu ochrony konstytucyjnych praw i wolności podatnika. Tym samym, skorzystanie przez Rzecznika z ww. kompetencji bez realnego dostępu do całości akt postępowania staje się wówczas iluzoryczne.

Mając na uwadze, że prace nad projektem nowej Ordynacji podatkowej zostały wstrzymane, a problem dotyczący realnego dostępu Rzecznika Praw Obywatelskich do akt spraw podatkowych jest wciąż aktualny, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do podniesionej kwestii, w tym o rozważenie podjęcia odpowiednich zmian legislacyjnych, umożliwiających Rzecznikowi uzyskanie pełnego dostępu do akt zawierających tajemnicę skarbową, w tym także akt zawierających informacje otrzymane z banków i innych instytucji finansowych, jeszcze przed ewentualnym udziałem w postępowaniu przed sądem administracyjnym.

Komendanta Głównego Policji (II.519.207.2021 z 24 września 2021 r.) - w sprawie interwencji Policji przeprowadzonych wobec osób uczestniczących w protestach społecznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z własnej inicjatywy podjął działania w sprawie oceny interwencji Policji przeprowadzonych w okresie od 1 maja do 31 grudnia 2020 r. wobec osób uczestniczących w protestach społecznych – z punktu widzenia przestrzegania ich praw i wolności.

W toku podejmowanych czynności Rzecznik zwrócił się do prezesów sądów okręgowych oraz rejonowych, o przedstawienie informacji dotyczących wniesionych zażaleń na zatrzymania osób uczestniczących w protestach społecznych w 2020 roku. Jak wynika z analizy otrzymanych kopii postanowień uwzględniających zażalenia na zatrzymanie, w sprawach zawisłych przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia, na dzień 16 lipca 2021 r., w 343 przypadkach Sąd uwzględnił zażalenia osób zatrzymanych w trakcie trwania protestów społecznych. W 331 przypadkach Sąd uznał, że zatrzymanie było niezasadne, w 136 sprawach Sąd uznał, że było ono przeprowadzone w nieprawidłowy sposób, natomiast w 83 przypadkach Sąd uznał, że zatrzymanie było nielegalne. Jednocześnie RPO podkreślił, że sądy działając na podstawie art. 246 § 4 k.p.k. zawiadamiały prokuraturę oraz odpowiednie organy Policji o

stwierdzonych nieprawidłowościach podczas dokonywania zatrzymań. Orzeczenia te budzą poważny niepokój. Oznaczają bowiem, że podczas ubiegłorocznych działań Policji doszło do licznych naruszeń określonej w art. 41 ust. 1 Konstytucji wolności osobistej. Orzeczenia sądów rodzą zarazem konsekwencje w postaci prawa osób zatrzymanych do skutecznego domagania się odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie.

Opisane powyżej okoliczności mogą świadczyć o istnieniu w Policji – a przynajmniej w Garnizonie Stołecznym - problemu polegającego na bezzasadnym stosowaniu przez policjantów środka przymusu, jakim jest zatrzymanie, co w konsekwencji prowadzi do naruszenia sfery konstytucyjnie chronionej wolności osobistej (art. 41 ust. 1 Konstytucji). Takie ekscesywne działania policjantów prowadzą także do niedopełnienia przez nich przez nich obowiązku wynikającego z art. 14 ust 3 ustawy o Policji, nakazującego respektowanie godności ludzkiej oraz przestrzeganie i ochronę praw człowieka.

Niepokój Rzecznika budzą także sprawy, na podstawie których można wysnuć wniosek, że zwierzchnicy dyscyplinarni starają się chronić podległych im funkcjonariuszy przed odpowiedzialnością dyscyplinarną za naruszenia prawa potwierdzone prawomocnymi orzeczeniami sądowymi.

Biorąc pod uwagę przytoczone ustalenia, Rzecznik zwrócił się do Komendanta o poinformowanie, jaka była reakcja Policji na przekazywane przez sądy zawiadomienia o uwzględnieniu zażaleń na zatrzymanie, a w szczególności czy wobec interweniujących funkcjonariuszy zostały zainicjowane czynności wyjaśniające.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (II.510.14.2017 z 29 września 2021 r.) – w sprawie problemu doręczeń w postępowaniu karnym.

Wnioski obywateli wpływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na przestrzeni ostatnich lat wskazują na wciąż nierozwiązany problem doręczeń w postępowaniu karnym, w szczególności możliwości odbioru pism za pośrednictwem ustanowionego pełnomocnika pocztowego.

Aktualnie obowiązujące uregulowania wprowadzone zostały ustawą o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta i następnie zmodyfikowane ustawą o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie z ustanowionym tymi ustawami brzmieniem art. 133 § 2a k.p.k., tylko dwie kategorie adresatów mogą odbierać pisma za pośrednictwem pełnomocnika pocztowego w postępowaniu karnym: 1) obrońcy lub pełnomocnicy będący adwokatami lub radcami prawnymi; 2) osoby, których stan zdrowia uniemożliwia lub w znacznym stopniu utrudnia osobiste odebranie pisma w placówce pocztowej. W przypadku innych osób, skorzystanie z możliwości odbioru pisma przez pełnomocnika pocztowego jest

wyłączone. Jeśli pismo nie zostanie odebrane osobiście, na zasadzie art. 133 § 2 k.p.k., uznaje się je za doręczone po podwójnym awizowaniu.

RPO podkreślił przy tym, że art. 132 § 4 k.p.k. wskazuje pewne kategorie pism, w przypadku których wyłączona jest możliwość doręczenia zastępczego (innemu dorosłemu domownikowi, administracji domu, dozorczy domu lub sołtysowi – art. 132 § 2 k.p.k.), elektronicznego (art. 132 § 3 k.p.k.) oraz w miejscu zatrudnienia adresata (art. 133 § 3 k.p.k.). W przypadku takich pism, jedyną możliwością jest odbiór osobisty lub w przypadku kategorii osób wskazanych wyżej, przez pełnomocnika pocztowego. W przypadku braku podjęcia pisma, po podwójnym awizowaniu uznaje się je za doręczone.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę, że niemożność odbioru pisma w terminie podwójnego awizowania nie musi wynikać jedynie ze stanu zdrowia, lecz może także być związane np. z długą podróżą krajową lub zagraniczną (w tym podróżą służbową), nagłą ciężką sytuacją osobistą (np. śmiercią lub chorobą osoby najbliższej) czy nawet ekstremalnymi warunkami atmosferycznymi.

W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o zainicjowanie zmian legislacyjnych umożliwiających każdej osobie odbiór pism w postępowaniu karnym za pośrednictwem pełnomocnika pocztowego.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.511.434.2021 z 2 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. S. został obwiniony o to, że w dniu 1 kwietnia 2020 r. w R. wykroczył przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu w miejscach publicznych, tj. zakazowi na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r. przemieszczania się na tym obszarze, to jest o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz o czyn z art. 141 k.w., polegający na używaniu – w tym samym miejscu i czasie słów nieprzyzwoitych. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 3 lipca 2020 r. uznał P. S. za winnego popełnienia zarzucanych mu wykroczeń i za to, na podstawie art. 141 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w., wymierzył mu karę 300 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że zachowanie obwinionego, polegające na niezastosowaniu się do zakazu przemieszczania się w dniu 1 kwietnia 2020 r., nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego. Odnosząc się natomiast do przypisanego obwinionemu wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. czynu z art. 141 k.w., zdaniem Rzecznika, Sąd orzekający rażąco naruszył art. 93 § 2 k.p.w. Otóż zgodnie ze wskazanym wyżej przepisem, orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Tak więc rozstrzyganie na posiedzeniu, bez udziału stron, możliwe jest tylko wtedy, gdy ów brak wątpliwości ma oparcie w załączonym do wniosku o ukaranie, a uznanym przez Sąd za ujawniony, materiale dowodowym. Tymczasem w ocenie Rzecznika, okoliczności niniejszej sprawy winny skutkować skierowaniem sprawy na rozprawę, przeprowadzeniem postępowania dowodowego i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. W tym stanie rzeczy w żadnej mierze, w świetle dowodów wskazanych we wniosku o ukaranie, nie można było, bez bezpośredniego przeprowadzenia dowodów uznać, że okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 lipca 2021 r., sygn. akt II KK 331/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały zakaz

przemieszczania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r. Konstatacja ta wynika z brzmienia przepisu art. 54 k.w., który ma charakter blankietowy, co oznacza, że nie określa w sposób wyczerpujący znamion czynu zabronionego, a dla jego rekonstrukcji odsyła do przepisów zamieszczonych w innym akcie normatywnym. Uznanie zatem P. S. za winnego przypisanego mu wykroczenia stanowiło rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego, co w pełni uzasadniało wniosek sformułowany w pkt 1. kasacji. Z tych więc powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w tej części i uniewinnił P. S. od popełnienia przypisanego mu czynu.

BPW.511.96.2021 z 2 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

M. N. został obwiniony o to, że w dniu 10 kwietnia 2020 r. w W., kierował pojazdem nie mając wymaganych uprawnień, tj. o czyn z art. 94 § 1 k.w. W tym samym miejscu i czasie naruszył zakaz przemieszczania się bez uzasadnionego powodu w związku z COVID-19, tj. o czyn z art. 54 k.w. Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 21 maja 2020 r. uznał obwinionego M. N. za winnego popełnienia zarzuconych mu wykroczeń opisanych w pkt.1 i 2 części wstępnej wyroku i za to na podstawie art. 94 § 1 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w. wymierzył mu karę grzywny w wysokości 500 złotych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przepis mający charakter przepisu blankietowego zupełnego (art. 54 k.w.) nie może stanowić samodzielnej podstawy do ukarania, ponieważ nie pozwala adresatowi zorientować się co do treści ustanowionego zakazu lub nakazu. Może on jedynie wyciągnąć wniosek, że ma obowiązek przestrzegania pewnych zasad zapewniających ochronę porządku publicznego w miejscach publicznych, zasad skonkretyzowanych w przepisach podstawowych. Treść art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. nakazuje sądowi przytoczyć w podstawie prawnej skazania także mający zastosowanie przepis porządkowy. W niniejszej sprawie, Sąd ani w sentencji wyroku, ani w części wstępnej wyroku nie wskazał przepisów dopełniających znamiona czynu zabronionego, które pozwalałyby na zastosowanie sankcji z art. 54 k.w. Zachowanie obwinionego M. N., polegające na naruszeniu zakazu przemieszczania się bez uzasadnionego powodu w związku z wystąpieniem stanu epidemii, nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w. jak i żadnego innego czynu zabronionego. Uzasadniony jest zatem wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie M. N. w zakresie popełnienia wykroczenia z art. 54 k.w.

II.511.464.2021 z 6 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

R. S. został obwiniony o to, że: „W dniu 3 maja 2020 r., w G. naruszył przepisy prawa dotyczące nieprzestrzegania nakazów i zakazów przez chorego lub nosiciela choroby zakaźnej poprzez nieprzestrzeganie kwarantanny w związku z COVID-19”, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 k.w. w zw. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Za opisany wyżej czyn, zakwalifikowany z art. 116 § 1 k.w., wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 8 października 2020 r. obwiniony został ukarany karą grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że obowiązek odbycia kwarantanny przez osoby powracające do kraju z zagranicy został ustanowiony w drodze aktu podustawowego, co prowadzi do naruszenia art. 41 ust. 1 oraz art. 52 ust. 1 Konstytucji gwarantujących obywatelom wolność osobistą oraz wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ograniczenie tych wolności może bowiem nastąpić wyłącznie w ustawie. Skoro zatem obowiązek odbycia kwarantanny po przekroczeniu granicy państwowej, ustanowiony na mocy powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów, jest niezgodny z Konstytucją, to osoba, która nie zastosowała się do tego obowiązku, nie powinna być karana. Tylko obowiązki ustanowione w aktach normatywnych, które spełniają te standardy, powinny być wiążące dla obywateli w tym sensie, że w przypadku niewykonania takiego obowiązku organy państwa mają pełne prawo podjąć uzasadnione działania zmierzające do wyciągnięcia konsekwencji tego naruszenia, które doprowadzą do pogorszenia sytuacji prawnej obywateli. W przeciwnym razie, jakkolwiek sankcja zastosowana wobec obywatela, byłaby niesprawiedliwą reakcją państwa, którego organy same nie przestrzegały reguł prawnych w procesie tworzenia prawa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 26 sierpnia 2021 r., sygn. akt III KK 264/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż rację ma Rzecznik Praw Obywatelskich, że w sprawie niniejszej doszło do rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego w postaci art. 116 § 1 k.w. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie - w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia. Ponadto, jak słusznie zwraca uwagę skarżący, przepis nakładający obowiązek poddania się kwarantannie narusza prawo do swobodnego poruszania się po terytorium RP, a tym samym ogranicza podstawowe prawa i wolności obywatelskie przewidziane w Konstytucji. Brak zachowania ustawowej formy dla ograniczeń wolności i praw zagwarantowanych w Konstytucji prowadzi do dyskwalifikacji danego unormowania, jako sprzecznego z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

II.510.345.2021 z 6 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonego za czyn określony w tym przepisie mimo, że brak było w jej działaniu znamion tego występku.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z dnia 16 lutego 2021 r. odtworzono akta sprawy b. Sądu Wojewódzkiego w K. (w części dotyczącej oskarżonego W. K.). Z akt tych wynika, że wyrokiem tegoż Sądu z dnia 10 marca 1953 r., W. K. uznany został winnym tego, że wraz z innymi osobami, w okresie od września 1950 r. do października 1952 r. w D., gm. W., pow. S., systematycznie trzy razy w każdym miesiącu brał udział wspólnie z innymi w zebraniach nielegalnych związku „Świadków Jehowy”, którego cel miał pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej, to jest popełnienia czynu z art. 36 m.k.k. i za to, na podstawie tego przepisu, skazany na karę roku więzienia, którą na mocy art. 4 pkt 1 ust. 1 ustawy 22 listopada 1952 r. o amnestii darowano w całości. Wyrok ten w stosunku do oskarżonego W. K. nie został zaskarżony.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w licznych orzeczeniach, które składają się już na ugruntowaną linię orzeczniczą, Sąd Najwyższy zajmował stanowisko, że nie jest możliwe odnoszenie pojęcia «związku» w rozumieniu prawa karnego materialnego do wspólnoty o charakterze religijnym, wyznaniowym - zbiorowiska ludzi, których łączy nie więź organizacyjna, ale religijna. W konsekwencji wspólnota wyznaniowa „Świadkowie Jehowy”, jako oparta wyłącznie na więzach religijnych, nie może być w ogóle uznawana za „związek” w rozumieniu prawa karnego.

W ocenie Rzecznika fakt przypisania oskarżonemu w prawomocnym wyroku Sądu popełnienia czynu z art. 36 m.k.k., stanowiącego w istocie realizację konstytucyjnego prawa do wykonywania praktyk religijnych, nie wyczerpywało znamion przestępstwa, a skazanie miało formę politycznej represji.

II.511.471.2021 z 6 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

H. L. został między innymi obwiniony o to, że w dniu 23 kwietnia 2020 r. w G. naruszył przepisy prawa, dotyczące nieprzestrzegania nakazów i zakazów przez chorego lub nosiciela choroby zakaźnej w związku z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 k.w. w zw. z Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Za tak opisany czyn, jako

za wykroczenie z art. 116 § 1 k.w., wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 7 grudnia 2020 r. obwiniony został ukarany karą 200 złotych grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że Sąd Rejonowy uznał, że H. L. popełnił przypisane mu wykroczenie z art. 116 § 1 k.w., bez ustalenia w jakiej konkretnie postaci, to jest czy jako chory, czy nosiciel choroby zakaźnej i w jaki sposób. Dodatkowo wskazać należy, że jedyna informacja o powodzie objęcia go zakazami czy nakazami wskazanego Rozporządzenia zawarta jest w notatce urzędowej funkcjonariusza Policji, w której podano, że żona obwinionego wróciła z zagranicy i odbywa kwarantannę, co może sugerować trzecią z postaci sprawczych tego wykroczenia. Aktualnie, wyjaśnienie tych okoliczności nie jest już możliwe, bowiem wymagałoby to dokonywania nowych, dalszych ustaleń faktycznych, a byłyby to ustalenia na niekorzyść, co nie jest już z oczywistych względów dopuszczalne. Skoro więc nie wiadomo jako „kto” został ukarany H. L. i precyzyjnie „za co”, to nie można uznać, że przypisany mu czyn wyczerpywał znamiona wskazanego przepisu art. 116 § 1 k.w., co w pełni uzasadnia twierdzenie o naruszeniu tego przepisu poprzez jego bezpodstawne zastosowanie i w konsekwencji wniosek o uniewinnienie obwinionego od jego popełnienia.

II.510.403.2021 z 12 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez błędne przyjęcie, że oskarżony działając w ramach ciągu przestępstw dopuścił się tzw. recydywy wielokrotnej.

Uchybienie Sądu będące przedmiotem niniejszej kasacji polega na rażącym naruszeniu art. 64 § 2 k.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. W realiach niniejszej sprawy nie zostały spełnione łącznie wszystkie przesłanki do przypisania A.K. działania w warunkach tzw. recydywy specjalnej wielokrotnej (multirecydywy). Brak jest bowiem przesłanki ponownego popełnienia przestępstwa tego samego rodzaju, zaliczającego się do katalogu przestępstw wyczerpująco określonych w art. 64 § 2 k.k.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich opisane wyżej rażące naruszenie prawa materialnego miało istotny wpływ na treść wyroku. Gdyby bowiem Sąd prawidłowo przyjął, iż A.K. działał w warunkach recydywy zwykłej, wówczas jego sytuacja prawna byłaby bardziej korzystna, niż ta ukształtowana zaskarżonym niniejszą kasacją wyrokiem, albowiem skazany mógłby ubiegać się o warunkowe zwolnienie po odbyciu dwóch trzecich kary, a nie po odbyciu trzech czwartych kary, o czym stanowi art. 78 § 2 k.k.

RPO wniósł więc o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w W. w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy w tej części temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.462.2021 z 12 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa materialnego, poprzez

niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

S.G. został obwiniony o to, że w dniu 21 kwietnia 2020 r. w miejscowości B., nie stosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki lub kasku ochronnego, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 18 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii; oraz o to, że w tym samym miejscu i czasie będąc pod wpływem alkoholu dopuścił się nieobyczajnego wybryku w ten sposób, że leżał na chodniku w wiacie przystankowej, tj. o wykroczenie z art. 140 k.w. Sąd Rejonowy w R. wyrokiem nakazowym z dnia 19 czerwca 2020 r., uznał S.G. za winnego popełnienia zarzuconych mu wykroczeń i za to na podstawie art. 140 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w. wymierzył mu łącznie karę 1 miesiąca ograniczenia wolności.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, a tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Z kolei ww. rozporządzenie nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów. Przepis § 19 stanowił jedynie, że nakłada się obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży, maski, maseczki, przyłbicy w środkach transportu i podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych, w tym na drogach i placach, na terenie cmentarzy, promenad, bulwarów, miejsc postoju pojazdów, parkingów leśnych, bez wskazania czy i jaka sankcja grozi za niezastosowanie się do tego obowiązku. Wykluczone jest więc pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszyły m.in. obowiązek zakrywania nosa i ust, ustanowiony na mocy ww. rozporządzenia.

II.511.181.2021 z 12 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosków o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu budziły istotne wątpliwości.

D.S. został obwiniony o to, że w dniu 21 lipca 2020 r., w K.W. kierując pojazdem, poruszając się wewnętrznym pasem ronda, nie ustąpił pierwszeństwa kierującemu pojazdem, na skutek czego zajechał mu drogę, doprowadzając do kolizji, tj. o czyn z art. 86 § 1 k.w. oraz o to, że w tym samym miejscu i czasie nie zastosował się do obowiązku pozostania na miejscu kolizji, zgodnie z art. 44 ust. 1 PoRD odjeżdżając z miejsca zdarzenia, tj. o czyn z art. 97 kw. w zw. z art. 44 ust. 1 ustawy - Prawo o ruchu drogowym. Sąd Rejonowy w O. wyrokiem nakazowym z dnia 15 grudnia 2020 r. uznał obwinionego za

winnego popełnienia zarzucanych mu czynów, i na podstawie art. 86 § 1 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w. wymierzył mu karę grzywny w wysokości 400 złotych.

Zgodnie z przepisem art. 93 § 2 k.p.w., orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Tymczasem w przedmiotowej sprawie, zgromadzony materiał dowodowy wskazuje na istotne wątpliwości zarówno co do winy, jak i okoliczności popełnienia przypisanego ukaranemu czynu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł więc kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w O. z dnia 15 grudnia 2020 r. i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.833.2019 z 13 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez utrzymanie w mocy rażąco niesprawiedliwego zarządzenia o odmowie przyjęcia zażalenia skazanego, pomimo tego, że skazany uchybił terminowi do jego wniesienia na skutek nieprawidłowego pouczenia go o terminie do wniesienia tego środka zaskarżenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że skazany R.P. na posiedzeniu nie został pouczonej od kiedy zaczyna biec 7-dniowy termin do wniesienia zażalenia od postanowienia z dnia 6 sierpnia 2019 r. w przedmiocie odmowy warunkowego zwolnienia. Następnie R.P. otrzymał pisemne pouczenie, w którym wskazano, że zażalenie wnosi się w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia. Mógł zatem, na podstawie takich pouczeń, pozostawać w usprawiedliwionym, choć błędnym przekonaniu, że 7-dniowy termin, o którym został pouczonej na posiedzeniu zaczyna biec dopiero od doręczenia mu odpisu postanowienia.

W związku z powyższym należy zaznaczyć, że zgodnie z art. 16 § 1 k.p.k. stosowanym w postępowaniu wykonawczym, jeżeli organ prowadzący postępowanie jest obowiązany pouczyć uczestników postępowania o ciążących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach, mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla skazanego. Tymczasem skazany poniósł negatywne konsekwencje nieprawidłowego, niepełnego pouczenia, przez co został pozbawiony elementarnego prawa do obrony, przejawiającego się w uprawnieniu do wniesienia środka odwoławczego od niekorzystnego dla niego postanowienia Sądu I instancji. Niedostrzeżenie przez Sąd Apelacyjny we W. omówionego wyżej błędu i utrzymanie w mocy zarządzenia o odmowie przyjęcia zażalenia złożonego przez skazanego było w przedmiotowej sprawie rażąco niesprawiedliwe.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego we W. z dnia 9 października 2019 r., i utrzymanego nim w mocy zarządzenia z dnia 9 września 2019 r. o odmowie przyjęcia zażalenia, co w konsekwencji otworzy drogę do rozpoznania zażalenia skazanego.

II.510.731.2021 z 15 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

C.W. został obwiniony o to, że w dniu 22 października 2020 roku, w S. w miejscu publicznym nie miał zakrytych ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy - Prawo o ruchu drogowym, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w S. wyrokiem nakazowym uznał C.W. za winnego popełnienia zarzucanego mu wykroczenia i za to, na podstawie art. 54 k.w., wymierzył mu karę grzywny w wysokości 300 złotych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w S. z dnia 23 grudnia 2020 r. i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie obwinionego C.W. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

W opinii Rzecznika przepisy porządkowe, o których mowa w art. 54 k.w., mają na celu ochronę porządku i spokoju publicznego, tym samym w polu penalizacji tego przepisu nie mieszczą się regulacje odnoszące się do innych sfer życia, np. do ochrony zdrowia publicznego. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r., które w § 27 wprowadzało obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży, maski lub maseczki, podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych i w środkach transportu, nie zawierało jednak żadnej sankcji za naruszenie tego nakazu. Tymczasem odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany - art. 1 § 1 kw. Rozporządzenie Rady Ministrów, nie odsyłało w swej treści do konkretnego przepisu kodeksu wykroczeń i nie określało wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów, wykluczone jest więc pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały m.in. obowiązek zakrywania nosa i ust, ustanowiony na mocy wspomnianego rozporządzenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 21 września 2021 r., sygn. akt II KK 352/21).

Sąd Najwyższy przypomniał, że art. 54 k.w. ma charakter przepisu blankietowego zupełnego co oznacza, że przypisanie na jego podstawie odpowiedzialności musi zostać poprzedzone ustaleniem o dopuszczeniu się naruszenia przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach

publicznych, które powinny zostać wydane na podstawie konkretnego, ważnego, zgodnego z prawem upoważnienia ustawowego i w granicach tego upoważnienia. Trafnie podniósł skarżący, że dopiero z chwilą wejścia w życie ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem Covid-19, co nastąpiło 29 listopada 2020 r., Rada Ministrów uzyskała upoważnienie do ustanowienia w rozporządzeniu powszechnego nakazu zakrywania ust i nosa w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach, wraz ze sposobem realizacji tego nakazu; nieprzestrzeganie tego nakazu zostało przez ustawodawcę uznane za wykroczenie w dodanym tą ustawą art. 116 § 1 a k.w. Ustawa ta siłą rzeczy nie mogła stać się podstawą odpowiedzialności obwinionego za czyn popełniony 22 października 2020 r.

II.511.247.2021 z 15 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Wyrokiem nakazowym z dnia 13 lipca 2021 r. Sąd Rejonowy w R. uznał P.T. za winnego tego, że w dniu 18 kwietnia 2020 r. w G. nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspakajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego i przebywał wspólnie z A.N. oraz nie stosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki albo kasku ochronnego, tj. czynu z art. 54 k.w. w związku z § 5 i § 18 ust. 1 pkt 2a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się na obszarze Rzeczypospolitej z przyczyny innej niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego lub nie stosowały się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy części odzieży, maski albo maseczki, ustanowionych na mocy wspomnianego rozporządzenia. Nadto zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 8 lipca 2003 r., (sygn. P 10/02), sądy, stosując przepis art. 54 k.w., powinny zawsze badać, czy organ stanowiący przepisy porządkowe działał na podstawie ustawy i w granicach upoważnień ustawowych, a także, czy przepisy porządkowe, do których odsyła analizowany przepis, są zgodne z Konstytucją, a w szczególności, czy zostały ustanowione zgodnie z konstytucyjnymi zasadami stanowienia aktów podustawowych.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 września 2021 r., sygn. akt II KK 351/21).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zarówno zawarty w § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii zakaz przemieszczania się, jak i zawarty w § 18 tego aktu prawnego obowiązek zakrywania ust i nosa nie mogą zostać uznane za „przepisy porządkowe o zachowaniu się w miejscach publicznych”. Celem ich ustanowienia była ochrona zdrowia i zwalczanie epidemii, a nie zapewnienie porządku i spokoju publicznego. Zatem normy zawarte w § 5 i § 18 cytowanego wyżej rozporządzenia nie mogły stanowić wypełnienia normy prawnej sankcjonowanej dyspozycją art. 54 k.w., związanej z naruszeniami przepisów porządkowych zachowania się w miejscach publicznych i prowadzić do ukarania obwinionego na podstawie tych przepisów. Z tych wszystkich względów należało uchylić zaskarżony wyrok i uniewinnić obwinionego P. T. od przypisanego mu czynu.

II.511.151.2021 z 26 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej pod nieobecność obwinionego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 stycznia 2017 r., w części utrzymującej w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w O. z dnia 17 sierpnia 2016 r. Orzeczenie to, w zaskarżonej części zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa procesowego, tj. art. 106 § 3 k.p.w. w zw. z art. 4 k.p.w., poprzez przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej pod nieobecność obwinionego, w następstwie bezpodstawnego przyjęcia przez Sąd, że został on prawidłowo powiadomiony o terminie rozprawy, co naruszyło jego prawo do obrony.

Tymczasem, w realiach przedmiotowej sprawy, obwiniony w ogóle nie był zawiadomiony o terminie rozprawy odwoławczej. Okoliczność ta wynikała zapewne z faktu zarządzenia zatrzymania obwinionego w celu przymusowego doprowadzenia go przez policję. Abstrahując od zasadności wydania takiej decyzji, zwłaszcza w kontekście niczym nieuzasadnionego stwierdzenia, że obwiniony uniemożliwia doręczenie mu wezwania, dziwić może również brak konsekwencji Sądu co do faktu konieczności udziału obwinionego w rozprawie apelacyjnej. Pomimo bowiem stwierdzenia takiej konieczności na rozprawie apelacyjnej w dniu 29 listopada 2020 r., na kolejnym terminie rozprawy, Sąd wydał wyrok pod nieobecność obwinionego, który o terminie rozprawy nie był w ogóle zawiadomiony. Wbrew stanowisku Sądu, treść wiadomości e-mail wysłanej przez S.G. nie może bowiem stanowić potwierdzenia prawidłowości zawiadomienia, a wręcz przeciwnie - wskazuje na jego brak. Obwiniony podnosi bowiem, że żadnego zawiadomienia nie otrzymał, a o terminie rozprawy dowiedział się w wyniku telefonicznego kontaktu z Sekretariatem Sądu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 sierpnia 2021 r., sygn. akt IV KK 396/21).

Sąd Najwyższy wskazał, że kasacja zasługuje na uwzględnienie, gdyż zaskarżony kasacją wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa w sposób podany w zarzucie kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść. Powszechnie przyjmuje się, że jednym z zasadniczych elementów realizacji procesowej zasady równości broni jest prawo oskarżonego (obwinionego) do obecności na rozprawie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, iż prawo do obrony w postępowaniu odwoławczym realizuje się przede wszystkim w możliwości uczestniczenia oskarżonego lub obwinionego w rozprawie apelacyjnej. Możliwość taką w postępowaniu w sprawach o wykroczenia gwarantuje treść przepisu art. 106 k.p.w., który w § 1 statuuje prawo stron do uczestniczenia w rozprawie apelacyjnej, zaś w § 3 wskazuje, iż rozpoznanie sprawy w przypadku niestawiennictwa stron jest możliwe wyłącznie w sytuacji prawidłowego zawiadomienia ich o terminie rozprawy apelacyjnej. Tymczasem, w realiach przedmiotowej sprawy, obwiniony nie był prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy odwoławczej, zaś Sąd Okręgowy w K. pomimo tego wydał wyrok pod nieobecność obwinionego.

II.510.372.2021 z 26 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, poprzez nienależyte rozpoznanie podniesionego w apelacji obwinionego zarzutu naruszenia prawa procesowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 27 października 2020 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 lipca 2020 r. i zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego J.G.

W ocenie Rzecznika powyższy wyrok zapadł z rażącym naruszeniem prawa procesowego, polegającego na rozpoznaniu przez Sąd Rejonowy sprawy na zasadach ogólnych i wydaniu wyroku zaocznego w sytuacji, gdy poprzednio wydany wobec obwinionego wyrok nakazowy stał się prawomocny, wskutek skutecznego cofnięcia sprzeciwu przez obwinionego J.G., co spowodowało zaistnienie tzw. efektu przeniesienia w następstwie niepodzielenia przez Sąd odwoławczy zarzutu apelacji i wydanie orzeczenia obarczonego uchybieniami stanowiącymi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w. w zw. z art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w., które to przeniknęły do postępowania odwoławczego.

Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku Sądu I i II instancji i umorzenie postępowania, na podstawie art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w., z powodu tego, że postępowanie co do tego samego czynu obwinionego zostało już wcześniej prawomocnie zakończone.

II.510.715.2021 z 26 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, w sytuacji gdy czyny przypisane obwinionym nie wyczerpywały znamion tych wykroczeń.

A.S. i J.K. zostali obwinieni o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 roku w miejscowości C. nie zachowali należytej odległości 2 m. od drugiej osoby, czym naruszyli przepisy z art. 54 k.w. w związku z § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz w tym samym miejscu i czasie naruszyli przepisy dot. przemieszczania się osób bez uzasadnionej przyczyny, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 ww. Rozporządzenia Rady Ministrów. Ponadto J.K. został obwiniony o to, że w tym samym miejscu i czasie nie dostosował się do obowiązku zakrywania przy pomocy odzieży lub jej części maski albo maseczki, ust i nosa, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 18 ww. Rozporządzenia Rady Ministrów. Wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w R. z dnia 3 lipca 2020 r., A.S. i J.K. zostali uznani za winnych popełnienia zarzucanych im wykroczeń i każdy z nich został ukarany karą łączną 300 złotych grzywny.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich nie może odpowiadać za popełnienie wykroczenia z art. 54 k.w. osoba, która naruszyła zakaz przemieszczania się wprowadzony w § 17 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r., jak i nie zachowała odpowiedniej odległości określonej w § 17 cytowanego rozporządzenia, jak również nie zastosowała się do obowiązku zakrywania, przy pomocy części odzieży, maski albo maseczki, ust i nosa podczas przebywania poza adresem miejsca zamieszkania lub stałego pobytu. Przedmiotem bowiem ochrony art. 54 k.w. jest porządek i spokój w miejscach publicznych oraz zasady zachowania się tam zawarte w przepisach wydanych z upoważnienia ustawowego, a nie ochrona zdrowia.

II.511.379.2021 z 27 lipca 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

A.M. został obwiniony o to, że w dniu 14 października 2020 r. miejscowości M., wiedząc o tym, że po przekroczeniu granicy państwa jest poddany kwarantannie nie stosował się do nakazów i zakazów obowiązujących w czasie pandemii, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 ust. 1 pkt 3 k.w. w zw. z § 2 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Za opisany wyżej czyn, wyrokiem Sądu Rejonowego w M. z dnia 11 stycznia 2021 r., A.M. został uznany winnym i ukarany karą grzywny.

W przedmiotowej sprawie Sąd uznał, że A.M. popełnił przypisane mu wykroczenie z art. 116 § 1 pkt 3 k.w., ponieważ wiedział o tym, że po powrocie

zza granicy jest poddany kwarantannie. W związku z tym, należy rozważyć, czy sam powrót do kraju zza granicy (i objęcie kwarantanną) jest równoznaczne z podejrzeniem o nosicielstwo w rozumieniu u.z.z.z.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich takie stwierdzenie nie jest uprawnione i stanowi niedopuszczalną wykładnię rozszerzającą zastosowanie art. 116 § 1 pkt 3 k.w. na osoby, wobec których nie tylko nie udowodniono, ale nawet nie uprawdopodobniono w żaden sposób, że miały styczność ze źródłem zakażenia. Samo przekroczenie przez obwinionego granicy państwowej i objęcie z tego powodu kwarantanną nie czyni z obwinionego osoby podejrzanego o nosicielstwo choroby zakaźnej, wobec której zastosowanie może mieć przepis art. 116 § 1 pkt 3 k.w.

Ponadto, w ocenie Rzecznika, przyjęcie w § 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów, że kryterium obowiązku poddania się kwarantannie jest okoliczność przekroczenia granicy państwowej, stanowi naruszenie przepisów u.z.z.z., a w rezultacie także art. 92 ust. 1 Konstytucji, gdyż rozporządzenie nie wykonuje ustawy, lecz ją uzupełnia, wprowadzając unormowania nieznane ustawie.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w M. i uniewinnienie A.M. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.510.291.2016 z 27 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego oraz prawa procesowego.

M.S. został oskarżony o to, że w dniu 26 sierpnia 2010 roku w T., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, prowadząc działalność gospodarczą pod firmą, doprowadził Spółkę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w kwocie 2026,62 zł, poprzez wprowadzenie jej w błąd co do zamiaru i możliwości uregulowania należności wynikających z faktury VAT, tj. o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. Sąd Rejonowy w T. wyrokiem nakazowym z dnia 18 marca 2014 r. uznał oskarżonego za winnego popełnienia przestępstwa opisanego w akcie oskarżenia, z tym że zmienił kwalifikację czynu i uznał M.S. za winnego występkę z art. 286 § 3 k.k. i za ten czyn, na mocy art. 286 § 3 k.k., wymierzył mu karę dwóch lat ograniczenia wolności określając wymiar obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne na 40 godzin w stosunku miesięcznym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok Sądu Rejonowego w T. z dnia 18 marca 2014 r. w całości na korzyść skazanego i zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego tj. art. 34 § 1 k.k. – poprzez wymierzenie M.S. kary dwóch lat ograniczenia wolności, określając obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 40 godzin w stosunku miesięcznym, podczas gdy w realiach przedmiotowej sprawy, stosownie do tego przepisu, maksymalny wymiar kary ograniczenia wolności wynosił dwanaście miesięcy; art. 33 § 2 k.k. – poprzez

wymierzenie M.S. kary grzywny w oparciu o ten przepis w sytuacji, gdy skazanemu nie wymierzono kary pozbawienia wolności, lecz karę ograniczenia wolności. Rzecznik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu także rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów postępowania tj. art. 415 § 5 k.p.k. poprzez nałożenie na M.S. środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę kwoty 2026,62 zł na rzecz Spółki, w sytuacji, gdy o tym tożsamym roszczeniu przysługującemu temu podmiotowi względem oskarżonego już prawomocnie orzeczono wyrokiem Sądu Rejonowego w T. z dnia 7 lutego 2011 r.

Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku nakazowego w całości i umorzenie na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. postępowania przeciwko M.S. z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 15 września 2021 r., sygn. akt IV KK 397/21).

Zdaniem Sądu Najwyższego zasadność wszystkich zarzutów kasacji musiała prowadzić do uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w T. W sprawie tej brak jest podstaw do umorzenia postępowania z powodu przedawnienia karalności zarzucanego oskarżonemu czynu. Czyn ten został popełniony w dniu 26 sierpnia 2010 r. i przy jego zakwalifikowaniu z art. 286 § 3 k.k. termin przedawnienia karalności określony w art. 101 § 1 pkt 4 k.k. wynosił 5 lat. W tym terminie doszło do wszczęcia postępowania przeciwko oskarżonemu, co zgodnie z treścią art. 102 k.k. obowiązującego w dacie czynu oraz w dacie orzekania, skutkowało pierwotnie przedłużeniem okresu przedawnienia o 5 lat, tj. do dnia 26 sierpnia 2020 r. W tym czasie (biegu przedawnienia) doszło jednak do zmiany terminu wskazanego w art. 102 k.k. i wobec wszystkich przestępstw określonych w art. 101 § 1 k.k. termin ten, od dnia 2 marca 2016 r. wynosi lat 10. Oznacza to, że w dacie uchylenia prawomocnego wyroku nakazowego nie doszło do przedawnienia karalności czynu przypisanego oskarżonemu, albowiem termin ten upłynie dopiero w dniu 26 sierpnia 2025 r. (5 lat z art. 101 § 1 pkt 4 k.k. oraz 10 lat z art. 102 k.k.) Z tych powodów Sąd Najwyższy uznając kasację Rzecznika Praw Obywatelskich za oczywiście zasadną, uchylił zaskarżony wyrok i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.76.2021 z 27 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyzerpywał znamion wykroczenia.

T.W. został obwiniony o to, że w dniu 19 kwietnia 2020 r. w Ł. nie stosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki albo kasku ochronnego tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2020 r. w sprawie

ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz o to, że w tym samym miejscu i czasie nie stosował się do zakazu przemieszczania się na obszarze RP osób przebywających na tym obszarze w związku z ogłoszonym stanem epidemii w ten sposób, że będąc pod wpływem alkoholu bez uzasadnienia opuścił miejsce zamieszkania w innym celu niż zaspokajanie niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

Na wstępie Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, iż obie przywołane przez Sąd podstawy prawne zostały wskazane błędnie, albowiem w chwili czynu, a więc w dniu 19 kwietnia 2020 r. wyżej wymienione akty prawne już nie obowiązywały. Jednak w ocenie Rzecznika, nawet gdyby Sąd w kwalifikacji prawnej obu przypisanych wykroczeń pozostających w związku z art. 54 k.w. przywołał rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r., to i tak omawiany wyrok nakazowy nie mógłby się ostać, ponieważ wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały m.in. zakaz przemieszczania się oraz nie stosowały się do obowiązku zakrywania ust i nosa, ustanowionych na mocy wspomnianego rozporządzenia. Żadne ze wskazanych powyżej rozporządzeń nie zawierało jakiegokolwiek sankcji za naruszenie owego zakazu czy niezastosowanie się do owego obowiązku. Tymczasem odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary - art. 1 § 1 kw. W omawianych rozporządzeniach Rady Ministrów brak jest odesłania do konkretnego przepisu Kodeksu wykroczeń i określenia wobec sprawcy prawnomaterialnych konsekwencji naruszenia przez niego zawartych w nim przepisów.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 września 2021 r., sygn. akt II KK 366/21).

Sąd Najwyższy stwierdził, że przypisanie odpowiedzialności karnej na podstawie art. 54 k.w. jest uzależnione od wykazania, że obwiniony dopuścił się naruszenia przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach publicznych, które to przepisy muszą zostać wydane na podstawie konkretnego, ważnego oraz zgodnego z prawem upoważnienia ustawowego i w granicach tego upoważnienia. Zatem, w sytuacji zaistniałej w dniu czynów zarzuconych obwinionemu T. U., przepisy rozporządzenia z dnia zarówno 10, jak i 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, dotknięte były istotną wadą, gdyż zostały wydane mimo braku stosownej delegacji ustawowej, wobec czego nie mogły stanowić podstawy przypisania obwinionemu wykroczeń z art. 54 k.w. Z tych wszystkich względów należało uchylić zaskarżony wyrok i uniewinnić obwinionego od popełnienia przypisanych mu

czynów. Konsekwencją takiego rozstrzygnięcia było obciążenie Skarbu Państwa kosztami postępowania w tej sprawie.

BPG.511.32.2021 z 3 sierpnia 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

W. L. został obwiniony o to, że w dniu 21 kwietnia 2020 r. w G. na dworcu PKP nie zastosował się do obowiązku zakrywania nosa i ust tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w G. uznał W. L. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu i za to na podstawie art. 54 k.w. w zw. z art. 24 § 1 k.w. wymierzył mu karę grzywny w wysokości 200 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że formalnie, obwiniony swoim zachowaniem z dnia 21 kwietnia 2020 r., nie dostosował się do obowiązku (nakazu) zakrywania ust i nosa wskazanego w rozporządzeniu. Należy jednak podkreślić, że obowiązek ów został ustanowiony na podstawie upoważnienia zawartego w art. 46b pkt 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi. Z treści tego upoważnienia wynikało, że Rada Ministrów może ustanowić w rozporządzeniu obowiązek poddania się badaniom lekarskim oraz stosowania innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie. Nie ulega więc wątpliwości, że w granicach tak ukształtowanego upoważnienia ustawowego, Rada Ministrów mogła określić w rozporządzeniu wyłącznie obowiązek stosowania środków profilaktycznych przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie. Upoważnienie ustawowe nie zawierało natomiast umocowania dla Rady Ministrów do ustanawiania w akcie wykonawczym do ustawy powszechnego obowiązku stosowania środków profilaktycznych, w tym przypadku środków zakrywających usta i nos. Stąd też, wskazane powyżej Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. nakładające na osoby inne niż osoby chore i podejrzane o zachorowanie, obowiązek zakrywania ust i nosa w przestrzeni publicznej, zostały wydane z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego, co stanowi naruszenie art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Sąd orzekający w sprawie ukarał W. L. karą grzywny za czyn, który w istocie nie był zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w dacie jego popełnienia (art. 42 ust. 1 Konstytucji). Skoro zaś zachowanie obwinionego nie wypełniało znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego, uzasadniony jest wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uniewinnienie W. L. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 września 2021 r., sygn. akt III KK 306/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż zasadność zarzutu kasacyjnego wynika przede wszystkim z tego, że art. 54 k.w. ma charakter blankietowy i może być uzupełniony przepisem o randze podstawowej wyłącznie jeśli jest to „przepis porządkowy”. Jak słusznie stwierdza Rzecznik Praw Obywatelskich, czynność sprawcza wykroczenia określonego w art. 54 k.w. polega na „wykraczaniu” przeciwko przepisom porządkowym, czyli na takim zachowaniu się w miejscu publicznym, które narusza obowiązujący w określonym miejscu porządek, wyznaczony przepisami porządkowymi. Nie jest takim „przepisem porządkowym” przepis rozporządzenia „covidowego”, mający na celu ochronę zdrowia i życia w związku z epidemią COVID-19. Wobec powyższego należało uchylić zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnić obwinionego W. L. od przypisanego mu czynu (art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.).

BPG.511.31.2021 z 3 sierpnia 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

J. P. został obwiniony o to, że w dniu 29 sierpnia 2020 r. w G. w sklepie D. naruszył zakaz poruszania się w miejscu publicznym bez maseczki zawarty w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii oraz art. 141 k.w. Sąd Rejonowy w G. uznał J. P. za winnego dokonania zarzucanych mu czynu z art. 54 k.w. i za to na podstawie art. 54 k.w. w zw. z art. 24 § 1 i § 3 k.w. wymierzył mu karę grzywny w wysokości 300 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że sąd orzekający w sprawie ukarał J. P. karą grzywny za czyn, który nie był zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (art. 42 ust. 1 Konstytucji). Skoro zaś zachowanie obwinionego nie wypełniało znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak też żadnego innego czynu zabronionego, to uzasadniony jest wniosek kasacji o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uniewinnienie J. P. od popełnienia przypisanego mu czynu.

BPG.511.33.2021 z 3 sierpnia 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

R. M. został obwiniony o to, że w dniu 23 kwietnia 2020 r. w G. naruszył obowiązek zakrywania, przy pomocy odzieży lub jej części, maski albo maseczki, ust i nosa przebywając w miejscach ogólnodostępnych, na drogach i placach tj. o wykroczenie z art. 54 k.w. w zw. z § 18 pkt 2 lit. a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w

sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Sąd Rejonowy w G. uznał R. M. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu i za to na podstawie art. 54 k.w. i art. 24 § 1 i 3 k.w. wymierzył mu karę grzywny w wysokości 100 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że sąd orzekający w sprawie ukarał R. M. karą grzywny za czyn, który w istocie nie był zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (art. 42 ust. 1 Konstytucji). Skoro zaś zachowanie obwinionego, nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego, uzasadniony jest wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uniewinnienie R. M. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 września 2021 r., sygn. akt III KK 307/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż trafnie podniósł skarżący, że Sąd I instancji dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego - tj. art. 54 k.w., polegającego na oczywiście błędnym uznaniu, iż odmowa zastosowania się do obowiązku zakrycia ust i nosa w miejscu publicznym stanowiła wykroczenia z art. 54 k.w. W konsekwencji, w realiach niniejszej sprawy brak było podstaw do przypisania obwinionemu R. M. odpowiedzialności karnej za wykroczenie z art. 54 k.w. To zaś spowodowało konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w G. oraz uniewinnienia R. M. od popełnienia wykroczenia z art. 54 k.w.

II.510.1152.2020 z 10 sierpnia 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na nienależytym rozpoznaniu podniesionych w zażaleniach obrońców zarzutów obrazy przepisów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a także nienależytym odniesieniu się lub braku odniesienia w uzasadnieniu do wskazanych zarzutów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w R. z dnia 21 października 2020 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w P. z dnia 18 września 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ściganego O. N. Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. 458 k.p.k. w zw. z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. polegające na nienależytym rozpoznaniu podniesionych w zażaleniach obrońców zarzutów obrazy art. 604 § 1 pkt 5 i 7 k.p.k. w zw. z art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a także nienależytym odniesieniu się lub braku odniesienia w uzasadnieniu do wskazanych zarzutów i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w R. do ponownego rozpoznania.

W ocenie Rzecznika postanowienie Sądu Apelacyjnego w R. powinno zostać uchylone w celu należytego i wszechstronnego rozważenia, czy nie zachodzą podstawy do odmowy wydania ściganego. Dotychczas bowiem Sąd Odwoławczy nie wywiązał się z obowiązku rzetelnej, pogłębionej kontroli ocen zawartych w postanowieniu Sądu meriti. Naruszenie to ma charakter rażący i istotnie wpływa na treść zaskarżonego orzeczenia. Rozważenie wskazanych okoliczności, zgodnie z zasadami procesowymi, mogłoby doprowadzić do wydania odmiennego co do istoty rozstrzygnięcia.

II.511.774.2016 z 23 sierpnia 2021 r. – kasacja od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego, utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego, którym zarządzono, wobec obwinionego wykonanie kary 2 lat pozbawienia wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich powyższemu orzeczeniu zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., polegające na tym, że Sąd Okręgowy w K. niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia nie uchylił zaskarżonego orzeczenia, podczas gdy zapadło ono z rażącym naruszeniem prawa procesowego, to jest art. 607e § 1 i 2 k.p.k. poprzez zarządzenie, wobec G. B., wykonania kary 2 lat pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w O. z dnia 10 stycznia 2011 r., pomimo że wyrok ten nie stanowił podstawy przekazania skazanego do Polski, na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania (dalej: ENA), wydanego przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie ozn. sygn. akt III Kop 143/12, a skazany nie wyraził zgody na zrzeczenie się korzystania z zasady specjalności, co stanowi bezwzględnie przyczynę odwoławczą.

Rzecznik wniósł zatem o: - wstrzymanie, na podstawie art. 532 § 1 k.p.k., w stosunku do G. B. wykonania kary 2 lat pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w O.; - uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w O. i umorzenie postępowania wykonawczego co do G. B., w oparciu o treść art. 15 § 1 k.k.w.

II.510.486.2021 z 27 sierpnia 2021 r. - kasacja prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego, utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 17 lutego 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 8 września 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść ukaranych A. H. i Z. H., w całości.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. i art. 112 k.p.w. w zw. z art. 106a k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił: I. w zakresie, w którym dotyczy

ukaranego A. H. – rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. poprzez niewłaściwe przeprowadzenie kontroli instancyjnej i nienależyte rozważenie przez Sąd odwoławczy zarzutu apelacji obwinionego dotyczącego naruszenia art. 7 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w. polegającego na dokonaniu dowolnej, a nie swobodnej i zgodnej z zasadami prawidłowego rozumowania oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego dotyczącego sprawstwa przypisanych obwinionemu czynów; II. w zakresie, w którym dotyczy ukaranej E. H. - rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w., polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd odwoławczy, który rozpoznając apelację obwinionej, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji, w sytuacji, gdy w postępowaniu nie wyjaśniono wszystkich istotnych okoliczności związanych ze stanem zdrowia psychicznego obwinionej, co wymagało przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego.

II.510.137.2019 z 31 sierpnia 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 25.01.2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 K.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść A. S.

Powołując się na art. 523 § 1 K.p.k. RPO wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 410 K.p.k. oraz art. 7 K.p.k., polegające na oparciu rozstrzygnięcia jedynie na części materiału dowodowego ujawnionego na rozprawie, co skutkowało dowolnym przyjęciem, iż oskarżony zarzuconego mu oszustwa dopuścił się w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary za umyślne przestępstwa podobne i w konsekwencji zastosowaniem wobec niego recydywy z art. 64 § 1 K.k., podczas gdy z ujawnionych na rozprawie odpisów wyroków wydanych wobec A. S. wynika, iż żadnej kary pozbawienia wolności, przed popełnieniem czynu będącego przedmiotem tego postępowania, oskarżony ten w powyższym okresie nie odbywał.

Rzecznik wniósł zatem o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w P. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.10.2020 z 3 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu budziły istotne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 16 października 2019 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył orzeczenie w całości na korzyść M. P.

Powołując się na treść art. 111 k.p.w. Rzecznik wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu budziły istotne wątpliwości, co powinno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.447.2021 z 6 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 10 września 2020 r.

Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego P. G. Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, tj. art. 116 § 1 pkt 3 k.w. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w G. i uniewinnienie P. G. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.511.271.2021 z 10 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym, pomimo tego, że zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego oskarżonemu budziły istotne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 6 marca 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego H. K.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 500 § 1 i 3 k.p.k. polegające na rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym, pomimo tego, że w świetle dowodów

zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego oskarżonemu budziły istotne wątpliwości, co wyłączało możliwość procedowania w tym trybie i skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich kwestii istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia.

RPO wniósł zatem o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.360.2021 z 13 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym, pomimo tego, że wina i okoliczności czynu zarzucanego oskarżonemu budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ch. z dnia 30 grudnia 2019 r.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego A. K. Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 500 § 1 i 3 k.p.k. polegające na rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym, pomimo tego, że wina i okoliczności czynu zarzucanego oskarżonemu budziły wątpliwości zarówno w zakresie określenia jego granic czasowych, jak również spełnienia wszystkich znamion przestępstwa z art. 209 § 1a k.k., co skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich kwestii istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia.

Rzecznik wniósł zatem o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ch. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.482.2021 z 20 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranej nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. K.-S. została obwiniona o to, że w dniu 20 marca 2020 r. w G., wbrew obowiązkowi nie przestrzegała nakazu odbywania kwarantanny, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 k.w. Za opisany wyżej czyn, zakwalifikowany z art. 116 § 1 k.w., wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w G. z dnia 23 czerwca 2020 r., obwiniona została ukarana karą grzywny w wysokości 500 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż analiza § 2 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, nie pozostawia wątpliwości, że przepis ten nakładający obowiązek poddania się kwarantannie, narusza prawo

do swobodnego poruszania się po terytorium RP, a tym samym ogranicza podstawowe prawa i wolności obywatelskie przewidziane w Konstytucji. Z tej przyczyny Sąd Rejonowy w G. powinien rozważyć zgodność wskazanego zapisu rozporządzenia z Konstytucją i delegacją ustawową. Sąd orzekający w sprawie wykroczeniowej obowiązany jest bowiem ocenić, czy zarzucany obwinionej czyn spełnia wszystkie ustawowe znamiona danego wykroczenia i czy obowiązki nałożone na obywateli, których złamanie karane jest jako wykroczenie, zostały postanowione zgodnie z prawem. Skoro zatem obowiązek odbycia kwarantanny po przekroczeniu granicy państwowej, ustanowiony na mocy powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Zdrowia, jest niezgodny z Konstytucją, to osoba, która nie zastosowała się do tego obowiązku, nie powinna być karana.

II.511.529.2021 z 20 września 2021 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, tj. przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranej czynów i jej wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionej budziły istotne wątpliwości.

K. K. została obwiniona o to, że: w dniu 8 maja 2020 r. w G. wbrew obowiązkowi poddania się kwarantannie z uwagi na pandemię COVID -19, nie stosowała się do zaleceń nieopuszczania miejsca zamieszkania i odbywania kwarantanny, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 k.w.; - w dniu 9 maja 2020 roku w G., wbrew obowiązkowi poddania się kwarantannie z uwagi na pandemię COVID-19 nie stosowała się do zaleceń nieopuszczania miejsca zamieszkania i odbywania kwarantanny, tj. o wykroczenie z art. 116 § 1 k.w. Wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w G. z dnia 15 września 2020 r., obwiniona została uznana za winną popełnienia wykroczenia z art. 116 § 1 k.w. zarzucanego jej dwukrotnie we wniosku o ukaranie i za to, przy zastosowaniu art. 9 § 2 k.w., na podstawie art. 116 § 1 k.w. w zw. z art. 24 § 1 k.w., ukarana karą grzywny w wysokości 5000 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż w aktach niniejszej sprawy brak jest dowodów koniecznych do ustalenia stanu faktycznego i przyjęcia odpowiedzialności z art. 116 § 1 k.w. Przede wszystkim wątpliwości budzi kwalifikacja prawna zarzucanych K. K. wykroczeń. Sąd orzekający w tej sprawie winien ustalić w sposób niebudzący wątpliwości, czy obwiniona jest nosicielem choroby określonej w pkt 1 art. 116 § 1 k.w lub podejrzanym o nosicielstwo, co uzasadniałoby nałożenie na nią obowiązku kwarantanny. Samo wskazanie w opisie czynu, że obwiniona popełniła wykroczenia z art. 116 § 1 k.w. jest niewystarczające (brak wskazania, który z punktów § 1 art. 116 k.w. miał zastosowanie do czynów obwinionej). Nie wiadomo zatem jako „kto” i „za co” została ukarana K. K. Podkreślenia natomiast wymaga ta okoliczność, że z materiału dowodowego wynika, że obwiniona wróciła z Niemiec, gdzie przebywa na stałe i pracuje dorywczo. Sąd winien wyjaśnić zatem, czy

powodem nałożenia na obwinioną obowiązku kwarantanny był fakt przekroczenia przez nią granicy Polski.

Sąd I instancji winien zatem w celu wyjaśnienia tych kwestii skierować sprawę na rozprawę i dopiero po przeprowadzeniu postępowania dowodowego wydać merytoryczne rozstrzygnięcie. Sąd meriti wydając wyrok nakazowy rażąco naruszył art. 93 § 2 k.p.w., co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku z przyczyn wskazanych w kasacji.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.2340.2014 z 1 sierpnia 2019 r. - kasacja w sprawie uznania oskarżonego za winnego przypisanego mu czynu, pomimo że zachowanie oskarżonego nie wyczerpywało znamion przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 lipca 2021 r., sygn. akt II KK 261/19).

Sąd Najwyższy wskazał, iż w zaistniałych w sprawie sprzecznościach między ustaleniami sądu a ich odzwierciedleniem w postaci zakwalifikowania postępowania G. P. jako przestępstwa, zgodzić się trzeba z autorem nadzwyczajnego środka zaskarżenia, że w myśl ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, powierzenie rzeczy ruchomej polega na przekazaniu władztwa tej rzeczy (cudzej) z zastrzeżeniem jej zwrotu, a zatem osoba, która otrzymuje taką rzecz, nie ma prawa nią rozporządzać jak swoją własnością. Nie można mówić, aby przedmiotem sprzeniewierzenia była taka rzecz ruchoma, która została powierzona sprawcy w sytuacji, gdy treść umowy stanowiącej podstawę przekazania rzeczy lub okoliczności sprawy wskazują na przeniesienie własności tej rzeczy na sprawcę. Jako w pełni zasadne należy też ocenić wywody skarżącego wskazujące na unormowania art. 155 k.c, ponieważ analiza dokumentacji zgromadzonej w aktach sprawy potwierdza prawidłowość ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd meriti. Dlatego też należało zaskarżony wyrok uchylić i uniewinnić G. P. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.511.768.2015 z 17 grudnia 2020 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 lipca 2021 r., sygn. akt V KK 552/20).

Sąd Najwyższy podzielił stanowisko Rzecznika, że w niniejszym postępowaniu doszło do rażącej obrazy art. 454 §2 k.p.k. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. poprzez wymierzenie R.M. kary pozbawienia wolności w miejsce pierwotnie orzeczonej kary grzywny w sytuacji poczynienia nowego ustalenia faktycznego na niekorzyść oskarżonego. Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd Okręgowy w O., zgodnie z regułą *ne peius* wyrażoną w art. 454 § 2 k.p.k., był uprawniony do wymierzenia R.M. kary pozbawienia wolności tylko wtedy, gdyby nie zmienił ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku.

Analiza uzasadnienia wyroku Sądu II instancji prowadzi do wniosku, że Sąd ten dokonał nowego ustalenia faktycznego, które miało wpływ na wymiar kary w postaci ustalenia, iż „z takiego postępowania oskarżony R.M. uczynił sobie sposób na życie i zarobkowanie”. Tym samym w sposób rażący obraził art. 454 § 2 k.p.k., co miało wpływ na treść orzeczenia. Rozstrzygając w niniejszej sprawie po przeprowadzeniu postępowania odwoławczego ponownie Sąd odwoławczy powinien wydać wyrok z poszanowaniem reguły ne peius z art. 454 § 2 k.p.k., a także wszystkich innych przepisów ograniczających zakres orzekania w postępowaniu odwoławczym.

II.511.77.2021 z 19 marca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 lipca 2021 r., sygn. akt II KK 136/21).

Sąd Najwyższy zauważył, że wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności, na podstawie art. 54 k.w., osób, które naruszały obowiązek zakrywania ust i nosa, podczas przebywania w miejscach ogólnodostępnych i w środkach transportu. Konstatacja ta wynika z charakteru przepisu art. 54 k.w., który ma charakter blankietowy, co oznacza, że nie określa w sposób wyczerpujący znamion czynu zabronionego, a dla jego rekonstrukcji odsyła do przepisów zamieszczonych w innym akcie normatywnym. Uznanie zatem W. D. za winnego przypisanego mu wykroczenia stanowiło rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego, co w pełni uzasadniało wniosek sformułowany w pkt 1. kasacji. Z tych też powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w tej części i uniewinnił W. D. od popełnienia przypisanego mu czynu.

BPK.511.33.2021 z 14 maja 2021 r. - kasacja od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 1 lipca 2021 r., sygn. akt IV KK 238/21).

Sąd Najwyższy stwierdził, że kasacja jest oczywiście zasadna. Słusznie wskazał skarżący, że Sąd I instancji rażąco uchybił przepisom art. 54 k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit. a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, uznając, że obwinieni M. J. i S. S. nie stosując się do obowiązku zakrycia ust i nosa w miejscu publicznym, dopuścili się wykroczeń z art. 54 k.w. Nakaz ten został ustanowiony na podstawie upoważnienia zawartego w art. 46 b pkt 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Tymczasem, co trafnie podniósł autor kasacji, w granicach tego upoważnienia Rada Ministrów mogła określić w rozporządzeniu wyłącznie obowiązek stosowania środków profilaktycznych przez osoby chore lub podejrzane o zachorowanie. Oczywiście

jest zatem, że w zakresie, w jakim rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. ustanowiło powszechny, obowiązujący erga omnes obowiązek zakrywania ust i nosa w przestrzeni publicznej, a zatem obowiązujący także osoby inne niż chore czy podejrzane o zachorowanie, zostało wydane z przekroczeniem granic delegacji ustawowej.

II.511.339.2021 z 2 czerwca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 lipca 2021 r., sygn. akt II KK 274/21).

W ocenie Sądu Najwyższego ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nie zawiera unormowań określających możliwość i warunki ograniczenia konstytucyjnej wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zatem akty prawne rangi niższej niż ustawa nie mogą limitować wolności przemieszczania się, którą gwarantuje art. 52 ust. 1 Konstytucji. Jest zatem oczywiste, że rozporządzenie Rady Ministrów w zakresie, w jakim ograniczało wolność przemieszczania się obywateli na terenie całego kraju (§ 5), naruszało regulację art. 52 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, co oznacza, iż nie mogło ono tworzyć podstawy prawnej do wypełnienia blankietu normy sankcjonowanej art. 54 k.w. i prowadzić do ukarania na podstawie tego przepisu. W związku z powyższym Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił P.Z. od zarzucanego mu czynu.

II.510.565.2021 z 21 czerwca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisów prawa procesowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 31 sierpnia 2021 r., sygn. akt V KK 282/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja RPO jest oczywiście zasadna, co zgodnie z art. 535 § 5 k.p.k. skutkowało uwzględnieniem jej w całości na posiedzeniu bez udziału stron. Sąd Rejonowy w S., orzekając w sprawie S. N., wyrokiem nakazowym wymierzył mu karę grzywny w wysokości 350 stawek dziennych. Tym samym naruszył przepis art. 502 § 1 k.p.k., który stanowi, że wyrokiem nakazowym można orzec karę ograniczenia wolności lub grzywnę w wysokości do 200 stawek dziennych albo do 200 000 złotych. W nawiązaniu do treści art. 523 § 1 k.p.k. należy wskazać, że zaistniałe naruszenie prawa było rażące i miało istotny wpływ na treść wyroku, bowiem prawidłowo stosując art. 502 § 1 k.p.k.. Sąd orzekający, o ile uznał za słuszne wymierzyć oskarżonemu karę grzywny, orzekłby ją w niższej wysokości od kary faktycznie orzeczonej. W tym stanie rzeczy, podzielając wniosek kasacji, należało uchylić wyrok w zaskarżonej części, tj. zawierającej rozstrzygnięcie o karze i sprawę w tym

zakresie przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S., który wymierzy karę sprawcy przestępstwa zgodnie z przepisami prawa, mając też na uwadze kierunek wniesionej w sprawie kasacji.

II.511.415.2021 z 25 czerwca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, tj. art. 54 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, albowiem czyn ten nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 lipca 2021 r., sygn. akt II KK 304/21)

Sąd Najwyższy wskazał, że przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. nie mogły stanowić podstawy ukarania D. K. za ich naruszenie na podstawie art. 54 k.w. Czyny obwinionego - polegające na nieprzestrzeganiu nakazu zasłaniania ust i nosa oraz zachowywania co najmniej 2-metrowego odstępu od innych pieszych - nie wypełniały bowiem znamion wykroczenia. Zgodnie z treścią art. 1 k.w., wykroczenie stanowi tylko czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany. W niniejszej sprawie w chwili popełnienia czynu nie istniał przepis prawidłowo wypełniający normę blankietową z art. 54 k.w., pozwalający na pociągnięcie do odpowiedzialności za korzystanie z pełnej swobody przemieszczania się oraz niezakrywania ust i nosa, a także na wymierzenie z tego tytułu sankcji. Nie było więc podstaw do wszczęcia postępowania przeciwko D. K., a skoro już takie postępowanie wszczęto, Sąd Rejonowy powinien był wydać w stosunku do obwinionego wyrok uniewinniający. Czyny obwinionego nie wypełniły bowiem znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego. Z tych względów, podzielając podniesiony w kasacji zarzut rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego, należało uchylić zaskarżony wyrok i uniewinnić obwinionego od popełnienia zarzucanych mu czynów.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

VII.511.28.2021 z 21 lipca 2021 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w postępowaniu w przedmiocie ochrony dóbr osobistych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 11 grudnia 2020 r., w sprawie z powództwa P.C. przeciwko Stowarzyszeniu o ochronę dóbr osobistych i zapłatę w całości.

Na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Rzecznik powyższemu wyrokowi zarzucił naruszenie: art. 23 w zw. z art. 24 § 1 r. k.c. poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, że pozwany naruszył dobro osobiste powoda w postaci czci i prywatności, podczas gdy sąd precyzyjnie nie zidentyfikował tych dóbr i nie odniósł właściwych ocen do ich naruszenia; art. 24 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że pozwany w sposób bezprawny naruszył dobra

osobiste powoda, z uwagi na bezpodstawne opisanie działalności powoda w kategoriach reprywatywacji, uczynienie z powoda będącego osobą prywatną a nie publiczną bohaterem publikacji, jak też zawarcie w publikacji nieprawdziwych i krzywdzących informacji, a zatem niespełnienie przez publikację pozwanego kryteriów rzetelności oraz nieprzypisanie działaniu pozwanego elementu działania w obronie uzasadnionego interesu społecznego, co tym samym uchylić powinno bezprawność naruszenia dóbr osobistych powoda.

Na podstawie art. 398³ § 2 k.p.c. powyższemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 54 ust. 1 Konstytucji gwarantującego każdemu wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, a także art. 10 ust. 1 i 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności poprzez niewłaściwe zastosowanie tych przepisów i nałożenie ograniczenia na wypowiedzi dotyczące kwestii będących przedmiotem interesu publicznego, podczas gdy nie zachodzą przesłanki uzasadniające ingerencję w wolność słowa, zaś pozwane Stowarzyszenie prawidłowo wypełniło swoje statutowe zadania i przekazało informacje o faktach wzbudzających publiczne zainteresowanie.

Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w K.

V.511.394.2021 z 31 sierpnia 2021 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w sprawie wyroku Sądu Apelacyjnego w postępowaniu z powództwa przeciwko Spółce zapłatę.

Działając w oparciu o art. 398¹ § 1 i art. 398³ § 2 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: K.p.c.) oraz art. 14 pkt 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich (dalej: uRPO), Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w K. z 19 stycznia 2021 r.

Na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 K.p.c. zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 22¹ ustawy - Kodeks cywilny (dalej: K.c.) poprzez: a) jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że posiadanie przez osobę fizyczną statusu przedsiębiorcy wyklucza dokonanie przez niego czynności prawnej jako konsumenta, podczas gdy art. 22¹ K.c. uzależnia status konsumenta wyłącznie od braku bezpośredniego związku dokonywanej czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową oraz b) niewłaściwe zastosowanie (odmowę zastosowania), polegające na odmowie uznania powódki za konsumentkę pomimo niekwestionowanego ustalenia, że nigdy nie prowadziła działalności gospodarczej, a co za tym idzie nie mogła zawrzeć kwestionowanej w sprawie umowy nie tylko w bezpośrednim, ale w jakimkolwiek związku z (nie)prowadzoną działalnością gospodarczą i wnoszę o przyjęcie niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 K.p.c.) Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 K.p.c.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

IV.7000.348.2019 z 13 lipca 2021 r. – skarga nadzwyczajna w sprawie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości postanowienie Sądu Rejonowego w J. z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po S.M.K.

Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony praw dziecka wyrażonej w art. 72 ust. 1 Konstytucji z uwagi na jej pominięcie przy rozstrzyganiu o skuteczności oświadczenia o odrzuceniu spadku złożonego w imieniu małoletniej M.S. przez jej przedstawicielkę ustawową, co doprowadziło do skutków nieakceptowalnych społecznie i sprzecznych z zasadą demokratycznego państwa prawnego, tj. obciążenia małoletniej długami spadkowymi, wbrew woli wyrażonej w jej imieniu przez jej przedstawicielkę ustawową, której nie można zarzucić bezczynności, czy braku dbałości o dobro dziecka.

Jednocześnie zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, ponieważ stwierdzenie nabycia spadku obciążonego długami doprowadziło do naruszenia prawa dziedziczenia i praw majątkowych małoletniej M.S. w sytuacji braku woli nabycia spadku.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości ww. postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w J.

V.511.404.2021 z 21 września 2021 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na: 1) naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny w zw. z art. 3851 § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentom; 2) naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c. Na podstawie art. 89 § 1

UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję normy art. 91 § 1 UoSN Rzecznik wniósł o uchylenie nakazu zapłaty z dnia 27 września 2016 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w G. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania. Ponadto, na podstawie art. 388 §1 k.p.c. i art. 95 pkt 1 UoSN wniósł o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty z dnia 27 września 2016 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w G. w postępowaniu upominawczym do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej, z uwagi na grożącą stronie pozwanej niepowetowaną szkodę wynikającą z prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. postępowania egzekucyjnego skierowanego do nieruchomości dłużnika – pozwanej.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7020.10.2018 z 10 lipca 2020 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie o ustalenie ojcostwa.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 27 lipca 2021 r., sygn. akt I NSNc 131/20).

Sąd Najwyższy wskazał, że Sąd Rejonowy w L. wydając zaskarżony wyrok bez przeprowadzenia wnikliwego postępowania dowodowego, wyłączenie na podstawie zeznań matki małoletniego dziecka nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z treści art. 18 Konstytucji. W konsekwencji pozbawił małoletniego i pozwanego prawa do uzyskania pewności co do biologicznego pochodzenia i ustalenia więzów pokrewieństwa zgodnie ze stanem rzeczywistym. Natomiast uchybienia Sądu Rejonowego w L. w zakresie ustanowienia kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego, pozbawiły pozwanego właściwej ochrony sądowej, przez co doszło do naruszenia podstawowych zasad i gwarancji konstytucyjnych, składających się na klauzulę demokratycznego państwa prawa, a mających swoje umocowanie w art. 2 Konstytucji. W ocenie Sądu Najwyższego uchylenie zaskarżonego wyroku jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Mając na uwadze powyższe. Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w L.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.511.239.2021 z 6 lipca 2021 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończanego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w sprawie o stwierdzenie nabycia praw do spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: „k.p.c.”), na podstawie art. 524 § 1 oraz art. 403 § 2 in principio w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, wniósł o: 1) wznowienie postępowania zakończanego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w O. Ś., w części w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po Z. Ł.; 2) uchylenie zaskarżonego postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy w O. Ś. w zakresie pkt 1 i odrzucenie wniosku T. B. z dnia 5 marca 2019 r. (data złożenia w sądzie) o stwierdzenie nabycia spadku po Z. Ł., na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., ze względu na to, iż sprawa ta została już wcześniej prawomocnie zakończona postanowieniem z dnia 28 grudnia 2010 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w O. Ś.

Rzecznik wniósł ponadto o dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów: a) prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w O. Ś. z dnia 28 grudnia 2010 r., znajdującego się w aktach sprawy – na fakt, że w dacie złożenia wniosku przez T. B., tj. w dniu 5 marca 2019 r., w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po Z. Ł.; b) poświadczoną urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku T. B. z dnia 12 maja 2021 r., który wpłynął do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 17 maja 2021 r. – na fakt zachowania 3-miesięcznego terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania.

V.510.115.2021 z 22 lipca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie przeciwko konsumentowi o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z kapitału.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w W. na prawach przysługujących prokuratorowi – w postępowaniu z powództwa Banku przeciwko K.J. i G.J. oraz wniósł o skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 TFUE pytania prejudycjalnego dotyczącego dochodzenia przez bank roszczeń przewyższających wysokość wypłaconych przez bank kwot w ramach realizacji umowy kredytu konsumenckiego, o następującej treści: „Czy art. 6 i 7 Dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się temu, aby w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy, że umowa kredytu nie może dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków umownych, przedsiębiorcy przysługiwało przeciwko konsumentowi, obok roszczenia o zwrot oddanej mu kwoty pieniężnej wraz ewentualnymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od otrzymania przez konsumenta wezwania do jej zwrotu (o ile takie roszczenia są uzasadnione na gruncie prawa krajowego), również roszczenie o zapłatę, dodatkowe w

stosunku do kwoty oddanej przez bank konsumentowi, ewentualnie powiększonej o odsetki za opóźnienie, podstawą którego ma być sam fakt korzystania przez konsumenta z udostępnionej mu przez bank kwoty przez okres, kiedy umowa była wykonywana”.

V.511.416.2021 z 18 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, w związku z którym wydane zostało postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniami prejudycjalnymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich w związku z art. 7 oraz 60 § 1 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego zgłosił udział – na prawach przysługujących prokuratorowi w postępowaniu, w związku z którym to postępowaniem wydane zostało postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniami prejudycjalnymi na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Rzecznik, w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 25 września 2012 r. wniósł również do Sądu Rejonowego w W. prośbę o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu przed Sądem Rejonowym w W.

IV.511.267.2021 z 24 sierpnia 2021 r. – skarga o wznowienie postępowania sądowego zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego.

Działając na podstawie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 14 pkt 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”), na podstawie art. 524 § 2 w zw. z art. 401 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., ze względu na pozbawienie możliwości działania zainteresowanych, którzy nie byli uczestnikami niniejszego postępowania, co doprowadziło do naruszenia ich praw, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o: 1) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w B. – B., w dniu 21 października 2015 r. o zezwolenie na wydanie depozytu sądowego; 2) wezwanie do udziału w sprawie, na podstawie art. 510 § 2 k.p.c. osób bezpośrednio zainteresowanych, czyich praw dotyczy wynik postępowania; 3) zmianę zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w B. -B., z dnia 21 października 2015 r. poprzez: – zezwolenie wnioskodawczyniom Ł. S. i K. F. na wypłatę z depozytu sądowego kwoty 3.107,70 zł (trzy tysiące sto siedem złotych 70/100) w łącznej wysokości, tj. po 1.553,85 zł (jeden tysiąc pięćset pięćdziesiąt trzy złote 85/100) na rzecz każdej z nich oraz oddalenie wniosku w dalej idącym zakresie, – zezwolenie uczestniczce M. S. na wypłatę z depozytu sądowego kwoty 15.538,52 zł (piętnaście tysięcy pięćset trzydzieści osiem złotych 52/100), – zezwolenie uczestnikowi J. B. na wypłatę z depozytu sądowego kwoty 776,93 zł (siedemset

siedemdziesiąt sześć złotych 93/100), – zezwolenie uczestnikowi L. B. na wypłatę z depozytu sądowego kwoty 776,93 zł (siedemset siedemdziesiąt sześć złotych 93/100), – zezwolenie uczestnikowi S. R. na wypłatę z depozytu sądowego kwoty 1.553,85 zł (jeden tysiąc pięćset pięćdziesiąt trzy złote 85/100), złożonej na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w B. -B. z dnia 5 listopada 2010 r., przez dłużnika Skarb Państwa reprezentowanego przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad, tytułem odszkodowania za nabycie na rzecz Skarbu Państwa prawa własności 135/320 części nieruchomości, położonej w B. -B., obręb S., prowadzonej przez Sąd Rejonowy w B. -B.; 4) orzeczenie na podstawie art. 415 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. o zwrocie do depozytu sądowego przez wnioskodawczynię Ł. S. i K. F. kwoty w łącznej wysokości 21.753,93 zł (dwadzieścia jeden tysięcy siedemset pięćdziesiąt trzy złote 93/100) wypłaconej im wskutek wykonania zaskarżonego postanowienia, tj. każda z nich po 10.876,97 zł (dziesięć tysięcy osiemset siedemdziesiąt sześć złotych 97/100); 5) dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów – na okoliczność ustalenia następców prawnych pierwotnego wierzyciela, to jest: S. C., będącego właścicielem wywłaszczonej nieruchomości w części 55/320, a także na okoliczność wielkości ich udziałów w spadku po zmarłym S. C..

Ponadto Rzecznik wniósł także o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku M. S. z dnia 31 maja 2021 r. (data wpływu do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich) na okoliczność zachowania terminu do wniesienia skargi o wznowienie.

VII.510.91.2021 z 21 września 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy i wynagrodzenie.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa M. D. przeciwko J. L. i T. D. o ustalenie istnienia stosunku pracy i wynagrodzenie.

W ocenie RPO: 1) art. 15zszs1 ust. 1 pkt 4 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w brzmieniu nadanym art. 4 pkt 1 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, z art. 182 Konstytucji, a ponadto jest niezgodny z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka; 2) art. 6 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji.

Mając na uwadze zachodzącą, zdaniem Rzecznika, kolizję pomiędzy wskazanymi przepisami ustawy oraz standardami konstytucyjnymi oraz standardami wynikającymi z treści wiążącej Polskę umowy międzynarodowej, rozstrzygnięcia tej kolizji może dokonać sąd kierując pytanie prawne do

Trybunału Konstytucyjnego (art. 193 Konstytucji) bądź też udzielając pierwszeństwa przed ustawą umowie międzynarodowej jaką jest Europejska Konwencja Praw Człowieka (art. 91 ust. 2 Konstytucji).

VII.510.90.2021 z 21 września 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa M. G. przeciwko I. K. o odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia.

W ocenie RPO: 1) art. 15z z s.1 ust. 1 pkt 4 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w brzmieniu nadanym art. 4 pkt 1 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, z art. 182 Konstytucji, a ponadto jest niezgodny z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka; 2) art. 6 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji.

Mając na uwadze zachodzącą, zdaniem Rzecznika, kolizję pomiędzy wskazanymi przepisami ustawy oraz standardami konstytucyjnymi oraz standardami wynikającymi z treści wiążącej Polskę umowy międzynarodowej, rozstrzygnięcia tej kolizji może dokonać sąd kierując pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego (art. 193 Konstytucji) bądź też udzielając pierwszeństwa przed ustawą umowie międzynarodowej jaką jest Europejska Konwencja Praw Człowieka (art. 91 ust. 2 Konstytucji).

IV.511.427.2021 z 29 września 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) i w zw. z art. 20 ust. 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (dalej: u.p.n.) Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. Rzecznik wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 19 maja 2021 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego K. R. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki

z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 19 maja 2021 r.

IV.511.396.2021 z 29 września 2021 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Działając na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: „k.p.c.”), na podstawie art. 524 § 1 oraz art. 403 § 2 in principio w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o: 1) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w R. z 15 grudnia 2020 r., w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po W. K., 2) uchylenie zaskarżonego postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy w R. w całości i odrzucenie wniosku M. M. G. z dnia 10 marca 2020 r. (data złożenia w sądzie) o stwierdzenie nabycia spadku po W. K. – na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., ze względu na to, iż sprawa ta została już wcześniej prawomocnie zakończona postanowieniem Sądu Rejonowego w S. – K. z dnia 11 września 2013 r., 3) dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów: a) prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w S. – K. z dnia 11 września 2013 r. – na fakt, że w dacie złożenia wniosku przez M. M. G., tj. w dniu 10 marca 2020 r., w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po W. K., b) poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku M. D. z dnia 12 lipca 2021 r., który wpłynął do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 12 sierpnia 2021 r. – na fakt zachowania 3-miesięcznego terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

II.510.499.2021 z 27 września 2021 r. – wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego artykułu ustawy lustracyjnej ws. pracy/służby w organach PRL.

W związku z ujawnionymi w orzecznictwie sądów apelacyjnych rozbieżnościami w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania, to jest art. 2 ust.1 pkt 6 i ust. 3, art. 3a i art. 7 ust. 1 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (dalej jako: „ustawa lustracyjna”) w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej oznacza, że dla spełnienia wskazanej przesłanki wystarczające jest ustalenie, iż lustrowany został zaliczony w stan etatowy słuchaczy albo studentów Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r., pozostając jednocześnie w służbie Milicji Obywatelskiej, a rozpoczynając studia w Wyższej Szkole Oficerskiej im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, a następnie kończąc je w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, czy też zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 tejże ustawy oznacza, że aby uznać lustrowanego za osobę, która pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, wymagane jest dodatkowo ustalenie, że lustrowany podejmował w tym czasie aktywność lub jakiegokolwiek działania polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, lub dopuścił się zachowań związanych z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego?

Rzecznik przypomniał stanowisko Trybunału Konstytucyjnego zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 maja 2007 r. (sygn. akt K 2/0722) , w którym wskazano, że celem lustracji jest „potępienie i dyskredytacja społeczna, moralna i prawna osób, których działania były trwale związane z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego”. Stanowi ono przekonujący argument, że samo zaszeregowanie na podstawie personalnego rozkazu w poczet słuchaczy lub studentów Wydziału

Zamiejscowego Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych jest niewystarczające i nie wypełnia kryteriów służby w organach bezpieczeństwa państwa, a już z pewnością nie w takim rozumieniu, jakie przyjmuje sama ustawa lustracyjna i ukształtowane w tym zakresie orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego.

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

V.510.124.2021 z 25 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w zakresie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, czy podstawą wznowienia postępowania może być orzeczenie TSUE, wydane w trybie pytania prejudycjalnego dotyczące takiego samego stosunku prawnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i przedstawił następujące stanowisko w sprawie: „Podstawą wznowienia postępowania, o której mowa w art. 401¹ ustawy - Kodeks postępowania cywilnego może być orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wydane w trybie pytania prejudycjalnego dotyczące takiego samego stosunku prawnego.”

Rzecznik upatruje podstawy wznowienia w art. 401¹ k.p.c. w zasadzie równoważności, zasadzie skuteczności, zasadzie lojalności (art. 4 ust. 3 TUE) i zasadzie pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w powiązaniu z art. 9 Konstytucji, z następujących względów. W pierwszej kolejności należy wskazać, że rola orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (TK) w krajowym systemie prawa jest, na potrzeby poszczególnych procedur krajowych, porównywalna z rolą orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE, Trybunał, TS). Takie stanowisko należy uznać za prawidłowe, w szczególności na tle zasady równoważności w interpretacji przyjętej przez TSUE.

Należy również podnieść, że unijna zasada równoważności wymaga, by całość uregulowań krajowych dotyczących środków ochrony prawnej znajdowała zastosowanie jednakowo do środków prawnych opartych na naruszeniu prawa unijnego jak i podobnych środków opartych na naruszeniu prawa wewnętrznego. Zasada równoważności jest elementem nałożonych na sądy krajowe na podstawie art. 4 ust. 3 TUE (zasada lojalności) obowiązków w zakresie zapewnienia skutecznej ochrony sądowej uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa unijnego. Zasady postępowania w sprawach mających na celu zapewnienie ochrony uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa unijnego nie mogą być mniej korzystne niż w przypadku podobnych postępowań o charakterze wewnętrznym. Istotą tej zasady jest więc to, by przy stosowaniu krajowych środków prawnych (instytucji, mechanizmów) bez zróżnicowania traktowano naruszenie prawa unijnego i naruszenie prawa krajowego, a dokładniej, by z perspektywy jednostki, naruszenia prawa unijnego

przez organy państwa członkowskiego nie było traktowane mniej korzystnie, niż gdyby organy te dopuściły się naruszenia prawa krajowego.

Zdaniem Rzecznika, nie można także pominąć kwestii, że ustawodawstwo Unii Europejskiej oraz orzecznictwo TSUE wywiera bezpośredni wpływ na kształt polskiego systemu prawnego.

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

V.511.443.2021 z 23 września 2021 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego o podjęcie przez NSA uchwały w przedmiocie opodatkowania silosów.

W związku z postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej: „NSA”) z dnia 13 lipca 2021 r. o przedstawieniu do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów NSA zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości w sprawie ze skargi kasacyjnej spółki z o.o. z siedzibą w W. (dalej: „Skarżąca”) od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (dalej: „WSA”) w L. z dnia 2 lipca 2019 r., na podstawie art. 8 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej: „pps”) w związku z art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, RPO wniósł o podjęcie przez NSA uchwały o następującej treści: „Obiekt budowlany, będący budowlą w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy - Prawo budowlane w związku z art. 1a ust. 1 pkt 2 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (dalej: „upol”), może być dla celów opodatkowania podatkiem od nieruchomości uznany za budynek w rozumieniu art. 1a ust. 1 pkt 1 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych”.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, pojawiające się poważne wątpliwości przy interpretacji przepisów prawnych wynikają przede wszystkim z braku precyzyjnych definicji, które ustalałyby w jednoznaczny sposób znaczenie pojęć budynku, budowli, na cele podatkowe. W szczególności problemem jest to, że definicje zawarte w upol zawierają odesłania do przepisów prawa budowlanego. Na tym tle powstaje więc pytanie o to, które przepisy prawa są decydujące dla kwalifikowania obiektów budowlanych na potrzeby opodatkowania podatkiem od nieruchomości, w tym jakie jest znaczenie prawne wskazania z nazwy danej kategorii obiektów budowlanych w art. 3 pkt 3 Prawa budowlanego, jako decydującego o ich opodatkowaniu jako budowli na cele podatkowe.

Stanowisko częściowo uwzględnione (uchwała z 29 września 2021 r., sygn. akt III FPS 1/21).

Naczelny Sąd Administracyjny podjął uchwałę stwierdzającą, że obiekt budowlany, będący budowlą w rozumieniu art. 3 pkt 3 Prawa budowlanego, może być dla celów opodatkowania podatkiem od nieruchomości uznany za budynek w rozumieniu ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, pod warunkiem

jednak, że spełnia kryteria bycia budynkiem, tj. jest trwale związany z gruntem, jest wydzielony z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych, ma fundament i dach, a jego wyróżniającą cechą jest powierzchnia użytkowa. NSA podzielił zatem stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, który zauważył, iż ustawodawca podatkowy nie wprowadził zastrzeżenia, z którego wynikałoby, że zaliczenie danego obiektu na gruncie Prawa budowlanego lub załącznika do tej ustawy do budowli uniemożliwia uznanie go za budynek dla celów podatkowych. Jednocześnie Naczelny Sąd Administracyjny wskazał w uchwale na dodatkowy warunek. W procesie kwalifikacji danego obiektu budowlanego jako budynku na cele podatkowe należy uwzględniać parametr, jakim jest podstawa opodatkowania. W przypadku zaś budynków podstawę opodatkowania stanowi powierzchnia użytkowa. Zastrzeżenie to będzie miało decydujące znaczenie dla opodatkowania takich obiektów, jak silosy.

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.7203.29.2018 z 12 lipca 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję w przedmiocie nałożenia obowiązku ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia oraz przywrócenia środowiska do stanu właściwego obejmującego teren zwałowiska odpadów pogórnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Starosty z 15 stycznia 2021 r. umarzającą postępowanie administracyjne w sprawie nałożenia obowiązku ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia oraz przywrócenia środowiska do stanu właściwego.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 362 ust. 1 w zw. z art. 6 i art. 7 ustawy - Prawo ochrony środowiska poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że warunkiem jego zastosowania jest to, by w dacie orzekania była przez podmiot korzystający ze środowiska prowadzona działalność, będąca źródłem utrzymującego się niekorzystnego oddziaływania na środowisko, oraz negatywne oddziaływanie na środowisko było bezpośrednim skutkiem działalności podmiotu korzystającego ze środowiska. Ponadto RPO zarzucił zaskarżonej decyzji naruszenie prawa procesowego mającego wpływ na wynik sprawy, tj. naruszenie art. 105 § 1 k.p.a. poprzez jego bezpodstawne zastosowanie i umorzenie postępowania prowadzonego w sprawie.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości.

III.7064.46.2020 z 6 sierpnia 2021 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję wydaną z upoważnienia Burmistrza przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej o uchyleniu decyzji przyznającej zasiłek dla opiekuna.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję z dnia 24 lutego 2021 r. wydaną z upoważnienia Burmistrza Ł. przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ł. o uchyleniu decyzji z dnia 16 września 2014 r. przyznającej Panu S. S. zasiłek dla opiekuna w związku ze sprawowaniem opieki nad bratem, Panem J. S. i ustaleniu, że zasiłek dla opiekuna będzie wypłacany do dnia 12 lutego 2021 r.

RPO zaskarżył tę decyzję w całości, zarzucając jej naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 77 § 1 i art. 7 w zw. z art. 80 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: K.p.a.) poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, przyjmując, że złożenie przez Stronę pisma z dnia 12 lutego 2021 r. o

rezygnacji z zasiłku dla opiekuna zwalniało organ rozstrzygający w sprawie z podejmowania działań zmierzających do wszechstronnego merytorycznego wyjaśnienia sprawy pozwalającego na wydanie rozstrzygnięcia z uwzględnieniem słusznego interesu Strony, art. 8 i art. 9 K.p.a. poprzez brak należytego i wyczerpującego poinformowania Strony o faktycznych i prawnych konsekwencjach wygaszenia prawa do zasiłku dla opiekuna w sytuacji nieprzyznania świadczenia pielęgnacyjnego, a przez to niezrealizowanie obowiązku czuwania organu, aby w toku postępowania Strona nie poniosła szkody z powodu niezajomości prawa, art. 155 K.p.a. poprzez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że w słusznym interesie Strony leży uchylenie decyzji o zasiłku dla opiekuna, a w konsekwencji błędne uznanie, że dopuszczalne jest przy rozstrzyganiu wniosku o świadczenie pielęgnacyjne uprzednie, bez zachowania symetrii czasowej, wyeliminowanie z obrotu prawnego decyzji o uprawnieniu do zasiłku dla opiekuna niezależnie od faktu, czy wniosek o świadczenie pielęgnacyjne zostanie rozpatrzony negatywnie czy pozytywnie, art. 11 i art. 107 § 3 K.p.a. z uwagi na brak adekwatnego uzasadnienia decyzji przejawiający się w niewyczerpującym i nieprzekonującym wyjaśnieniu motywów wydanego rozstrzygnięcia, art. 153 i art. 170 p.p.s.a. poprzez niezastosowanie się do wiążącej oceny i wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w B. z dnia 10 listopada 2020 r., co w konsekwencji skutkowało pozbawieniem Strony jakiegokolwiek pomocy finansowej w związku ze sprawowaniem opieki nad niepełnoprawnym bratem i wpłynęło na naruszenie zasady legalizmu określonej w art. 6 K.p.a., który powtarza zasadę praworządności za art. 7 Konstytucji.

V.511.125.2021 z 24 września 2021 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej utrzymującą w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego odmawiającą skarżącemu umorzenia zaległości w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Na podstawie art. 8 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej: „ppsa”), art. 3 § 2 pkt 1 ppsa, art. 50 § 1 ppsa, art. 52 § 1 ppsa, art. 53 § 3 ppsa, art. 54 § 1 ppsa w związku z art. 14 pkt 6 ustawy Rzeczniku Praw Obywatelskich RPO wniósł skargę na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej (dalej: „DIAS”) w W. z dnia 10 czerwca 2021 r., utrzymującą w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego (dalej: „NUS”) w M. z dnia 14 stycznia 2021 r. odmawiającą Panu A. O. (dalej: „Skarżący”) umorzenia zaległości w podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: „PIT”) za 2015 r. w wysokości 932.917,00 zł wraz z odsetkami za zwłokę. Ww. decyzja DIAS w W. została doręczona pełnomocnikowi Skarżącego w dniu 16 czerwca 2021 r.

Zaskarżonej decyzji DIAS w W. Rzecznik zarzucił: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy, tj. art. 67a § 1 pkt 3

ustawy – Ordynacja podatkowa w zw. z art. 2 Konstytucji poprzez błędne przyjęcie, że pomimo wystąpienia w sprawie „interesu publicznego”, nie było podstaw do umorzenia Skarżącemu zaległości podatkowej z odsetkami z uwagi na brak istnienia „ważnego interesu podatnika”, co w konsekwencji skutkowało przekroczeniem dopuszczalnych granic uznania administracyjnego, 2) naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 124 Ordynacji Podatkowej (zasada wyjaśniania/przekonywania), art. 121 § 1 Ordynacji Podatkowej (zasada prowadzenia postępowania podatkowego w sposób budzący zaufanie do organów podatkowych) w zw. z art. 235 Ordynacji Podatkowej poprzez wydanie decyzji z przekroczeniem dopuszczalnych granic uznania administracyjnego, co wzbudza istotne wątpliwości w kontekście konieczności respektowania ww. zasad.

Wskazując na powyższe, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) i c) ppsa w zw. z art. 135 ppsa RPO wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji DIAS w W. w całości, a także poprzedzającej ją decyzji NUS w M.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

VII.511.4.2021 z 6 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi na czynność Ministra Sprawiedliwości o wygaśnięciu powołania na stanowisko komornika sądowego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich w przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z dyskryminacją ze względu na wiek. Minister Sprawiedliwości, kierując powołane wyżej pismo do Skarżącej, nie wziął pod uwagę przedmiotowej kwestii, stosując sprzeczne z Konstytucją oraz prawem Unii Europejskiej (dyrektywą 2000/78/WE) przepisy prawa.

Zdaniem Rzecznika Skarżąca jest uprawniona, by domagać się stwierdzenia bezskuteczności zawiadomienia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 listopada 2020 r. o wygaśnięciu jej powołania na stanowisko Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. oraz o uznanie Jej uprawnienia do pełnienia służby na stanowisku Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. do ukończenia 70. roku życia, albowiem zmiany dotyczące obniżenia górnej granicy wieku dla komorników zostały wprowadzone w momencie, gdy pełniła ona swoje obowiązki i podjęła działania, by zapewnić należyte funkcjonowanie swojej kancelarii.

Jednocześnie, w opinii RPO, całkowicie niezasadne jest różnicowanie wieku, do którego można wykonywać dany zawód dla przedstawicieli różnych profesji prawnych. Każda osoba jest bowiem w stanie samodzielnie ocenić czy jej warunki psychofizyczne pozwalają jej wypełniać swoje obowiązki w sposób prawidłowy. Dodatkowo, przedstawiciele zawodów prawnych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za działania sprzeczne z godnością i etyką

zawodu. Trudno zatem uznać, że mając świadomość możliwości poniesienia odpowiedzialności dyscyplinarnej zdecydowałoby się na dalsze wykonywanie zawodu, jeśli ich sprawność psychofizyczna nie pozwalałaby im wykonywać powierzonych zadań w sposób należyty.

Skarga odrzucona (postanowienie z 5 lipca 2021 r., sygn. akt VI SA/Wa 144/21).

Zdaniem WSA, zawiadomienie przez Ministra Sprawiedliwości skarżącej, że zgodnie z art. 281 u.k.s., jej powołanie na stanowisko Komornika Sądowego wygaśnie z mocy prawa z dniem 1 stycznia 2021 r., zawiera jedynie informację o skutku wynikającym bezpośrednio z mocy samego prawa. Bezspornym jest przy tym, że skarżąca w dniu wejścia w życie cyt. ustawy miała ukończone 65 lat. W zaistniałej sytuacji nie budzi wątpliwości, że z brzmienia samego przepisu art. 281 u.k.s. wprost wynika, że powołanie skarżącej na stanowisko komornika sądowego wygaśnie z mocy prawa z dniem 1 stycznia 2021 r. Zatem bez względu na to, czy Minister Sprawiedliwości, zawiadomiłby skarżącego, czy też nie, o terminie wygaśnięcia powołania na stanowisko komornika, i tak nastąpiłoby ono z mocy prawa z dniem 1 stycznia 2021 r. Zaskarżone pismo posiadało zatem jedynie walor informacyjny, nie rozstrzygając jednakże o żadnych prawach czy też obowiązkach skarżącej, ponieważ takiej kompetencji w tym zakresie ustawodawca Ministrowi Sprawiedliwości nie przyznał.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

BPW.7064.7.2020 z 4 stycznia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na decyzję odmawiającą przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 18 sierpnia 2021 r., sygn. akt IV SA/Wr 394/20).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, że zaniechanie poczynienia w zakresie stosownych ustaleń wskazuje na to, że decyzje organów obu instancji są obarczone wadą, wynikającą z naruszenia zasad i przepisów postępowania administracyjnego (art. 7, art. 11, art. 77 § 1 k.p.a.) Przy ponownym rozpoznaniu niniejszej sprawy organ powinien mieć uwadze powyższe wskazania i dokonać przez Sąd ocenę prawną. Z tych względów zarzuty skargi przedstawiają się jako zasadne, co obligowało Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. do wyeliminowania z obrotu prawnego obu wydanych w sprawie decyzji na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a i lit. c p.p.s.a.

VII.510.133.2020 z 2 marca 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych.

Skarga uwzględniona (wyrok z 7 lipca 2021 r., sygn. akt VI SA/Wa 1058/21).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga RPO zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżona uchwała Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z 3 października 2020 r. narusza prawo. Uznać należy, że stanowisko Prezydium KRRP wyrażone w zaskarżonej uchwale z dnia 3 października 2020 r., wskazujące na niedopuszczalność odwołania od uchwały Rady OIRP w przedmiocie umorzenia należności z tytułu składki członkowskiej, nie zasługuje na uwzględnienie. Ponownie prowadząc postępowanie Prezydium KRRP zobowiązane będzie - w sytuacji gdy spełnione będą warunki formalne - poddać odwołanie wniesione od rozstrzygnięcia Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych w W., zapadłego w dniach 10-11 sierpnia 2020 r., dotyczącego odmowy umorzenia składek członkowskich należnych od radcy prawnego K. K. - merytorycznej ocenie.

V.511.38.2021 z 24 maja 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Prezydenta Miasta o pozostawieniu bez rozpatrzenia wniosku w sprawie umorzenia zaległości podatkowej z tytułu II raty podatku od nieruchomości za 2020 r.

Skarga uwzględniona (wyrok z 9 września 2021 r., sygn. akt I SA/Ke 363/21).

Wojewódzki Sąd Administracyjny uznał, że skarga Rzecznika Praw Obywatelskich była zasadna, gdyż zaskarżone postanowienie naruszało przepisy postępowania w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Procesowa pozycja skarżącego została jasno uregulowana w art. 8 § 1 i § 2 p.p.s.a. i dopuszczalność wniesienia przez niego skargi w tej sprawie nie budziła wątpliwości prawnych sądu. Sąd potwierdził także prawidłowość stanowiska skarżącego, że w realiach niniejszej sprawy brak było podstaw dla pozostawienia przez organ administracji wniosku bez rozpatrzenia.

V.604.16.2021 z 24 czerwca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w zakresie realizacji prawa do składania petycji.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 23 września 2021 r., sygn. akt II GW 54/21).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu wniosku Gminy T. z dnia 24 maja 2021 r. o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy Gminą T. a Rzecznikiem Praw Obywatelskich w przedmiocie petycji dotyczącej wpływu szczepień na zdrowie obywateli oraz ograniczeń w związku ze stanem epidemii postanowił odrzucić wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego. NSA wskazał, że w niniejszej sprawie zachodzi przesłanka do odrzucenia wniosku określona w art. 58 § 1 pkt 6 p.p.s.a., bowiem wniosek jest niedopuszczalny ze względu na brak przedmiotu sprawy, możliwej do załatwienia przez organy administracji w formie podlegającej kontroli sądu administracyjnego. Spór kompetencyjny, co do zasady, zachodzi w rozstrzyganiu konkretnej sprawy

przez organ administracji i jako taki winien podlegać załatwieniu w drodze aktu administracyjnego, bądź w innej prawnej formie działania, podlegającej kontroli sądu administracyjnego, tymczasem sprawa nie ma charakteru sprawy administracyjnej, a wobec tego nie jest dopuszczalne orzekanie w tej sprawie przez sąd administracyjny.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

WZF.7043.3.2019 z 8 lipca 2021 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającej skargę na rozkaz personalny Komendanta Głównego Policji w przedmiocie zwolnienia ze służby w Policji.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2021 r. oddalił skargę na rozkaz personalny Komendanta Głównego Policji w przedmiocie zwolnienia ze służby w Policji. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. odniósł się szeroko do zawartych w skardze B. M.-D. zarzutów formułowanych wobec rozkazu personalnego Komendanta Głównego Policji o zwolnieniu jej ze służby. W ogóle natomiast Wojewódzki Sąd Administracyjny nie zauważył, co znalazło swój zewnętrzny wyraz w treści zaskarżonego wyroku, że w postępowaniu sądowym na prawach strony uczestniczył także Rzecznik Praw Obywatelskich, który w swoim piśmie procesowym z dnia 15 stycznia 2021 r. nie tylko wsparł zarzuty skargi B. M.-D., lecz wskazał także na inne okoliczności istotne z punktu widzenia rozpoznawanej sprawy.

Wydając zaskarżony wyrok Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. rażąco naruszył art. 8 § 1, art. 134, art. 138, art. 141 § 4 p.p.s.a., zaś naruszenia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy. W związku z tym Rzecznik wniósł o uwzględnienie skargi kasacyjnej, uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. (art. 185 § 1 p.p.s.a.).

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia:

XI.505.1.2020 z 30 lipca 2020 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Powiatu w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 2 lipca 2021 r., sygn. akt III OSK 3682/21).

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, że zaskarżona uchwała w przedmiocie przyjęcia Rezolucji w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową jest aktem organu jednostki samorządu

terytorialnego (rady powiatu), podejmowaną w sprawie z zakresu administracji publicznej. Akty tego rodzaju podlegają kontroli sądów administracyjnych na podstawie art. 3 § 2 pkt 6 P.p.s.a. Powołany przepis poddaje kontroli sądowej akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, inne niż akty prawa miejscowego, podejmowane w sprawach z zakresu administracji publicznej. W związku z powyższym stwierdzić należy, że Sąd pierwszej instancji błędnie uznał, że skarga na uchwałę nie podlega kontroli sądu administracyjnego. Ze względu na to, że przedmiotem skargi kasacyjnej było postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, Naczelny Sąd Administracyjny nie miał podstaw do wyrażania merytorycznego stanowiska w kwestii zgodności z prawem zaskarżonej uchwały. Kontrola zgodności z prawem uchwały Rady Powiatu z dnia 30 kwietnia 2019 r., w przedmiocie przyjęcia Rezolucji w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową, nastąpi w toku ponownego postępowania sądowoadministracyjnego przed Sądem pierwszej instancji.

XI.505.32.2019 z 30 lipca 2020 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Gminy L. w sprawie podjęcia deklaracji – „Gmina L. wolna od ideologii LGBT”.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 2 lipca 2021 r., sygn. akt: III OSK 3353/21).

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, iż błędna wykładnia art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. dokonana przez Sąd I instancji doprowadziła do jego niewłaściwego zastosowania w realiach niniejszej sprawy, tj. do odmowy zakwalifikowania uchwały Rady Gminy z dnia 12 kwietnia 2019 r. w sprawie podjęcia deklaracji „Gmina L. wolna od ideologii LGBT” do aktów podlegających zaskarżeniu do sądu administracyjnego, a w konsekwencji do wadliwego odrzucenia skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na tę uchwałę na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a., co czyniło uzasadnionym pierwszy zarzut skargi kasacyjnej. Trafny okazał się również drugi zarzut skargi kasacyjnej. Skoro zarzuty skargi kasacyjnej okazały się trafne skutecznie doprowadzając do podważenia stanowiska Sądu I instancji o zaistnieniu podstaw do odrzucenia skargi na uchwałę Rady Gminy L. z dnia 12 kwietnia 2019 r. w sprawie podjęcia deklaracji „Gmina L. wolna od ideologii LGBT”, należało uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, w oparciu o art. 185 § 1 p.p.s.a. W toku dalszego postępowania Sąd I instancji przyjmie, że sprawa ze skargi na uchwałę Rady Gminy L. z dnia 12 kwietnia 2019 r. w sprawie podjęcia deklaracji „Gmina L. wolna od ideologii LGBT” należy do jego właściwości.

III.7064.121.2019 z 14 października 2020 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na czynność w przedmiocie wystosowania pisma o zwrot nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna oddalona (postanowienie z 24 września 2021 r., sygn. akt I OSK 282/21).

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, iż mechanizm przewidziany w art. 16 ust. 7 uśr jest dla zainteresowanej korzystny. Art. 17 ust. 8 uśr zrównuje przekazanie kwoty odpowiadającej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego ze zwrotem świadczeń nienależnie pobranych. Nie zachodzi zatem konieczność przeprowadzenia odrębnego postępowania w zakresie ustalenia świadczenia za nienależnie pobrane, a zainteresowana nie musi uiszczać odsetek 13 (art. 30 ust. 2b uśr). Zainteresowanej przysługuje prawo zaskarżenia czynności potrącenia do Sądu ubezpieczeń społecznych (art. 177 in princ. Konstytucji). W systemie prawa brak ustawy, która w sposób wyraźny i jednoznaczny przewidywałaby kompetencje sądu administracyjnego dla kontroli pisma organu administracji publicznej właściwego dla orzekania w przedmiocie prawa do zasiłku pielęgnacyjnego, skierowanego do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, o wypłatę osobie zainteresowanej emerytury pomniejszonej o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconego za ten okres zasiłku pielęgnacyjnego i o przekazanie tej kwoty na rachunek bankowy organu właściwego (art. 16 ust. 7 uśr). W konsekwencji Sąd I instancji prawidłowo skargę odrzucił (art. 58 § 1 pkt 1 ppsa). Z tych względów NSA skargę kasacyjną oddalił.

XI.505.33.2019 z 29 października 2020 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie odrzucenia skargi na uchwałę Rady Gminy w sprawie przyjęcia deklaracji o nazwie – „Gmina N. wolna od ideologii LGBT”.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 24 września 2021 r., sygn. akt III OSK 3944/21).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że błędna wykładnia art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. dokonana przez Sąd I instancji doprowadziła do jego niewłaściwego zastosowania w realiach niniejszej sprawy, tj. do odmowy zakwalifikowania uchwały Rady Powiatu z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie powstrzymania ideologii gender i „LGBT” do aktów podlegających zaskarżeniu do sądu administracyjnego, a w konsekwencji do wadliwego odrzucenia skargi Rzecznika na tę uchwałę na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a., co czyniło uzasadnionym pierwszy zarzut skargi kasacyjnej. Ponadto, stanowisko strony skarżącej wyrażone w treści drugiego zarzutu skargi kasacyjnej i jego argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, sprowadzające się do stwierdzenia, że legitymacja skargowa Rzecznika Praw Obywatelskich wynika z art. 8 § 1 p.p.s.a. i nie jest uzależniona od wykazania konkretnego naruszenia interesu prawnego, są oczywiście trafne czyniąc uzasadnionym również drugi z zarzutów skargi kasacyjnej.

III.7064.132.2020 z 14 grudnia 2020 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 26 sierpnia 2021 r., sygn. akt I OSK 475/21).

Naczelny Sąd Administracyjny nie podzielił zarzutów skargi kasacyjnej, że regulacja ustawy nie pozwala na realizację norm i wartości konstytucyjnych, a względy systemowe i celowościowe w sposób jednoznaczny prowadzą do wniosków odmiennych, niż argumenty wykładni językowej, co miałyby uzasadniać pominięcie warunku wprost wprowadzonego w ustawie. Sąd orzekający w niniejszej sprawie nie znajduje podstaw do kwestionowania rozstrzygnięcia ustawodawczego o różnicowaniu prawa do świadczeń rodzinnych dla opiekunów w ten sposób, że dalszym krewnym pomoc w postaci świadczenia pielęgnacyjnego przysługuje tylko wówczas, gdy niepełnosprawny nie ma innej osoby spokrewnionej w pierwszym stopniu lub gdy nie może ona sprawować nad nim opieki ze względu na określony stopień niepełnosprawności. W konsekwencji nie jest zasadny także zarzut skargi kasacyjnej dotyczący naruszenia przepisów postępowania. Pozbawiony podstaw jest też zarzut naruszenia art. 27 ust. 5 w zw. z art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b) u.ś.r. Odmowa przyznania świadczenia pielęgnacyjnego nie została oparta na przesłance negatywnej z art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. b) u.ś.r. i nie ma w sprawie miejsca zbieg praw do świadczeń. Argument, że świadczenia objęte regulacją art. 27 ust. 5 u.ś.r. nie są konkurencyjne w tym znaczeniu, że uzyskanie prawa do jednego z nich nie wyklucza ubiegania się o inne z katalogu uprawnień w nim wymienionych nie zwalnia organu od badania, czy spełnione zostały przesłanki określone w przepisach regulujących przyznanie określonego świadczenia. Ta kwestia została prawidłowo przedstawiona przez Sąd I instancji.

VII.565.510.2020 z 21 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie naruszenia obowiązku kwarantanny.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 8 września 2021 r., sygn. akt II GSK 602/21).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 8 września 2021 r. na posiedzeniu niejawnym skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z dnia 17 listopada 2020 r. w sprawie ze skargi S. G. na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 21 maja 2020 r., w przedmiocie kary pieniężnej za naruszenie obowiązku kwarantanny 1. uchylił zaskarżony wyrok, 2. uchylił zaskarżoną decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 21 maja 2020 r. oraz poprzedzającą ją decyzję

Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w B.-Z. z dnia 10 kwietnia 2020 r., 3. umorzył postępowanie administracyjne.

VII.565.7.2021 z 22 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w przedmiocie naruszenia obowiązku kwarantanny.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 8 września 2021 r., sygn. akt II GSK 427/21).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 8 września 2021 r. na posiedzeniu niejawnym skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z dnia 17 listopada 2020 r. w sprawie ze skargi S. G. na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 21 maja 2020 r. w przedmiocie kary pieniężnej za naruszenie obowiązku kwarantanny 1. uchylił zaskarżony wyrok, 2. uchylił zaskarżoną decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 21 maja 2020 r. oraz poprzedzającą ją decyzję Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w B.-Z. z dnia 8 kwietnia 2020 r., 3. umorzył postępowanie administracyjne.

XI.505.2.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Powiatu dot. powstrzymania ideologii gender i „LGBT”.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 24 września 2021 r., sygn. akt III OSK 4972/21).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że błędna wykładnia art. 3 § 2 pkt 6 p.p.s.a. dokonana przez Sąd I instancji doprowadziła do jego niewłaściwego zastosowania w realiach niniejszej sprawy, tj. do odmowy zakwalifikowania uchwały Rady Powiatu z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie powstrzymania ideologii gender i „LGBT” do aktów podlegających zaskarżeniu do sądu administracyjnego, a w konsekwencji do wadliwego odrzucenia skargi Rzecznika na tę uchwałę na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a., co czyniło uzasadnionym pierwszy zarzut skargi kasacyjnej. Ponadto, stanowisko strony skarżącej wyrażone w treści drugiego zarzutu skargi kasacyjnej i jego argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, sprowadzające się do stwierdzenia, że legitymacja skargowa Rzecznika Praw Obywatelskich wynika z art. 8 § 1 p.p.s.a. i nie jest uzależniona od wykazania konkretnego naruszenia interesu prawnego, są oczywiście trafne czyniąc uzasadnionym również drugi z zarzutów skargi kasacyjnej.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7204.117.2020 z 12 lipca 2021 r. – żądanie wszczęcia postępowania administracyjnego w przedmiocie cofnięcia lub ograniczenia bez odszkodowania pozwolenia zintegrowanego, udzielonego decyzją Marszałka Województwa na rzecz Przedsiębiorstwa Użyteczności Publicznej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga dotycząca uciążliwości związanych z funkcjonowaniem zakładu przetwarzania odpadów. W wyniku przeprowadzonych czynności wyjaśniających Rzecznik ustalił, że w toku kontroli przeprowadzonej w zakładzie między 19 stycznia a 10 lutego 2021 r., Wojewódzki Inspektor Sanitarny stwierdził naruszenie warunków pozwolenia zintegrowanego, w oparciu o które działa zakład, a także uchybienie przepisom ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (dalej jako „u.o.”). Zgodnie z przedstawionym Rzecznikowi stanowiskiem Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego, w związku z przekazanymi wynikami kontroli, Marszałek Województwa ograniczył się do wezwania prowadzącego zakład do usunięcia naruszeń warunków pozwolenia zintegrowanego oraz przepisów u.o. na podstawie art. 195 ust. 2 ustawy - Prawo ochrony środowiska (dalej jako „p.o.ś.”). Formalne postępowanie w przedmiocie cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia zintegrowanego nie zostało wszczęte.

W ocenie Rzecznika, wyniki kontroli przeprowadzonych przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska stanowią dostateczną podstawę do wszczęcia postępowania administracyjnego w przedmiocie cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia zintegrowanego wydanego na rzecz wskazanej Spółki. Po wszczęciu postępowania administracyjnego, Marszałek Województwa winien ocenić wyniki ww. kontroli, zaś w razie potwierdzenia, że stwierdzone uchybienia naruszają pozwolenie zintegrowane/przepisy ustaw, dokonać wezwania do usunięcia tych uchybień.

V.7203.21.2019 z 17 sierpnia 2021 r. – odwołanie od decyzji Burmistrza o ustaleniu środowiskowych uwarunkowań zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie dwóch kurników wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Działając na podstawie art. 127 Kodeksu postępowania administracyjnego w związku z art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rzecznik złożył odwołanie od decyzji Burmistrz K. z 2 sierpnia 2021 r. o ustaleniu środowiskowych uwarunkowań zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie dwóch kurników o łącznej obsadzie 356 DJP wraz z infrastrukturą towarzyszącą na działce obręb K., gmina K.

Decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to: a) Art. 7, 77 §1, 80 k.p.a. poprzez niedokonanie przez organ I instancji samodzielnych ustaleń w przedmiocie sprawy oraz brak rzetelnej weryfikacji zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i całościowej jego oceny, wbrew zaleceniom Samorządowego Kolegium Odwoławczego w B. zawartym w decyzji kasacyjnej z 25 maja 2020 r., a co za tym idzie, wydanie zgody na realizację przedsięwzięcia w sytuacji

poważnych wątpliwości w zakresie potencjalnie znaczącego wpływu inwestycji na środowisko; b) Art. 80 k.p.a. poprzez brak rzetelnej oceny opinii biegłego z 20 października 2020 r. i przyjęcie jej jako dowodu w sprawie, pomimo wyraźnego braku wartości dowodowej tej opinii a także istnienia przesłanek do wyłączenia biegłego; c) Art. 78 k.p.a. poprzez bezzasadną rezygnację przeprowadzenia dowodów z opinii wnioskowanych przez strony biegłych dla ustalenia okoliczności mających znaczenie dla sprawy; d) Art. 89 k.p.a. poprzez rezygnację z przeprowadzenia rozprawy administracyjnej pomimo istnienia podstaw ku temu.

Mając powyższe na uwadze, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi pierwszej instancji.

XI.540.6.2021 z 24 września 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu odwoławczym przed Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców w sprawie o udzielenie cudzoziemce zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w toczącym się przed Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców postępowaniu odwoławczym w sprawie o udzielenie obywatelce Socjalistycznej Republiki Wietnamu zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE oraz w oparciu o art. 138 § 2 k.p.a. wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia organowi pierwszej instancji.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił: – naruszenie art. 5 ust. 1 dyrektywy Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącej statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi (dalej jako: „dyrektywa 2003/109”) oraz art. 211 ust. 1 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach przez błędną ocenę charakteru środków, jakimi dysponowała Wnioskodawczyni, wymaganych dla uzyskania statusu rezydenta długoterminowego UE; – naruszenie art. 7 k.p.a. i art. 77 § 1 k.p.a. w wyniku poprzestania przez organ pierwszej instancji na powierzchownej i częściowej analizie sytuacji finansowej Wnioskodawczyni przy pominięciu specyfiki jej położenia związanej z konstrukcją zasiłku macierzyńskiego; – naruszenie art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE, wyrażającego ogólną zasadę niedyskryminacji ze względu na płeć, poprzez nieuwzględnienie zakazu dyskryminacji ze względu na płeć jako reguły interpretacyjnej przy wykładni przepisu art. 211 ust. 1 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.510.51.2021 z 15 lipca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku grupy posłów dotyczącego nadrzeczności Konstytucji nad prawem Unii Europejskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania i przedstawił następujące stanowisko: 1) art. 279 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej jako: TFUE) rozumiany w sposób wskazany przez Wnioskodawców nie jest niezgodny z art. 2, art. 4, art. 7, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1, art. 91 ust. 2 oraz z art. 178 ust. 1 Konstytucji; 2) postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność orzekania; ewentualnie – jeśli Trybunał Konstytucyjny nie podzieli tego stanowiska – Rzecznik wskazuje, że art. 260 TFUE rozumiany w sposób wskazany przez Wnioskodawców nie jest niezgodny z art. 2, art. 4, art. 7, art. 8, art. 90 ust. 1, art. 91 ust. 2 oraz z art. 178 ust. 1 Konstytucji; 3) art. 19 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (dalej jako: TUE) rozumiany w sposób wskazany przez Wnioskodawców nie jest niezgodny z art. 2, art. 4, art. 7, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1, art. 91 ust. 2 oraz z art. 178 ust. 1 Konstytucji; ewentualnie – jeśli zamiarem Wnioskodawców, na co może wskazywać uzasadnienie wniosku, było poddanie kontroli art. 19 ust. 1 TUE – Rzecznik wskazuje, że art. 19 ust. 1 TUE rozumiany w sposób wskazany przez Wnioskodawców jest zgodny z art. 2, art. 4, art. 7, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1, art. 91 ust. 2 oraz z art. 178 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadnienie niniejszego stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

VII.510.75.2021 z 24 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętym wnioskiem Prokuratora Generalnego o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętym wnioskiem Prokuratora Generalnego z dnia 27 lipca 2021 r. w sprawie o sygnaturze akt K 6/21.

Rzecznik przedstawił w tej sprawie następujące stanowisko: 1. Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia. 2. Z ostrożności procesowej, gdyby postępowanie niniejsze jednak nie zostało umorzone zgodnie pkt 1 niniejszego stanowiska, Rzecznik wniósł o uznanie, że art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, we wskazanym przez Prokuratora Generalnego zakresie, nie jest niezgodny z powołanymi we wniosku Prokuratora Generalnego wzorcami konstytucyjnymi.

Uzasadnienie niniejszego stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IX.517.1412.2021 z 25 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy skargowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: przepis art. 2 ust. 1b ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (dalej: „ustawa skargowa”), w zakresie w jakim wyłącza prawo strony do wniesienia skargi o stwierdzenie, że nastąpiło naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawach, o których mowa w art. 1 § 1 ustawy - Kodeks karny wykonawczy (dalej: „k.k.w.” bądź „Kodeks”), chyba że dotyczą one obowiązku naprawienia szkody, zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązki orzeczonej na pokrzywdzonego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Skarżący wskazał, że wszelkie elementy prawa do sądu, o których mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji, zostały naruszone poprzez wyłączenie możliwości wniesienia skargi na przewlekłość w postępowaniu wykonawczym, za wyjątkiem obowiązku naprawienia szkody, zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązki orzeczonej na pokrzywdzonego, co prowadzi również do zamknięcia drogi sądowej, a tym samym naruszenia art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Odnosząc się do podniesionych przez skarżącego wzorców konstytucyjnych Rzecznik zauważył, iż możliwość wniesienia skargi na przewlekłość

postępowania wykonawczego, łączy się ściśle z wynikającym z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji prawem do sądu.

RPO zwrócił także uwagę, że aby prawo do rozpatrzenia sprawy bez zbędnej zwłoki nie miało charakteru wyłącznie „fasadowego”, jednostka musi dysponować odpowiednimi środkami prawnymi, które - w razie zaistnienia przewlekłości postępowania - będą działać na sąd stymulująco.

IX.517.1413.2021 z 25 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy skargowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: przepis art. 2 ust. 1b ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (dalej: „ustawa skargowa”), w zakresie w jakim wyłącza prawo strony do wniesienia skargi na przewlekłość postępowania sądowego w sprawie prowadzonej przed sądem na podstawie przepisów ustawy - Kodeks karny wykonawczy (dalej: „k.k.w.”), chyba że dotyczą one obowiązku naprawienia szkody, zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązki orzeczonej na pokrzywdzonego, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Skarżący zauważył m.in., że brak możliwości wnoszenia skargi na przewlekłość powodować może z jednej strony opieszale rozpoznawanie spraw tego typu, a z drugiej strony pozbawia osoby zainteresowane możliwości dochodzenia odszkodowania za rozpoznanie ich spraw z nieuzasadnioną zwłoką. Jest to działanie dyskryminujące i stygmatyzujące osoby skazane.

W opinii Rzecznika skarżący słusznie wskazał, że brak jest innej instytucji analogicznej do skargi na przewlekłość postępowania, z której można by korzystać w odniesieniu do spraw prowadzonych na gruncie k.k.w. Dopiero ponowne ustawowe zagwarantowanie możliwości wniesienia skargi na przewlekłość postępowań rozpoznawanych w oparciu o przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, uczyni ten instrument realnym, a nie iluzorycznym.

VII.510.81.2021 z 25 sierpnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Problematyka prawa do sądu pozostaje w stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Niewątpliwie kwestia delegacji sędziów przez organ władzy wykonawczej – Ministra Sprawiedliwości – należy do bardzo istotnych

spraw związanych z funkcjonowaniem polskiego wymiaru sprawiedliwości i ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia realizacji prawa każdej osoby do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik wskazał, iż rolą sądów jest wymierzanie sprawiedliwości, rozstrzyganie sporów. To sędzia jest ostatecznym arbitrem również w sporach zawisłych między państwem a obywatelem. Stąd też z punktu widzenia praw jednostki zasadnicze znaczenie należy przypisać art. 45 ust. 1 Konstytucji, który gwarantuje każdemu prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Sąd nie spełniający tych kryteriów, nie gwarantuje ochrony praw człowieka. Niedochowanie tych kryteriów prowadzi w konsekwencji do naruszenia praw jednostki czyli do naruszenia zasady ustrojowej, według której (art. 5 Konstytucji). Wątpliwości dotyczące delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości, jakie pojawiają się w ostatnich latach stanowią poważne zagrożenie dla skutecznej realizacji i ochrony praw obywateli zagwarantowanych w Konstytucji i ten problem jest właśnie przedmiotem sprawy rozpatrywanej przez Trybunał Konstytucyjny.

Niewątpliwie obecna, podwójna rola Ministra Sprawiedliwości, będącego jednocześnie Prokuratorem Generalnym, w związku z powierzonymi Ministrowi Sprawiedliwości nieograniczonymi, nieprzejrzystymi i niepodlegającymi żadnej kontroli kompetencjami do delegowania sędziów, narusza konstytucyjną zasadę podziału władz (art. 10 Konstytucji). Dodatkowo, swobodne, niczym nieograniczone korzystanie z mechanizmu delegowania sędziów narusza wyłączne konstytucyjne kompetencje (prerogatywy) Prezydenta RP do powoływania sędziów (art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji). Powyższe przekłada się z kolei na naruszenie podstawowego praw jednostki, tj. prawa do rozpatrzenia sprawy przez sąd posiadający przymioty niezależności, niezawisłości i bezstronności (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Z powyższych względów Rzecznik Praw Obywatelskich uznaje, że art. 77 § 1 p.u.s.p. jest niezgodny z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji.

VII.510.46.2021 z 25 sierpnia 2021 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w sprawie niezgodności z Konstytucją przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych, do którego Rzecznik zgłosił udział 29 czerwca 2021 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że art. 77 § 1 p.u.s.p. jest niezgodny z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji.

Rzecznik wniósł o umorzenie postępowania w niniejszej sprawie w pozostałym zakresie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, z uwagi na

niedopuszczalność wydania wyroku. W ocenie RPO przywołany w skardze konstytucyjnej wzorzec kontroli art. 77 § 1 p.u.s.p. w postaci art. 10 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji nie jest prawidłowy. Z uzasadnienia przedstawionego przez Skarżącego wynika, że w przedmiotowej sprawie prawo do sądu zostało naruszone w związku z naruszeniem zasady podziału władz poprzez przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do delegowania sędziów, a zatem naruszenie to jest pochodną naruszenia art. 10 ust. 2 Konstytucji. Skarżący zaś powołał jako wzorzec kontroli również ogólną zasadę ustrojową – art. 10 ust. 2 Konstytucji w zw. z konstytucyjnym prawem do sądu określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Jednocześnie uzasadnienie dla wzorca kontroli w postaci art. 10 ust. 2 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji pokrywa się z uzasadnieniem dla wzorca kontroli w postaci art. 45 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 2 Konstytucji. Wobec powyższego, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, skargę konstytucyjną w tej części należy uznać za niedopuszczalną i w tym zakresie zachodzi przesłanka do umorzenia postępowania.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.501.7.2016 z 9 września 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej orzekania środków zabezpieczających.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 1 lipca 2021 r., sygn. akt SK 17/16).

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu skargi konstytucyjnej o zbadanie zgodności art. 93b § 3 zdanie pierwsze i art. 93g § 3 ustawy - Kodeks karny z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 1 i art. 47 Konstytucji postanowił umorzyć postępowanie.

W piśmie z 9 września 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu oraz wniósł o stwierdzenie, że art. 93b § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakłada na sąd obowiązek określenia stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić i prawdopodobieństwa jego popełnienia w przyszłości, oraz art. 93g § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakłada na sąd obowiązek określenia prawdopodobieństwa popełnienia w przyszłości czynu, o którym mowa w tym przepisie, są niezgodne z art. 42 ust. 1, art. 47, art. 2 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 30 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że wyjaśnienia skarżącego dotyczące niekonstytucyjności art. 93b § 3 zdania pierwszego i art. 93g § 3 k.k. są niewystarczające. Skarżący nie wyjaśnił, dlaczego obowiązujące przepisy naruszają wskazane w skardze wzorce kontroli. W szczególności nie wskazał, dlaczego wynikające z zakwestionowanych przepisów środki zabezpieczające traktuje jako karę za czyn zabroniony. Wywody skarżącego odnosiły się w

znacznej mierze do sposobu orzekania w jego sprawie, a nie do treści wskazanych przepisów. Skarżący postulował o „zastosowanie innego środka, nakładającego mniejsze ograniczenia na prawa i wolności”, ignorując fakt, że postępowanie przed Trybunałem w sprawie skargi konstytucyjnej nie ma charakteru kolejnej instancji sądowej w sprawie. Trybunał Konstytucyjny jest bowiem „sądem prawa”, nie zaś „sądem faktów”. Zgodnie z art. 79 Konstytucji, przedmiotem skargi może być jedynie naruszenie przez przepis (będący podstawą ostatecznego rozstrzygnięcia) praw i wolności konstytucyjnie chronionych, nie może nim być natomiast samo rozstrzygnięcie. Wobec powyższego, w ocenie TK wydanie wyroku dotyczącego zgodności z Konstytucją art. 93b § 3 zdania pierwszego i art. 93g § 3 k.k. było niedopuszczalne, a postępowanie należało umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

VII.7033.37.2019 z 30 lipca 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów rozporządzenia Ministra Infrastruktury.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 28 lipca 2021 r., sygn. akt SK 42/19).

Trybunał Konstytucyjny wskazał, iż skarga konstytucyjna inicjująca postępowanie w niniejszej sprawie nie spełniała wymogów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie, co pociągnęło za sobą konieczność umorzenia postępowania w całości na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Skarżący nie wywiązał się bowiem z obowiązku dostatecznie precyzyjnego wskazania, która konstytucyjna wolność lub prawo, i w jaki sposób miałyby zostać naruszone w jego wypadku (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK), a brak ten uniemożliwił Trybunałowi ustalenie, na czym polega przedstawiony do rozstrzygnięcia problem konstytucyjny.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.510.63.2020 z 18 maja 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego legalności działania Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego po decyzji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 14 lipca 2021 r., sygn. akt P 7/20).

Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu, z udziałem sądu przedstawiającego pytanie prawne oraz Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmu, Ministra

Spraw Zagranicznych, Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich, pytania prawnego Sądu Najwyższego orzekł, iż: „Art. 4 ust. 3 zdanie drugie Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 279 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zakresie, w jakim Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nakłada ultra vires zobowiązania na Rzeczpospolitą Polską jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, wydając środki tymczasowe odnoszące się do ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed polskimi sądami, jest niezgodny z art. 2, art. 7, art. 8 ust. 1 oraz art. 90 ust. 1 w związku z art. 4 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i w tym zakresie nie jest objęty zasadami pierwszeństwa oraz bezpośredniego stosowania określonymi w art. 91 ust. 1-3 Konstytucji.

VII. Wystąpienia legislacyjne

III.7060.122.2016 z 5 lipca 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw.

Problem tzw. emerytur czerwcowych był przedmiotem wielokrotnych wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich adresowych do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Zróźnicowanie zasad ustalania wysokości emerytury jest ściśle powiązane ze sposobem waloryzacji składek na ubezpieczenie emerytalne i kapitału początkowego, stanowiących podstawę obliczenia emerytury (art. 25 i 25a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Złożenie wniosku o emeryturę (ustalenie jej wysokości) w czerwcu skutkuje niższym wymiarem emerytury w porównaniu do wniosków złożonych w pozostałych jedenastu miesiącach roku. W przypadku ustalania wysokości emerytury w okresie od stycznia do maja i od lipca do grudnia danego roku, składki zapisane na koncie ubezpieczonego po dniu 31 stycznia roku, za który była przeprowadzona ostatnia waloryzacja roczna, jak również kapitał początkowy i składki zewidencjonowane we wcześniejszym okresie, poddane ostatniej waloryzacji rocznej, podlegają dodatkowo również waloryzacom kwartalnym. Natomiast w przypadku ustalania wysokości emerytury w czerwcu danego roku, kwota składek poddana ostatniej waloryzacji rocznej nie podlega dodatkowym waloryzacom kwartalnym, gdyż została już zwaloryzowana rocznie za poprzedni rok od dnia 1 czerwca roku, w którym został zgłoszony wniosek o emeryturę. Świadczenia osób przechodzących na emeryturę w czerwcu (w sytuacji gdy kwoty poddane ostatniej waloryzacji rocznej nie podlegają dodatkowym waloryzacom kwartalnym) są niższe niż emerytury osób przechodzących na emeryturę nie tylko w pozostałych miesiącach II kwartału tzn. w kwietniu czy maju, lecz również niższe niż emerytury ustalone w pozostałych kwartałach.

Formuła obliczania wskaźnika waloryzacji składek, zarówno rocznej jak i kwartalnej waloryzacji oparta jest na wzroście przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne. W pierwszym kwartale roku wzrost przypisu składek w stosunku do czwartego kwartału poprzedniego roku jest znacznie wyższy niż w pozostałych kwartałach. Tym samym wskaźnik waloryzacji składek za I kwartał danego roku jest zwykle wyższy, niż roczny wskaźnik waloryzacji składek. Im większa jest ta różnica, tym waloryzacja kwartalna składek będzie korzystniejsza od waloryzacji rocznej.

RPO jest adresatem skarg dotyczących tego problemu. Szczególnie dotkliwy brak możliwości wyboru momentu złożenia wniosku o emeryturę dotyczy osób, którym przyznana została (będzie) emerytura z urzędu w miejsce dotychczas pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 24a ustawy emerytalnej), a wiek emerytalny ukończą w czerwcu. Negatywne skutki mogą dotyczyć również

osób pobierających świadczenie przedemerytalne czy emeryturę pomostową do których prawo ustaje z dniem osiągnięcia wieku emerytalnego (ustalania prawa do emerytury powszechnej), w przypadku ukończenia tego wieku w czerwcu.

Z kierowanych do Rzecznika skarg wynika, że nie wszyscy ubezpieczeni mają świadomość konsekwencji złożenia wniosku o emeryturę w czerwcu. Nie uzyskują oni ze strony organu rentowego pełnych informacji w sprawie możliwości wstrzymania się ze złożeniem wniosku, wycofania już złożonego wniosku do czasu uprawomocnienia się decyzji organu rentowego, czy też informacji o tym, że wysokość emerytury ustalana jest w istocie w dacie podjęcia jej wypłaty (po rozwiązaniu stosunku pracy na podstawie art. 103a w związku z art. 25 ust 1 ustawy emerytalnej).

Rzecznik wskazał, iż w omawianej ustawie nie przewidziano regulacji, które dawałyby możliwość ustalenia na nowo wysokości emerytury (z uwzględnieniem zmian dotyczących sposobu waloryzacji składek emerytalnych oraz kapitału początkowego), osobom którym już obliczono wysokość emerytury w czerwcu w latach poprzednich. Niezrozumiałym jest ograniczenie projektowanej regulacji jedynie do sytuacji ustalania wysokości emerytury w 2021 r. oraz w kolejnych latach. Problem ten powinien zostać uregulowany kompleksowo odnosząc się również do emerytur, których wysokość została ustalona w czerwcu w minionych latach. Powinien przy tym przewidywać stosowne wyrównanie. Skoro w art. 17 ustawy zdecydowano się wstecznie uregulować kwestie ustalenia wysokości emerytury w czerwcu 2021 r., nic nie stoi na przeszkodzie, aby w tym samym art. 17 ustawy nowelizującej wprowadzić rozwiązanie dotyczące poprzednich lat. Z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego niemożliwa wydaje się akceptacja rozwiązania, które bez racjonalnego uzasadnienia prowadzi do naprawienia szkody jedynie niektórym pokrzywdzonym tą regulacją.

VII.716.24.2021 z 12 lipca 2021 r. – wystąpienie do Marszałek Sejmu RP w sprawie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, w przedłożonym Sejmowi kształcie legislacyjnym, ww. projekt narusza konstytucyjne standardy stanowienia prawa oraz konstytucyjne wolności, a także godzi w gospodarcze interesy Polski. Projekt ww. ustawy w istotny sposób zmienia bowiem warunki uzyskania koncesji. Szczególnie istotne jest, że zmienione warunki koncesyjne mają znaleźć zastosowanie do podmiotów już prowadzących działalność gospodarczą polegającą na rozpowszechnianiu programów radiowych i telewizyjnych. Z art. 2 projektu ustawy nowelizującej wynika, że osoby zagraniczne oraz spółki zależne, o których mowa w art. 35 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym, posiadające w dniu wejścia w życie ustawy koncesję na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych, dostosują swoją strukturę kapitałową oraz swoje umowy lub

statuty do ograniczeń, o których mowa w art. 35 ust. 2 i 3 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu przewidzianym w ustawie, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

W opinii RPO poselski projekt ustawy stanowi przykład odejścia od cywilizowanych reguł stanowienia prawa. Klauzula państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) zawiera w sobie m.in. zasadę zaufania obywateli do państwa i prawa. Bezpieczeństwo prawne, przewidywalność prawa oraz respektowanie przez państwo działań podejmowanych na podstawie obowiązującego prawa, stanowią zaś gwarancję ochrony podstawowych wolności lub praw, w tym wolności działalności gospodarczej, która stanowi podstawę ustroju gospodarczego RP (art. 20 Konstytucji).

Proponowana nowelizacja w rażący sposób narusza też zasadę ochrony praw słusznie nabytych wynikającą z art. 2 Konstytucji. W tym przypadku owe prawa słusznie nabyte zostały skonkretyzowane w indywidualnym akcie administracyjnym przybierającym zewnętrzną formę decyzji koncesyjnej wydanej przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji. Nie zaszły jednak żadne nadzwyczajne okoliczności, które uzasadniałyby wkroczenie przez ustawodawcę w sferę tych praw, proponowana ingerencja nosi w związku z tym wszelkie cechy arbitralności. Arbitralność ta dotyka zaś w sposób bezpośredni sfery wolności szczególnie chronionej na poziomie Konstytucji, tj. wolności środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji) oraz wolności wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54 ust. 1 Konstytucji). Projektowana nowelizacja narusza też konstytucyjnie chronioną sferę wolności działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji).

Projektowana ustawa bywa w mediach nazywana „lex TVN”. W tym kontekście, a zwłaszcza w kontekście amerykańskiego kapitału zaangażowanego w tę stację telewizyjną, Rzecznik zwrócił uwagę, że projekt nowelizacji narusza art. 118 ust. 3 Konstytucji. Z przepisu tego wynika, że wnioskodawcy, przedkładając Sejmowi RP projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania. Wnioskodawcy wskazali w uzasadnieniu do projektu, że „przyjęcie projektowanych rozwiązań nie spowoduje dodatkowych wydatków budżetowych”. Jest to stwierdzenie nieprawdziwe w świetle postanowień Traktatu o stosunkach handlowych i gospodarczych między Rzeczpospolitą Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Z art. 91 ust. 1 Konstytucji wynika, że ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. Naruszenie wymienionego Traktatu musi więc pociągnąć za sobą określone skutki prawne, w ich następstwie także skutki finansowe dla budżetu państwa.

Projektowana ustawa narusza także postanowienia Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej tj. artykuły 49 i 54 TFUE. Gwarantują one swobodę przedsiębiorczości spółkom założonym zgodnie z ustawodawstwem

jednego z państw członkowskich oraz mającym swoją statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii.

Rzecznik przekazał powyższe uwagi Marszałek Sejmu z prośbą o ich uwzględnienie w toku prac nad omówionym projektem.

KMP.022.1.2021 z 25 sierpnia 2021 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił szczegółowe uwagi do wskazanego projektu. W pierwszej kolejności zwrócił uwagę, iż nieletni ze względu na swój wiek, brak doświadczenia życiowego, a często dysfunkcyjne lub wręcz patologiczne środowisko rodzinne są grupą szczególnie narażoną na wszelkie nadużycia, w tym przemoc w miejscach pozbawienia wolności. Ryzyko to wymaga od państwa stworzenia odpowiednich ram prawnych, respektujących ich podstawowe prawa oraz wzmacniające ich ochronę przed ryzykiem tortur i innych form okrutnego traktowania, w zgodzie z międzynarodowymi standardami. Ponieważ opiniowany projekt podejmuje próbę kompleksowego uregulowania problematyki nieletnich, których zachowanie wymaga interwencji organów państwowych, ma on fundamentalne znaczenie w tym zakresie.

Potrzeba gruntownej zmiany ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich była od lat podnoszona zarówno przez praktyków, Rzecznika Praw Obywatelskich i Najwyższą Izbę Kontroli, której raporty pokazywały brak efektywności oddziaływań gwarantowanych nieletnim w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Opiniowany projekt w znacznej mierze powiela jednak rozwiązania zaproponowane w projekcie ustawy o nieletnich z dnia 8 marca 2019 r., który nie doczekał się uchwalenia. RPO krytycznie ocenił niektóre z zaproponowanych wówczas rozwiązań legislacyjnych. Z uwagi na fakt, że w wielu aspektach poglądy wyrażone przez Rzecznika nie zostały wzięte pod uwagę, a budzą zastrzeżenia z punktu widzenia praw i wolności człowieka oraz obowiązku przeciwdziałania torturom, w dużej mierze zachowują one swoją aktualność. Projektowana ustawa w wielu miejscach nie spełnia też międzynarodowych standardów odnoszących się do nieletnich pozbawionych wolności, w szczególności nie uwzględnia uwag i rekomendacji międzynarodowych organów monitorujących sposób traktowania i warunki detencji.

Zakres zastosowania ustawy określony w art. 1 ust. 2 pkt 2) projektu został znacząco rozszerzony w stosunku ustawy obecnie obowiązującej. Nowa treść obejmuje wszystkie wykroczenia i wszystkie wykroczenia skarbowe poprzez odmienną niż dotychczas definicję czynu karalnego, która obecnie wskazuje jedynie 12 enumeratywnie wymienionych wykroczeń. Rozwiązanie takie nie spełnia wymogu zgodności z zasadą ultima ratio stosowania środków penalnych wnioskującą z zasady państwa prawnego z art. 2 Konstytucji oraz

zasadą proporcjonalności z art. 31 ust. 1 Konstytucji. Wskazany zakres zastosowania projektowanej ustawy jest bowiem zbyt szeroki. Projektowane rozwiązanie może doprowadzić do przeciążenia sądów rodzinnych oraz do przewlekłości postępowań, a co za tym idzie, może doprowadzić do stanu niezgodności z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

RPO pozytywnie ocenił m.in. proponowany art. 48 ust. 6 i 7 projektu, który nawiązuje brzmieniem do art. 245 § 1 zd. pierwsze k.p.k., zgodnie z którym zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę.

Problemem jest nadal nieprzyznanie przez ustawodawcę pokrzywdzonemu prawa strony (jego interesy może reprezentować jedynie prokurator, jako rzecznik interesu społecznego), co powoduje ograniczenie uprawnień pokrzywdzonego do wnoszenia środków odwoławczych i odbiera postępowaniu walor kontradiktoryjności.

Projekt przyznaje pracownikom okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich możliwość prewencyjnego użycia kajdanek zakładanych na ręce, podczas konwojowania poza teren placówki, m.in. w celu udzielenia świadczenia zdrowotnego, odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny, uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny oraz realizowania spraw urzędowych. Przesłanką prewencyjnego użycia kajdanek jest istnienie uzasadnionego prawdopodobieństwa podjęcia próby ucieczki lub wystąpienia objawów agresji lub autoagresji (art. 122 ust. 4). W ocenie Rzecznika personel placówek dla nieletnich nie powinien mieć przyznanej możliwości stosowania kajdanek.

RPO wskazał też, że projekt przewiduje obowiązkową kontrolę osobistą nieletniego po przyjęciu do: okręgowego ośrodka wychowawczego (art. 190 ust. 1 pkt. 2), zakładu poprawczego (art. 252 ust. 1 pkt. 2), schroniska dla nieletnich (art. 299 ust. 1 pkt. 2). Rzecznik zgłosił wątpliwości w zakresie zasadności realizacji kontroli osobistej przez personel ośrodków wychowawczych. W odniesieniu do zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich taka sytuacja mogłaby być dopuszczalna jedynie w indywidualnych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. W innych sytuacjach personel powinien poprzestać na kontroli pobieżnej. Ustawa nie powinna więc wskazywać na obowiązek przeprowadzania kontroli, a jedynie dawać personelowi zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich taką możliwość, wskazywać przesłanki uprawniające do jej przeprowadzenia oraz precyzować zasady dokonywania tej czynności.

II.565.1.2021 z 24 września 2021 r. – wystąpienie do Marszałek Sejmu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich w pierwszej kolejności odniósł się do proponowanej nowelizacji art. 1 § 1 k.w. (art. 3 pkt. 1 lit a projektu). Obecnie przepis ten ma następujące brzmienie: „Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany.”. Projektowana zmiana sprowadza się do dopisania na jego końcu słów „chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.”. Wprowadzając to zastrzeżenie, projektodawca proponuje zatem wprowadzenie otwartej definicji wykroczenia. Zdaniem Rzecznika zmiana ta jest całkowicie nieuzasadniona i stanowi znaczący wyłom w dotychczasowym postrzeganiu prawa wykroczeń (oraz prawa karnego w ogólności) w polskim systemie prawnym. Oczywiście sprzeczność projektowanego art. 1 § 1 k.w. z pakietem gwarancyjnym prawa karnego wywodzonym z art. 2 Konstytucji oraz z art. 42 ust. 1 Konstytucji nakazuje postawić postulat usunięcia tej zmiany z projektu.

RPO zauważył, że proponowane zmiany w części szczególnej k.w. sprowadzają się do dalszego zaostrzania odpowiedzialności za poszczególne wykroczenia. W przypadku niektórych wykroczeń, dolna granica grzywny ulega zwiększeniu 100-krotnie, zaś górna granica – 10-krotnie. Wprowadzane są też liczne nowe typy kwalifikowane, co oczywiste, zagrożone wyższymi sankcjami niż typy podstawowe.

Kolejnym elementem projektu są zmiany w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia (art. 8 projektu). Proponowana zmiana (dodanie art. 96 § 1 ad k.p.s.w.) spowoduje, że za wykroczenie, o którym mowa w Rozdziale XI k.w. w postępowaniu mandatowym wymierzyć będzie można grzywnę do wysokości 5.000 zł, lub nawet 6.000 zł, jeśli zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 9 § 1 k.w. Maksymalna wysokość grzywny wzrasta więc w przypadku podstawowym 10-krotnie, zaś w przypadku popełnienia kilku wykroczeń jednym czynem – 6-krotnie.

Projekt nie tylko zatem wprowadza bardzo istotne zaostrzenie odpowiedzialności za wykroczenia z Rozdziału XI k.w., lecz także umożliwia nakładanie za nie bardzo wysokich grzywien w postępowaniu mandatowym. Projektodawca uzasadnia zaproponowane zmiany koniecznością poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Wskazuje wręcz w uzasadnieniu, jakoby sprawcy wykroczeń drogowych byli „uprzywilejowani” względem innych sprawców, a podniesienie wysokości grzywien za te wykroczenia jest niezbędne do realizacji roli prewencyjnej, ochronnej i sprawiedliwościowej prawa wykroczeń. Rzecznik podkreślił jednak, że trudno oczekiwać, że samo zwiększenie surowości grzywien odniesie oczekiwany przez projektodawcę skutek prewencyjny.

RPO zwrócił ponadto uwagę, że projektowane zmiany dotyczą wykroczeń, a zatem czynów zabronionych o niewielkiej wadze i społecznej szkodliwości. W systemie polskiego prawa karnego wydzielenie prawa wykroczeń z szerszej

dziedziny prawa karnego umożliwiło zastosowanie nieco innych reguł odpowiedzialności do tej kategorii czynów. Praktyczne różnice, w szczególności w sferze procesowej, pozwalają na szybsze i prostsze przypisanie odpowiedzialności i sankcji, kosztem niektórych gwarancji procesowych, także poprzez wprowadzenie doraźnego, semi-konsensualnego trybu karania w postępowaniu mandatowym. Wszystkie te odrębności od normalnego toku postępowania karnego usprawiedliwione są jednak faktem, że odnoszą się do czynów o małym ciężarze gatunkowym, zagrożonych niskimi karami. Podniesienie możliwej do orzeczenia grzywny do pułapu 30.000 zł (w tym w postępowaniu mandatowym do 5.000, 6.000 lub nawet 8.000 zł) wykracza poza powyższą aksjologię. Trudno zgodzić się ze stanowiskiem jakoby uproszczony tryb karania za wykroczenia w dalszym ciągu znajdował uzasadnienie w sytuacji, gdy możliwe jest wymierzenie w nim tak wysokich kar.

Zbyt wysokie grzywny i niemożność ich zapłacenia przez obwinionego będą miały też inny, znacznie bardziej praktyczny skutek. W przypadku niemożności wyegzekwowania, grzywna podlega bowiem zamianie na karę ograniczenia wolności w postaci pracy społecznie użytecznej lub karę aresztu. Biorąc pod uwagę wskazaną wyżej dysproporcję pomiędzy proponowanym maksymalnym pułapem grzywny, a średnimi rozporządzalnymi dochodami w społeczeństwie, należy oczekiwać, że liczba przypadków, w których obwiniony nie będzie w stanie zapłacić grzywny i podlegać będzie ona zamianie na karę zastępczą (w tym karę aresztu) zdecydowanie wzrośnie.

VIII. Opinie i stanowiska

II.5150.2.2021 z 14 lipca 2021 r. – wystąpienie do Komisji Europejskiej na braku implementacji przez stronę polską dyrektyw procesowych.

W toku wykonywania obowiązków Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że przepisy prawa polskiego nie odpowiadają wymogom wiążących przepisów dyrektyw regulujących aspekty praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym, przyjętych w ramach realizacji planu działań dotyczących praw procesowych z 2009 r.

Wobec braku możliwości podjęcia kroków prawnych w kraju - w szczególności w sytuacji braku niezależnego Trybunału Konstytucyjnego, który mógłby stwierdzić niezgodność pominięcia ustawodawczego z wiążącymi Polskę normami prawa międzynarodowego i europejskiego, RPO zaskarżył do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej niewykonywanie przez Polskę trzech unijnych dyrektyw tj. 1) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania; 2) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania; oraz 3) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym. Terminy ich implementacji upłynęły: 27 listopada 2016 r. (dyrektywa 2013/48), 25 maja 2019 r. (dyrektywa 2016/1919) oraz 2 czerwca 2014 r. (dyrektywa 2012/13).

W ocenie Rzecznika przepisy polskiego prawa nie odpowiadają wymogom wiążących przepisów dyrektyw regulujących prawa procesowe osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym. Na przypadki wadliwej implementacji dyrektyw RPO zwracał wielokrotnie uwagę polskim władzom, zwłaszcza Ministrowi Sprawiedliwości i Prezesowi Rady Ministrów. Rzecznik otrzymywał jednak jedynie zdawkowe odpowiedzi wskazujące, że Minister Sprawiedliwości nie dostrzega podniesionych problemów, zaś dyrektywy zostały zaimplementowane poprawnie.

Wobec powyższego, w interesie obywateli polskich i wszystkich osób przebywających na terytorium Polski, Rzecznik zwrócił się z oficjalną prośbą o rozważenie skorzystania z uprawnień, którymi dysponuje Komisja, by doprowadzić do zgodności prawa polskiego z przepisami dyrektyw (m.in. wszczęcia procedury przeciwnaruszeniowej przez KE). Podjęcie takich działań będzie logiczną konsekwencją rozpoczęcia procedury dot. naruszenia prawa UE w odniesieniu do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów

domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym, wszczętej 18 lutego 2021 r.

XI.540.55.2021 z 16 lipca 2021 r. – wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich propozycja nowelizacji przepisów ustawy, może pociągać za sobą szczególnie negatywne skutki dla cudzoziemców.

Jedna ze zmian przewiduje przeniesienie kompetencji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców jako organu wyższego stopnia w szeregu spraw z zakresu pobytu cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, na Komendanta Głównego Straży Granicznej. Rzecznik wielokrotnie podnosił, że niezbędne jest wprowadzenie kompleksowych rozwiązań, które usprawnią procedurę legalizacyjną poprzez m.in. przyznanie wszystkim cudzoziemcom prawa do pracy od momentu złożenia wniosku, udzielania zezwoleń na pobyt i pracę w ramach określonej branży, czy zmniejszenie wymaganych od cudzoziemców dokumentów w kolejnych postępowaniach. Wprowadzenie takich zmian mogłoby w skuteczniejszy niż proponowany w projekcie ustawy sposób odciążyć funkcjonowanie Urzędu ds. Cudzoziemców. Rzecznik zwrócił też uwagę, że powierzenie Straży Granicznej zadania orzekania o prawach i wolnościach człowieka, rodzi pewne ryzyko związane z właściwym wyważeniem interesu publicznego z interesem strony.

Rzecznik odniósł się także do zapewnienia udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w czynnościach związanych z doprowadzeniem cudzoziemca do granicy w związku z przymusowym wykonaniem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu. W obecnym stanie prawnym uprawnienie Rzecznika do obecności podczas ww. czynności wynika bezpośrednio z art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Istotne jest więc, aby potwierdzenie w przepisach ustawy o cudzoziemcach uprawnienia RPO do udziału w czynnościach związanych z wykonaniem decyzji powrotowej nie wpłynęło na wykładnię zawężającą przepisów ustawy o RPO.

Dodatkowo skrócenie terminu na wniesienie odwołania z czternastu do zaledwie siedmiu dni wydaje się nieuzasadnionym zabiegiem znacznie utrudniającym cudzoziemcowi skorzystanie z podstawowego prawa do wniesienia środka odwoławczego. Ww. decyzje rodzą wobec cudzoziemców często nieodwracalne skutki o charakterze jednoznacznie represyjnym, zasadne zdaje się więc zachowanie obecnego, czternastodniowego terminu na wniesienie odwołania.

W kontekście wydłużenia maksymalnego okresu, na jaki orzec można zakaz ponownego wjazdu na terytorium RP i innych państw obszaru Schengen z 5 do 10 lat RPO zwrócił uwagę, że zawarte w tych przepisach przesłanki obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku

publicznego lub interes RP oraz podejrzenie prowadzenia przez cudzoziemca działalności terrorystycznej lub szpiegowskiej, bardzo często są też przesłankami, ze względu na które organy odstępują od sporządzania uzasadnień decyzji. Taka ingerencja w prawa i wolności bez przedstawienia jakichkolwiek podstaw faktycznych stronie postępowania administracyjnego godzi w standardy wyznaczane w orzecznictwie ETPCz, zgodnie z którymi cudzoziemiec, w stosunku do którego ma zostać wydana decyzja na podstawie materiałów niejawnych, ma prawo do dostatecznego poinformowania o podstawach faktycznych wydanej decyzji.

Rzecznik poddał w wątpliwość także racjonalność podwyższenia opłaty skarbowej za wydanie decyzji o cofnięciu zakazu ponownego wjazdu z 10 do 350 zł. Projektodawca zapomniał, że jedną z przesłanek cofnięcia zakazu ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen są względy humanitarne. Nieuwzględnienie tego faktu przy określaniu wysokości opłaty skarbowej wydaje się nieuzasadnione.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 8 sierpnia 2021 r. przesłał w załączeniu „Raport z opiniowania i konsultacji publicznych projektu ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (UC87)”, przedstawiający stanowisko projektodawcy do zgłoszonych, m.in. przez RPO, uwag. Jednocześnie poinformował, że ww. Raport wraz z projektem ustawy został zamieszczony na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce Rządowy Proces Legislacyjny.

II.501.4.2021 z 22 lipca 2021 r. – wystąpienie do Ministra w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw.

Wedle przedstawionego projektu zmianami legislacyjnymi objęte mają zostać 3 akty prawne o znaczeniu istotnym z punktu widzenia organizacji systemu edukacji i wychowania małoletnich. Projektowana nowelizacja polegać ma na określeniu nowych typów czynów zabronionych ujmowanych w ustawach szczególnych. Nowe przepisy karne mają zostać dodane do ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie zgodził się z twierdzeniami ujętymi w opiniowanym projekcie, a odnoszącymi się do istnienia luki w prawie skutkującej całkowitą bezradnością aparatu państwowego i wymiaru sprawiedliwości w kwestii ochrony małoletnich przed czynami zasługującymi na społeczne potępienie i jednocześnie represję karną. Dyrektorzy szkół i innych placówek wychowawczo-oświatowych, za czyny zabronione popełnione z pokrzywdzeniem małoletnich, podlegają już bowiem odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych, wynikających z Kodeksu karnego.

Wątpliwości RPO wzbudziło także odniesienie się w uzasadnieniu projektu ustawy do normy prawnej z art. 231 k.k. i akcentowanie rozbieżności orzeczniczych w materii statusu funkcjonariusza publicznego, czy rozbieżności pojęciowej funkcjonariusza publicznego i osoby wykonującej funkcje publiczne – dla uzasadnienia nieadekwatności tego przepisu karnego do kwestii ujętej w projekcie. Jeżeli, na co zwraca uwagę projektodawca, przy rozważaniu odpowiedzialności karnej z art. 231 k.k., w praktyce orzeczniczej sądów karnych występują rozbieżności co do tego, czy i w jakim zakresie dyrektor publicznej placówki oświatowej jest funkcjonariuszem publicznym, to rozbieżności te uprzednio należałoby usuwać w drodze środków do tego przewidzianych – np. poprzez pochodzący od Prokuratora Generalnego wniosek o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa przez Sąd Najwyższy.

Ponadto za mankament projektowanych przepisów Rzecznik uznał użycie zwrotów nieostrych i niejednoznacznych. O ile zwrot „przekracza swoje uprawnienia lub nie dopełnia obowiązków w zakresie opieki lub nadzoru nad małoletnim” pojawiający się w każdym z projektowanych przepisów wydaje się kalką z art. 231 k.k., to już zwrot „działanie na szkodę małoletniego” rodzi obawy o zbyt duże pole do interpretacji.

W ocenie Rzecznika opiniowane przepisy karne nie usuwają „luki w prawie”, a stanowią dodatkowe narzędzie do dyscyplinowania dyrektorów szkół i placówek oświatowo-wychowawczych, mimo że ci już w obecnym stanie prawnym mogą ponieść odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych statuowanych przez Kodeks karny oraz podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej na zasadach ogólnych określonych w ustawie - Karta Nauczyciela.

Minister w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 12 sierpnia 2021 r. podkreślił, że obecne rozwiązania prawne nie regulują szczegółowo kwestii odpowiedzialności karnej osób kierujących jednostkami objętymi systemem oświaty, żłobkami, klubami dziecięcymi oraz jednostkami instytucjonalnej pieczy zastępczej i placówkami wsparcia dziennego - za czyny związane z przekroczeniem uprawnień lub niedopełnieniem obowiązków w zakresie opieki i nadzoru nad małoletnimi. Odnosząc się do uwagi RPO, zgodnie z którą wnikliwego rozważenia wymaga racjonalność ustawowego regulowania kwestii odnoszącej się do marginalnej liczby podmiotów mogących podlegać odpowiedzialności karnej z projektowanych przepisów, tj. dyrektorów placówek niepublicznych, wskazano, że nie może ona uzyskać aprobaty. Uwaga dotycząca rzekomego niedookreślenia terminu „działania na szkodę małoletniego” również nie zasługuje na uwzględnienie i budzi wręcz zdziwienie nie tylko w świetle obowiązujących przepisów Kodeksu karnego, które posługują się tym pojęciem, ale także orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Co do zarzutu wskazującego na to, że projekt zmian ma stanowić dodatkowe narzędzie do dyscyplinowania dyrektorów szkół i placówek oświatowo-wychowawczych, Minister zaznaczył, że projektowane przepisy karne mają na

celu egzekwowanie przez prawo karne - na zasadzie ultima ratio - istniejących obowiązków ustawowych ciążyących na ww. osobach. Nie oznacza to w żadnym razie, że intencją Projektodawcy jest uczynienie z prawa karnego elementu nadzoru pedagogicznego.

VII.510.84.2021 z 24 sierpnia 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw.

Opiniowany projekt ustawy zmierza do wykonania wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) z dnia 15 lipca 2021 r. C-791/19 Komisja przec. Polsce oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) z dnia 22 lipca 2021 r. Reczkowicz przec. Polsce. Wykonanie tych wyroków jest obowiązkiem polskiego ustawodawcy, znajdującym swe źródło w art. 9 Konstytucji, zgodnie z którym Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich senacka inicjatywa ustawodawcza stanowi wyraz poszukiwania drogi naprawienia polskiego wymiaru sprawiedliwości tkwiącego od kilku lat w kryzysie konstytucyjnym, w związku z funkcjonowaniem w nim rozwiązań niezgodnych z polską ustawą zasadniczą oraz – jak potwierdza orzecznictwo TSUE oraz ETPC – nieodpowiadających również unijnym wymogom skutecznej ochrony sądowej oraz standardom Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Projekt ustawy podejmuje zatem częściową reformę systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, która m.in. w świetle wskazanych wyżej wyroków TSUE oraz ETPC, jest niezbędna. Zakresem propozycji objęto w zasadzie sam etap sądowy mechanizmu dyscyplinarnego, projekt nie dotyczy bowiem działalności rzeczników dyscyplinarnych oraz etapu przedsądowego postępowania dyscyplinarnego, tj. czynności wyjaśniających.

Rzecznik pozytywnie ocenia większość z zaproponowanych zmian: zniesienie Izby Dyscyplinarnej SN, przekazanie jej właściwości na rzecz dwu innych izb Sądu Najwyższego, zmianę definicji przewinienia dyscyplinarnego oraz niektórych elementów postępowania dyscyplinarnego. Zasadnie również zmienia się zawartą w ustawach sądowych sui generis definicję sędziego tak, by odpowiadała standardom konstytucyjnym.

Pewne wątpliwości mogą natomiast budzić niektóre szczegółowe rozwiązania przejściowe i dostosowawcze zaproponowane w inicjatywie ustawodawczej, przede wszystkim dotyczące automatycznej (ex lege) nieważności wszystkich orzeczeń wydanych przez Izbę Dyscyplinarną.

RPO podkreślił także, że przywrócenie konstytucyjnych i europejskich zasad praworządności w polskim wymiarze sprawiedliwości powinno objąć również Krajową Radę Sądownictwa. To bowiem sposób ukształtowania składu KRS jest pierwotnym źródłem zastrzeżeń co do legalności statusu prawnego sędziów

powołanych w ostatnich latach przy udziale tego organu, w tym członków Izby Dyscyplinarnej. Konkluzja taka jednoznacznie wynika z orzeczeń TSUE i ETPC. Opiniowany projekt ustawy nie przewiduje w tym zakresie jakichkolwiek zmian. W konsekwencji samo zniesienie Izby Dyscyplinarnej i związane z tym ściśle inne zmiany – którym nie towarzyszy reforma zasad powoływania członków KRS – nie przywróci w pełni stanu zgodnego z prawem i nie zapewnią pełnego wykonania wyroków TSUE i ETPC. Z tego powodu zmiany legislacyjne powinny mieć na celu całościowe naprawienie sytuacji, w tym w obszarze zasad kreowania składu KRS.

II.510.925.2021 z 1 września 2021 r. – wystąpienie do p.o. Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w sprawie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, to brak zrozumienia istoty typów czynów zabronionych opisanych w Rozdziale XXII Kodeksu karnego, wynikający z nazbyt abstrakcyjnego ich opisanie przez ustawodawcę jest powodem nieskutecznego działania w zakresie zwalczania przestępczości środowiskowej. Samo podniesienie ustawowego zagrożenia może potencjalnie przynieść odwrotny skutek od zamierzonego i spowodować jeszcze mniej skazań za przestępstwa ujęte w Rozdziale XXII Kodeksu karnego niż dotychczas, gdyż organy stosujące prawo, w tym sądy, będą jeszcze bardziej restryktywnie podchodzić do wykładni znamion „zniszczenia w znacznych rozmiarach” czy „istotnej szkody” w kontekście negatywnego wpływu zachowania sprawcy na świat roślinny lub zwierzęcy. Pogląd wyrażony na początku uzasadnienia projektu, iż obecne sankcje karne są niewystarczające, w związku z tym należy dokonać zmiany przepisów, jak wynika z treści projektu, poprzez ich zaostrzenie, jest tylko w pewnym stopniu trafny. Samo zwiększenie sankcji karnych za poszczególne typy czynów zabronionych prawdopodobnie nie przyniesie zamierzonych przez projektodawcę rezultatów.

W tym celu, zdaniem Rzecznika, niezbędna jest konkretyzacja znamion typów czynów zabronionych ujętych w Rozdziale XXII Kodeksu karnego, która ułatwi zrozumienie ich istoty przez organy stosujące prawo, w tym przede wszystkim sądy, oraz ewentualnie dalsza ich dywersyfikacja, poprzez wprowadzenie typów kwalifikowanych i uprzywilejowanych, obok typów podstawowych.

Projektowana zmiana w art. 145 § 1 k.w., która w miejsce dotychczasowego ustawowego zagrożenia w postaci kary grzywny do 500 złotych albo kary nagany proponuje karę grzywny w wysokości od 500 do 5000 zł albo karę nagany, może mieć podwójny skutek. Po pierwsze, można przypuszczać, że w miejsce dziś wymierzanych w trybie postępowania mandatowego kar grzywn do 500 złotych zaczną być nakładane kary nagany, a tym samym zmniejszy się ilość kar grzywny będących reakcją na zanieczyszczenie lub zaśmiecenie miejsca dostępnego dla publiczności. Po drugie, zmiana może ulec wykładnia

znamion czasownikowych „zanieczyszcza” i „zaśmieca” w ten sposób, że czyny o relatywnie małym ciężarze, np. wyrzucenie jednego papierosa na chodnik, nie będą uznawane za „zaśmiecanie” w rozumieniu art. 145 § 1 k.w. ze względu na nieadekwatność grożącej reakcji karnej. Faktem jest, że w zakresie art. 145 § 1 k.w. podwyższenie stopnia kryminalizacji, z uwagi na społeczny problem zaśmiecania przestrzeni publicznej, jawi się jako niezbędne. Zasadne jest jednak rozważenie wprowadzenia albo typu uprzywilejowanego w stosunku do projektowanego typu czynu zabronionego z art. 145 § 1 k.w. albo typu kwalifikowanego w stosunku do obecnie obowiązującego czynu zabronionego określonego w art. 145 § 1 k.w. i w zależności od wybranej metody, pewne uelastycznienie możliwych do wymierzenia sankcji.

Negatywnie ocenić należy wykreślenie z treści art. 162 § 1 k.w. słowa „śmieci”. Oczywiście wyrzucanie w lesie śmieci mieścić się będzie w ramach znamienia „w inny sposób zaśmieca las”, lecz wykreślenie przykładowej czynności sprawczej, która obecnie jest w tym przepisie wskazana może wywoływać mylne przeświadczenie, że intencją projektodawcy była depenalizacja w tym zakresie. Nie ma przeszkód, aby wyrzucanie śmieci zostało pozostawione pośród przykładów działania sprawcy także w nowym brzmieniu przepisu art. 162 § 1 k.w.

Pod rozważyć projektodawcy należy poddać takie zmodyfikowanie projektowanych przypisów, aby obowiązek przywrócenia do stanu poprzedniego mógł zostać nałożony także w postępowaniu mandatowym, w drodze mandatu karnego.

Pod rozważyć należy poddać także przeniesienie projektowanego art. 130a ustawy o ochronie przyrody do Kodeksu wykroczeń, gdyż unormowanie to nie jest na tyle nierozzerwalnie powiązane z materią tejże ustawy, aby konieczne było umieszczanie tego przepisu poza Kodeksem wykroczeń, pomimo że dotychczas zachowania opisane w tym typie czynu zabronionego kryminalizowane były w wykreślanym art. 131 pkt 12 ustawy o ochronie przyrody.

Wreszcie, RPO wskazał, że projektowany art. 131b ustawy o ochronie przyrody budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia zobowiązań prawnomiędzynarodowych, które Rzeczpospolita Polska przyjęła na siebie ratyfikując Protokół nr 7 do EKPC.

II.510.1043.2021 z 30 września 2021 r. - wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił obszernie i szczegółowe uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, dotyczące proponowanych zmian w Kodeksie karnym. Zauważył, iż ogólną cechą projektu nowelizacji jest nadmierna represyjność, co nie znajduje uzasadnienia.

Oprócz podwyższenia sankcji za czyny z części szczególnej Kodeksu, istotny zwrot w kierunku zwiększenia represyjności prawa karnego zakładają też zmiany systemowe wprowadzone do części ogólnej, w tym np. zapis, iż kara pozbawienia wolności ma trwać najkrócej miesiąc a najdłużej 30 lat. Oznacza to rezygnację z kary 25 lat pozbawienia wolności oraz podniesienie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 do 30 lat. Konsekwencją będzie też podwyższenie maksymalnego wymiaru kary łącznej.

Wśród propozycji zmian znalazły się także m.in.: rozszerzenie stosowania środków karnych, w tym obligatoryjne ich orzeczenie w sytuacjach, w których obecnie jest ono fakultatywne; stosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec tzw. małego świadka koronnego tylko na wniosek prokuratora; podniesienie dolnej granicy kary wymierzanej w warunkach recydywy specjalnej wielokrotnej, dodanie recydywy specjalnej odnoszącej się do przestępstw przeciwko wolności seksualnej, przedłużenie okresu po zakończeniu okresu próby, w którym można zarządzić wykonanie kary warunkowo zawieszanej; wyłączenie możliwości zamiany zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności; przedłużenie terminu po zakończeniu okresu próby, po którym następuje zatarcie skazania; wyłączenie możliwości uzyskania przez skazanego warunkowego przedterminowego zwolnienia; przedłużenie okresu, po którym można udzielić warunkowego przedterminowego zwolnienia osobie skazanej na karę dożywotniego pozbawienia wolności; przedłużenie okresu, po którym można warunkowo zwolnić osobę skazaną na karę pozbawienia wolności; wydłużenie okresu próby dla warunkowo zwolnionej osoby skazanej na karę dożywotniego pozbawienia wolności; przedłużenie okresu przedawnienia zbrodni zabójstwa oraz przyznanie organom ścigania dodatkowych możliwości przedłużania okresu przedawnienia.

Rzecznik przypominał, iż w doktrynie prawa karnego od dawna wyrażany jest pogląd, -poparty licznymi badaniami kryminologów - że o zapobiegawczym wpływie kary nie stanowi bynajmniej jej surowość, lecz nieuchronność.

Zaostrzenie polityki karnej nie znajduje uzasadnienia także w świetle danych statystycznych Policji. Wynika z nich, że przynajmniej od 10 lat przestępczość w Polsce jednoznacznie wykazuje tendencję spadkową.

Projekt zawiera wiele rozwiązań, które budzą uzasadnione zastrzeżenia, co stanowi, że winien on być przedmiotem pogłębionej analizy. Wiele zaproponowanych zmian nie zawiera uzasadnienia ani nie zostało popartych jakimikolwiek badaniami naukowymi czy też informacjami statystycznymi. Tymczasem projektodawca - wprowadzając ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw - powinien każdorazowo wykazać, że zaproponowane rozwiązania odpowiadają zasadzie proporcjonalności wynikającej z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Rzecznik zgłosił również zastrzeżenia co do samego trybu konsultowania liczącego 125 stron projektu, który wprowadza bardzo istotne zmiany w

systemie prawa karnego. Na przedstawienie uwag przez RPO wyznaczono bowiem zaledwie 14 dni. Utrudnia to zajęcie stanowiska wobec nowelizacji tak ważnej z perspektywy konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

IX.517.1386.2020 z 9 lipca 2021 r. - przedstawienie opinii przyjaciela sądu w skardze skierowanej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącej sytuacji osoby transseksualnej przebywającej w jednostce penitencjarnej.

VII.510.36.2021 z 9 lipca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym braku rzetelności postępowania, represji wobec sędziego za orzecznictwo oraz braku dostępu do sądu.

VII.511.30.2021 z 14 lipca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym prawa sędziów do rzetelnego procesu i skutecznego środka odwoławczego oraz ich prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

VII.510.38.2021 z 14 lipca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym skutków prawnych orzeczeń sędziów powołanych w wyniku wadliwej procedury nominacyjnej.

VII.510.37.2021 z 15 lipca 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym przewlekłości postępowania oraz represji wobec prokuratorów.

VII.510.76.2021 z 3 sierpnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym z powództwa o zapłatę, na skutek złożenia przez pozwanego wniosku o wyłączenie sędziego, w związku z którym to postępowaniem wydane zostało postanowienie o zwróceniu się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie z powództwa AA przeciwko BB o zapłatę, na skutek złożenia przez pozwanego wniosku o wyłączenie sędziego CC, w związku z którym to postępowaniem wydane zostało w dniu 23 lipca 2021 r. postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym.

Rzecznik, w związku z treścią art. 97 § 2 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości UE z dnia 25 września 2012 r. wniósł jednocześnie do Sądu Rejonowego w P. o niezwłoczne poinformowanie Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu przed tym Sądem.

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

KMP.570.4.2020 z 2 października 2020 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Policji w sprawie gwarancji antytorturowych osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji.

Zastępca Komendanta Głównego Policji w piśmie z 24 sierpnia 2021 r. wskazał, iż działania Policji w przedmiotowej materii muszą być zgodne z powszechnie obowiązującym prawem i ograniczać się do realizacji tego prawa, co jest wynikiem normy konstytucyjnej z art. 7 Konstytucji. Organy Policji i Jej funkcjonariusze - jako przedstawiciele „władzy wykonawczej” - nie są uprawnieni do odmiennego, aniżeli wynikającego z tych przepisów, wykonywania tych norm. Jednocześnie Zastępca Komendanta przedstawił szczegółowe stanowisko odnośnie poszczególnych rekomendacji Rzecznika dotyczących rozwiązań mających na celu wzmocnienie ochrony osób pozbawionych wolności przed ryzykiem tortur i złego traktowania. Wyraził również nadzieję, że wspólne działania w tym zakresie przyczynią się do jeszcze większej ochrony praw osób pozbawionych wolności w jednostkach organizacyjnych Policji.

VII.070.14.2020 z 4 grudnia 2020 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie wyłaniania kandydata z Polski na sędziego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Minister ds. Unii Europejskiej w piśmie z 2 lipca 2021 r. poinformował, że zasady wyłaniania kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału Sprawiedliwości UE zostały określone w Zarządzeniu nr 84 Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw wyłaniania kandydatów na urząd sędziego i urząd rzecznika generalnego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz urząd sędziego Sądu Unii Europejskiej, ogłoszonym w dniu 29 czerwca 2021 r. w Monitorze Polskim. Intencją Ministra jest ponadto, aby w najbliższym czasie rozpocząć procedurę wyłaniania kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału Sprawiedliwości UE na kadencję 2021 – 2027, zgodnie z ww. zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów.

VII.7037.242.2020 z 5 lutego 2021 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie rozpatrywania przez sądy spraw dotyczących wypłaty dotacji oświatowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 23 lipca 2021 r. przytoczył przepis art. 47 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych i wskazał, że norma, w świetle której przyznanie dotacji stanowi czynność z zakresu administracji publicznej podlegającej kontroli sądów administracyjnych została wprowadzona przepisem art. 90 ust 11 ustawy o systemie oświaty na mocy ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych

ustaw. W uzasadnieniu projektu ostatniej z wymienionych ustaw na str. 26 w punkcie 6 projektodawca podkreślił, że „(...) Problemy w zakresie interpretacji i stosowania przepisów art. 80 i art. 90 ustawy, dotyczących udzielania i rozliczania dotacji wypłacanych szkołom i placówkom z budżetów jednostek samorządu terytorialnego są zgłaszane przez organy kontrolne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne niż jednostki samorządu terytorialnego organy prowadzące przedszkola, szkoły i placówki. Duży poziom ogólności obecnych przepisów powodował wątpliwości interpretacyjne, co w konsekwencji skutkowało ich niejednolitym stosowaniem w skali kraju oraz powstawaniem sporów pomiędzy organami właściwymi do udzielania dotacji a jednostkami dotowanymi.(...) Dlatego też w projekcie ustawy zaproponowano następujące zmiany przepisów: (...) 18) przesądzenie, że czynności przyznania dotacji dla publicznych i niepublicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek są czynnością z zakresu administracji publicznej (art. 80 ust. 11 i art. 90 ust. 11 ustawy).” Ministerstwo Edukacji i Nauki podtrzymało stanowisko wyrażone w uzasadnieniu projektu ww. ustawy odnoszące się również do normy określonej w art. 47 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych.

VII.715.13.2020 z 10 lutego 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie zwrotu kosztów odwoływanych masowych imprez sportowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w piśmie z 7 lipca 2021 r. poinformowała, że działania w obszarze współpracy z określonymi partnerami w zakresie ograniczeń w funkcjonowaniu gospodarki w czasie pandemii, wykraczają poza właściwości Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, pozostając w kompetencjach Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii. Z punktu widzenia MKDNIŚ, w świetle aktualnych wyzwań związanych ze stanem zdrowia i poziomem aktywności fizycznej populacji naszego kraju, każdy element wspomagający działalność szeroko rozumianego sektora sportowego - jak wnioskowany element „bezpośredniego wsparcie dla organizatorów imprez sportowych, tak by mogli oni sprostać swoim zobowiązaniom względem swoich klientów”, jest pożądanym, jednak poruszana przez Rzecznika tematyka, obejmuje kwestie związane z kształtowaniem polityki państwa w zakresie pomocy oferowanej przez polski rząd przedsiębiorcom i innym podmiotom dotkniętym negatywnymi skutkami gospodarczymi wystąpienia epidemii COVID-19.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii w piśmie z 13 lipca 2021 r. zwrócił uwagę, że przedstawiciele branży związanej z organizacją wydarzeń sportowych znaleźli się w gronie beneficjentów systemu pomocy. Na podstawie obowiązujących obecnie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 w brzmieniu

nadany nowelizacją z dnia 16 kwietnia 2021 r. mogą oni wnioskować o każdą z form wsparcia, przewidzianą w tym akcie prawnym (tj. świadczenie na rzecz ochrony miejsc pracy, świadczenie postojowe, dotację na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, zwolnienie z obowiązku opłacania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, na ubezpieczenie zdrowotne, na Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych lub Fundusz Emerytur Pomostowych). Podsekretarz Stanu podkreślił także, że decyzje co do kręgu adresatów antykryzysowego wsparcia, a także co do ewentualnych modyfikacji systemu pomocowego, w tym wdrożenia nowych form pomocy, są decyzjami kolegialnymi, podejmowanymi na poziomie całego rządu.

VII.612.2.2021 z 20 marca 2021 r. - wystąpienie do Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Rady Sądownictwa w sprawie roli stowarzyszeń sędziowskich w ochronie niezależności i niezawisłości sędziów.

Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych w piśmie z 20 sierpnia 2021 r. poinformował, że Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych w swej działalności nie podejmował i nie podejmuje działań godzących w niezawisłość i niezależność sędziów. Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych, ani jego zastępcy nie należą również do żadnego ze stowarzyszeń sędziowskich.

VII.511.12.2021 z 25 marca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie podmiotów legitymowanych do wniesienia kasacji w sprawie dyscyplinarnej komornika sądowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 13 sierpnia 2021 r. wyjaśnił, iż nie ulega wątpliwości, że oba podmioty: Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich, są organami tak dalece kompetentnymi i kwalifikowanymi, że daje to gwarancję, iż interesy zarówno obwinionego komornika, jak i innych podmiotów, o których nie można w żadnym przypadku zapominać (m.in. pokrzywdzonych - art. 235 ust. 1 u.k.s.), będą reprezentowane w sposób bezstronny i właściwy. Dlatego w ocenie Ministra Sprawiedliwości, nadany w toku procesu legislacyjnego kształt przepisów regulujących odpowiedzialność dyscyplinarną komorników sądowych, w dostatecznym stopniu wzmocnił poddanie orzeczeń dyscyplinarnych weryfikacji ze strony niezawisłych sądów, a przez przeniesienie tejże kontroli do zakresu kognicji sądów apelacyjnych, gwarancje te ugruntował. Tak rozumiane prawo do sądu w ramach postępowania dyscyplinarnego uległo również dalszemu wzmocnieniu poprzez wprowadzenie regulacji pozwalającej na skierowanie nadzwyczajnego środka odwoławczego - kasacji w trybie i na zasadach określonych w art. od 253 do 255 cyt. ustawy. W przedstawionym powyżej stanie rzeczy, w ocenie Ministra Sprawiedliwości, brak jest podstaw do podjęcia

prac legislacyjnych zmierzających do poszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia kasacji o jakiej mowa w wymienionych przepisach.

XI.7036.6.2021 z 20 maja 2021 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie egzaminu maturalnego z matematyki osób z dyskalkulią.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 20 lipca 2021 r. wyjaśnił, że do oceny rozwiązań zadań zawartych w arkuszu maturalnym z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające występowanie u tych uczniów specyficznych trudności w uczeniu się. Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz Centralna Komisja Egzaminacyjna przywiązują ogromną wagę do zapewnienia zdającym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym zdającym z niepełnosprawnościami, form arkuszy egzaminacyjnych oraz warunków przeprowadzania egzaminów dostosowanych do potrzeb tych osób. Resort edukacji oraz CKE stoją natomiast na stanowisku, że nie ma potrzeby tworzenia odrębnego arkusza dla zdających ze stwierdzoną dyskalkulią. W roku 2015 Komisja rozpoczęła prace dotyczące zasad oceniania osób z dyskalkulią, w których uczestniczyli eksperci z zakresu dyskalkulii. Zaproszeni do współpracy specjaliści w czasie spotkań wyjaśnili, na czym polega dyskalkulia, oraz – na potrzeby ekspertów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych – przygotowali materiały omawiające przyczyny i objawy zaburzenia. W wyniku tej współpracy przygotowane zostały ogólne wytyczne dotyczące zasad oceniania zadań otwartych w pracach zdających z dyskalkulią. Założenia te stanowią bazę do corocznego przygotowywania szczegółowych zasad oceniania rozwiązań poszczególnych zadań w arkuszu egzaminacyjnym z matematyki. Wobec powyższego MEiN nie przewiduje w najbliższym czasie wprowadzenia zmian dotyczących zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego z matematyki jako przedmiotu obowiązkowego.

KMP.573.52.2014 z 30 maja 2021 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie sytuacji nieletnich matek w placówkach resocjalizacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 12 sierpnia 2021 r. wyjaśnił, że w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (MOW) przebywają wychowanki do 18 r.ż., a więc niepełnoletnie. Decyzje w sprawie postępowania w sytuacji macierzyństwa tych wychowanek podejmuje sąd rodzinny, wskazując opiekuna prawnego dziecka. Zgodnie z przepisami, MOW zapewniają nieletnim wychowankom w ciąży odpowiednią opiekę i przygotowanie do roli rodzicielskiej oraz wspierają nieletnią matkę w uczestniczeniu w bieżącej pieczy nad dzieckiem i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy postanowi inaczej. Rozwiązania prawne dotyczące możliwości przebywania nieletniej matki z jej dzieckiem w MOW zostały uwzględnione w skierowanym do uzgodnień i konsultacji projekcie *ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 19 sierpnia 2021 r. poinformował, że resort sprawiedliwości zdiagnozował występujący problem oraz w projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zawarł rozwiązanie w przedmiotowym zakresie. Podjęta inicjatywa legislacyjna ma na celu stworzenie aktu prawnego kompleksowo regulującego obszar zagadnień dotyczących nieletnich, szczególnie w kontekście konieczności dostosowania aktualnych rozwiązań prawnych do obowiązujących w Polsce standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Projekt reguluje szereg kwestii, które Konstytucja rezerwuje dla aktu prawnego o randze ustawy, tymczasem niektóre z nich unormowane były dotychczas w aktach prawnych niższego rzędu. Ponadto projektodawca przewiduje całkiem nowe rozwiązania wzmacniające efektywność oddziaływań podejmowanych względem nieletnich. Wśród nowych rozwiązań znalazły się właśnie regulacje dotyczące sytuacji nieletnich w ciąży i nieletnich matek, podyktowane troską o ich prawidłowe funkcjonowanie w kontekście zmienionej sytuacji spowodowanej urodzeniem dziecka.

WZF.7040.1.2020 z 31 maja 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie regulacji umożliwiającej odwołanie od rozmowy dyscyplinującej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 23 lipca 2021 r. poinformował, że przedstawiony przez Rzecznika postulat podjęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do zagwarantowania funkcjonariuszom Służby Więziennej możliwości wniesienia formalnego środka zaskarżenia od rozmowy dyscyplinującej jest obecnie realizowany przez Resort w ramach pozostających na etapie uzgodnień wewnątrzresortowych prac legislacyjnych, a wdrożenie projektowanych unormowań przyczyni się do istotnego wzmocnienia praw przysługujących funkcjonariuszom Służby Więziennej w postępowaniu dyscyplinarnym.

WZF.7060.44.2021 z 31 maja 2021 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie umożliwienia zamieszczenia informacji o inwalidztwie I grupy w legitymacji emeryta-rencisty policyjnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 14 września 2021 r. wskazał, że 19 marca 2021 r. w ZER MSWiA został powołany „Zespół do spraw opracowania nowego wzoru legitymacji emeryta-rencisty”, który przekazał do MSWiA propozycje rekomendacji do opracowania projektu wzoru dokumentu publicznego. Aktualnie w ZER MSWiA są prowadzone wewnętrzne i zewnętrzne konsultacje opracowanych propozycji wzorów legitymacji emeryta-rencisty, których celem jest wskazanie proponowanego wzoru. Kwestia dokonywania wpisu o zaliczeniu do I grupy inwalidztwa w legitymacji emeryta-rencisty policyjnego będzie analizowana przez ww. Zespół. Z przyczyn praktycznych propozycja ta nie wydaje się

pozbawiona pewnego uzasadnienia (np. ułatwienie w potwierdzaniu uprawnień), zwłaszcza w kontekście przywołanych wyżej przepisów prawa dotyczących poświadczania uprawnień do korzystania z ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego. Dla tych celów istotnym może być także wskazanie w ewentualnym wpisie daty orzeczenia o zaliczeniu do I grupy inwalidztwa, od czego zależeć mogą te uprawnienia.

BPK.519.89.2014 z 8 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie konieczności systemowego uregulowania problemu stwierdzania zgonu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 1 lipca 2021 r. poinformował, że w związku z sygnalizowanymi problemami związanymi ze stwierdzaniem zgonów w dniu 5 lutego 2021 r. Prezes Rady Ministrów powołał Pełnomocnika do spraw reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i ochrony miejsc pamięci. Pełnomocnik jest upoważniony do opracowania projektów dokumentów rządowych, w tym projektów aktów normatywnych, objętych zakresem swojego działania, a także do prowadzenia prac legislacyjnych w tym zakresie. Obecnie trwają prace międzyresortowe, których kluczowym celem jest właśnie reforma procedur związanych także ze stwierdzaniem zgonu.

WZF.7050.3.2021 z 11 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie warunków służby na ORP Orzeł.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 16 lipca 2021r. poinformował, że w związku z wycofaniem z eksploatacji okrętów podwodnych typu KOB BEN, w składzie Marynarki Wojennej RP pozostał jeden okręt podwodny - ORP ORZEŁ, który jest w trakcie procesu przywracania pełnej zdolności do wykonywania zadań zgodnie z przeznaczeniem. Sekretarz Stanu zapewnił, że sytuacja dotycząca problemów z wynurzeniem okrętu przedstawiana w przekazanym do opinii publicznej domniemanym apelu załogi ORP ORZEŁ, nigdy nie miała miejsca. W trakcie wyjść w morze, podczas których sprawdzane były naprawiane systemy okrętowe, bezpieczeństwo załogi było i jest najwyższym priorytetem. W ślad za ujęciem kwestii bezpieczeństwa morskiego w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, potrzeba rozwoju zdolności operacyjnych Marynarki Wojennej RP została odzwierciedlona w planach i priorytetach modernizacyjnych. Resort obrony narodowej prowadzi analizy w odniesieniu do wszystkich domen operacyjnych, w tym także domeny morskiej. Analizy te są ukierunkowane na optymalizację m.in. struktur i wyposażenia wszystkich rodzajów sił zbrojnych, z uwzględnieniem priorytetów określonych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Rady Ministrów.

III.7064.320.2020 z 14 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie zajmowania w ramach rachunku bankowego także świadczeń niepodlegających zajęciu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 6 lipca 2021 r. wskazała, że regulacje dotyczące zwolnienia z egzekucji określonych świadczeń/środków pieniężnych nie należą do właściwości Ministra Rodziny i Polityki Społecznej. Niemniej jednak resort podejmuje działania mające na celu ułatwienie realizacji wyłączeń spod egzekucji świadczeń należących do jego właściwości. Jednocześnie w opinii ministerstwa mechanizmem, który może skutecznie gwarantować, że środki pieniężne pochodzące z niepodlegających egzekucji świadczeń nie będą zajmowane, jest rachunek rodzinny. Wydaje się, że skuteczne rozwiązanie poruszanych w piśmie Rzecznika kwestii, leży po stronie banków i jest nim powszechne wprowadzenie do ofert banków i rozpropagowanie przez banki wśród swoich klientów usługi bezpłatnego rachunku rodzinnego, który gwarantuje, że środki pieniężne pochodzące z niepodlegających egzekucji świadczeń nie będą zajmowane przez organy egzekucyjne.

XI.815.34.2018 z 15 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w sprawie ograniczeń w dostępie do transportu miejskiego dla osób poruszających się na wózkach elektrycznych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 22 lipca 2021 r. zapewnił, że temat dostępności środków transportu i infrastruktury transportowej oraz mobilności i dostępności infrastruktury jest aktywnie podejmowany przez Biuro. W ramach podejmowanych działań wskazał przyjętą w ostatnim czasie Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 oraz na pracę międzyresortowego Zespołu ds. wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w ramach którego w ostatnim czasie podejmowane były tematy dostępności infrastrukturalnej, a także transportu i mobilności osób z niepełnosprawnościami. Odnosząc się do kwestii przedstawionych przez RPO problemów osób poruszających się na wózkach w korzystaniu ze środków transportu zbiorowego, Pełnomocnik wskazał, że ma świadomość istniejącego problemu. W ostatnim miesiącu analizowane były m.in. propozycje zmian w regulaminie spółki PKP Intercity S.A. Biuro odniosło się bardzo krytycznie, m.in. do propozycji wprowadzenia zapisów informujących, aby osoby z niepełnosprawnością i o ograniczonej możliwości poruszania się sprawdziły przed planowaną podróżą, czy stacja i peron, z których zamierzają skorzystać podczas swojej podróży, są dostosowane do ich potrzeb i umożliwią im bezpieczne skorzystanie z pociągu.

KMP.575.9.2021 z 21 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministra Zdrowia w sprawie wynagrodzenia

pielęgniarek zatrudnionych w domach pomocy społecznej oraz możliwości zatrudniania ratowników medycznych w tych podmiotach.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 13 lipca 2021 r. wskazał, że zdaje sobie sprawę z dużej odpowiedzialności i wielu trudności do pokonania, jakie wiążą się z pracą wszystkich pracowników – nie tylko pielęgniarek, zatrudnionych w domach pomocy społecznej. Dlatego też co roku Ministerstwo wspiera samorządy w realizacji ich zadania własnego, jakim jest prowadzenie domów pomocy społecznej, przekazując im dodatkowe środki finansowe, które mogą zostać przeznaczone m.in. na wynagrodzenia pracowników tych jednostek. W 2020 r., w związku z sytuacją epidemiczną w kraju, rozdysponowano środki rezerw celowych budżetu państwa, na podstawie art. 115 ustawy o pomocy społecznej. Środki te przeznaczone były zwłaszcza na zagwarantowanie właściwej opieki nad mieszkańcami, w szczególności na wynagrodzenia i gratyfikacje dla osób świadczących pracę oraz zapewniających ciągłość realizacji usług w tych placówkach. Wsparcie domów pomocy społecznej na zadania związane z przeciwdziałaniem skutkom rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 w roku bieżącym przewidziane jest w ramach Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 na 2021 r., utworzonego na podstawie art. 65 ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. Sekretarz Stanu zapewnił też, że status pracowników medycznych zatrudnionych w domach pomocy społecznej jest obecnie przedmiotem wspólnych analiz z Ministerstwem Zdrowia.

II.510.161.2021 z 22 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie problemów związanych z prowadzonymi w Polsce postępowaniami ekstradycyjnymi.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 22 lipca 2021 r. poinformował, że na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych publikowana jest treść orzeczeń zapadłych przed sądami powszechnymi wraz z uzasadnieniami. Orzeczenia są tam dostępne nieodpłatnie, bezwnioskowo, bez konieczności rejestracji na Portalu. Nie udostępnia się treści objętych wyłączeniem, nieistotnych z punktu widzenia walorów prawnych i informacyjnych, a także orzeczeń powtarzających się. Resort podkreślił, że zgodnie z § 144 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych wyboru orzeczenia do zamieszczenia w portalu dokonuje referent, który brał udział w jego wydaniu, lub osoba funkcyjna. Nie istnieją wymogi co do konieczności zamieszczania na Portalu wszystkich wydanych orzeczeń albo wszystkich orzeczeń w konkretnych rodzajach spraw. Nie ma także regulacji odnośnie do terminu zamieszczenia orzeczenia na Portalu. Podsekretarz Stanu wskazał, że

postępowania dot. ekstradycji należą do wyjątkowych i nie dotyczą dużej części społeczeństwa. Brak jest uzasadnienia dla wyróżniania spraw o ekstradycję jako jedynych obligatoryjnie zamieszczanych na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych. W ocenie Ministra proponowane przez Rzecznika wprowadzanie automatyzmu w sytuacjach związanych z prawami i obowiązkami obywatelskimi mogłoby w niektórych przypadkach odnieść efekt odmienny od zamierzonego. Nie bez znaczenia pozostaje też kwestia organizacji pracy i dodatkowego obciążenia sądów.

VII.7037.73.2021 z 22 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie zapowiedzi nowelizacji ustawy Prawo oświatowe.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 22 lipca 2021 r. przypomniał, że zgodnie z art. 163 Konstytucji samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych. Zasada decentralizacji doznaje ograniczeń już na poziomie ustawy zasadniczej. Obowiązujący porządek prawny nie pozbawiałby więc ustawodawcy możliwości zwiększenia kompetencji kuratora oświaty kosztem organu prowadzącego. Niemniej jednak, zaproponowane rozwiązania wzmacniające kompetencje nadzorcze kuratora nie umniejszą kompetencji samorządów w zakresie edukacji publicznej. Tak jak dotychczas, pozostaną one organami prowadzącymi szkoły. Zwiększenie uprawnień nadzorczych kuratora oświaty przyczynia się do zwiększenia praw obywatelskich. W szczególności zapewnia przestrzeganie przepisów prawa (oświatowego) przez dyrektorów szkół. W konsekwencji przyczynia się do polepszenia uczniom warunków bezpieczeństwa, opieki i prawa do nauki. Stąd obawy Rzecznika dotyczące naruszenia praw obywatelskich nie wydają się być uzasadnione. Sekretarz Stanu podkreślił, że celem rozwiązań, które zostały zawarte w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw, jest przede wszystkim wzmocnienie roli organów sprawujących nadzór pedagogiczny, w tym kuratorów oświaty w kwestiach dotyczących funkcjonowania szkół i placówek.

III.518.15.2020 z 23 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie realizacji przez powiaty zadania polegającego na zapewnieniu schronienia i wsparcia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 1 lipca 2021 r. wyjaśnił, że w chwili obecnej procedowane są zmiany prawa w zakresie funkcjonowania domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. W Ministerstwie przygotowany został projekt nowego rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, które miałyby zastąpić aktualne uregulowania prawne. Przed przystąpieniem do prac nad projektem

rozporządzenia Ministerstwo zebralo i przeanalizowało propozycje zmian zgłaszane przez osoby kierujące domami, a materiał ten został wykorzystany do opracowania propozycji zmian legislacyjnych. Zaproponowane zmiany prawne w dużej części odpowiadają kwestiom wskazanym w piśmie Rzecznika.

VII.7033.33.2021 z 23 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich w sprawie rekrutacji na studia obywateli Białorusi.

Prorektor ds. studentów i jakości kształcenia Uniwersytetu Warszawskiego w piśmie z 27 sierpnia 2021 r. wyjaśnił, iż w oparciu o zasady przeliczania wyników ze świadectw uzyskanych za granicą, które zostały określone w zał. nr 2 do uchwały nr 578 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego, kandydaci będący posiadaczami świadectw wydanych na Białorusi, w celu obliczenia wyniku rekrutacyjnego, zobowiązani są do załączenia w wyznaczonym terminie na koncie rejestracyjnym w systemie Internetowej Rekrutacji Kandydatów skanu Atestatu oraz certyfikatów CT wraz z tłumaczeniem na język polski (w przypadku studiów prowadzonych w tym języku). Odnosząc się do kwestii konieczności udania się kandydatów będących obywatelami Białorusi i legitymujących się certyfikatami CT do kraju wydania ww. dokumentu w celu ponownego zdania egzaminów, Prorektor poinformował, iż mając na uwadze trudną sytuację panującą obecnie na Białorusi, Uniwersytet Warszawski dopuszcza te osoby do procedury kwalifikacyjnej niezależnie od daty wydania certyfikatu CT, z zastrzeżeniem spełnienia przez nich kryteriów rekrutacyjnych określonych na danym kierunku studiów.

V.7013.58.2021 z 28 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie problemów w dostępie do leczenia pacjentów onkologicznych, w trybie ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 16 lipca 2021 r. wyjaśnił, że leczenie w ramach procedury RDTL finansowane jest ze środków subfunduszu terapeutyczno-innowacyjnego Funduszu Medycznego. W związku obowiązującymi przepisami prawa, Minister Zdrowia obowiązany jest do publikacji wykazu leków, dla których zaszły okoliczności opisane w przepisach ustawy o świadczeniach, a które nie mogą podlegać finansowaniu w ramach procedury RDTL. Przedmiotowy wykaz zawiera obecnie 123 pozycje (stan na dzień 14 lipca 2021 r.). Większość leków obecnych na przedmiotowym wykazie otrzymała negatywne rekomendacje Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (AOTMiT). Podsekretarz Stanu podkreślił, że brak refundacji leków wymienianych w standardach leczenia nowotworów m.in. w wytycznych Europejskiego Towarzystwa Onkologii Klinicznej nie jest spowodowany wyłącznie kwestiami zależnymi od Ministra Zdrowia. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o refundacji leków, środków spożywczych

specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, postępowania refundacyjne mogą być wszczynane wyłącznie na wniosek podmiotu odpowiedzialnego lub jego przedstawiciela. Minister Zdrowia nie posiada narzędzi prawnych, które wpływałyby na składanie przez podmioty odpowiedzialne lub ich przedstawicieli wniosków o wszczęcie postępowań refundacyjnych. W związku z powyższym, możliwe są zatem sytuacje, w których od momentu wprowadzenia danego leku na rynek europejski (w przypadku wielu leków stosowanych w leczeniu onkologicznym, leki te posiadają pozwolenie na dopuszczenie do obrotu na terytorium całej Unii Europejskiej) do chwili zapewnienia dostępności na polskim rynku oraz ewentualnej refundacji systemowej danego leku może upłynąć kilka lat.

KMP.570.9.2021 z 30 czerwca 2021 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Policji w sprawie potrzeby opracowania wytycznych dotyczących przesłuchań i rozpytań, w oparciu o Reguły Mendeza i standardy CPT.

Zastępca Komendanta Głównego Policji w piśmie z 20 września 2021 r. mając na uwadze rekomendację, by Komenda Główna Policji opracowała wytyczne dotyczące sposobu realizacji przesłuchań i rozpytań, zauważył, że zasady, o których mowa w Regułach Mendeza, zostały implementowane do polskiego porządku prawnego, zarówno do prawa powszechnie obowiązującego, jak i prawa policyjnego. Opracowywanie zatem „wytycznych dotyczących sposobu realizacji przesłuchań i rozpytań”, z legislacyjnego i formalnoprawnego punktu widzenia, aktualnie nie wydaje się konieczne.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517. 605.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Michał M., który żalił się m.in. na wprowadzony w Areszcie Śledczym w Ł. zakaz przynoszenia dokumentów na widzenia adwokackie, wprowadzony jako element działań przeciwepidemicznych. W toku rozpoznawania wniosku ustalono, że zgodnie z zarządzeniem Nr 100/2020 Dyrektora Aresztu Śledczego w Ł. z dnia 27 listopada 2020 r. w sprawie działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych w celu unieszkodliwienia źródeł zakażenia i przecięcia dróg szerzenia się wirusa COVID-19 (SARS-CoV-2), osadzonym na widzenia adwokackie nie zezwalano na przynoszenie dokumentów. Od wejścia w życie zarządzenia Nr 10/2021 z dnia 18 lutego 2021 r. w sprawie działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych w celu unieszkodliwienia źródeł zakażenia i przecięcia dróg szerzenia się wirusa COVID-19 (SARS-CoV-2) zakaz ten zniesiono. Rzecznik przypominał, iż najważniejsza, z punktu widzenia należytej ochrony praw osób podejrzanych lub oskarżonych, jest kwestia realnego zapewnienia im prawa do obrony podczas toczącego się postępowania karnego. Prawo do obrony otrzymało rangę prawa konstytucyjnie chronionego, z uwagi na jego fundamentalne znaczenie dla postępowań penalnych, jak również dlatego, że prawo to jest elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. Dlatego też nie można nie zwrócić uwagi na nieadekwatność przyjętych w zarządzeniu 100/2020 z dnia 27 listopada 2020 r. regulacji w stosunku do realnych potrzeb i zagrożeń sanitarnych. Należy bowiem wziąć pod rozwagę, iż rozpatrujemy sytuację, w której skazany przez cały czas był już dysponentem dokumentów procesowych, zaś widzenia adwokackie realizowane były w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt, co wykluczało przekazywanie pism bądź innych papierowych nośników informacji. Nie można również oceniać jako prawidłowej sytuacji, w której skazany nie może poczynić w trakcie rozmowy z pełnomocnikiem procesowym żadnych notatek. Omawiane rozwiązanie nosi zatem znamiona ograniczenia konstytucyjnego prawa do obrony. Mając powyższe na uwadze, skargę w powyższym aspekcie uznano za zasadną.

IX.517.1474.2021

Do Rzecznika zwróciła się Pani Karolina Z. – narzeczona Pana Adriana K., który obecnie przebywa w izolacji penitencjarnej. Narzeczeni wyrażają wolę zawarcia związku małżeńskiego na terenie Zakładu Karnego. Wnioskodawczyni zapewniła, że oboje dopełnili wszelkich formalności i uzyskali zgodę Dyrektora ZK. Data ślubu została ustalona na wrzesień 2021 r. Obecnie jednak, z uwagi

na ponowny wzrost zakażeń wirusem COVID-19, Dyrektor Zakładu Karnego odmówił udzielenia zezwolenia na organizację ślubu na terenie jednostki. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, iż w dniu 10 czerwca 2021 r. do administracji Zakładu Karnego wpłynęła prośba osadzonego Adriana K. dotycząca wyrażenia zgody na wejście Urzędnika Stanu Cywilnego na teren Zakładu Karnego. Prośba została rozpatrzona pozytywnie. Podkreślono jednak, że osadzony otrzymał zgodę wyłącznie na spotkanie z urzędnikiem w celu rozmowy na temat warunków formalnych zawarcia związku małżeńskiego na terenie zakładu karnego, z naciskiem na realizację ślubu po ustaniu pandemii w kraju i zniesieniu restrykcji w Zakładzie Karnym. Dyrektor Zakładu Karnego, do którego Rzecznik zwrócił się z prośbą o udzielenie wyjaśnień w przedmiotowej sprawie uznał, że zarzuty dotyczące zawarcia związku małżeńskiego na terenie Zakładu Karnego nie zasługują na uwzględnienie. Rzecznik zajął odmienne stanowisko w sprawie i uznał skargę za zasadną. Biorąc pod uwagę, że w lipcu br. obowiązywały łagodniejsze zasady bezpieczeństwa epidemicznego, a ponadto realizowane były widzenia osób pozbawionych wolności z bliskimi na terenie jednostek penitencjarnych, nie sposób zaakceptować odmownej decyzji Dyrektora Zakładu Karnego w przedmiocie zorganizowania ceremonii zaślubin na terenie jednostki penitencjarnej. Nie bez znaczenia jest również fakt, iż z przekazanych przez Wnioskodawczynię informacji wynika, że narzeczeni zostali zaszczepieni przeciwko COVID-19. Mając powyższe na uwadze, Rzecznik powiadomił Dyrektora Zakładu Karnego o uznaniu skargi za zasadną i zwrócił się do niego z prośbą o ponowne rozpatrzenie prośby Pana Adriana K. o organizację ceremonii ślubu na terenie Zakładu Karnego.

IX.517.1112.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Michał A, przebywający w Zakładzie Karnym w W. Podniósł on m.in. zarzut niezapewnienia mu intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych z uwagi na umieszczenie umywalki bezpośrednio w celi mieszkalnej, poza kącikiem sanitarnym. Poczynione ustalenia potwierdziły, iż podczas pobytu w Zakładzie Karnym w W. Pan Michał A. przebywał w celach, w których umywalka znajdowała się poza kącikiem sanitarnym. Należy mieć na uwadze, że przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania stanowią, iż niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Rzecznik od lat stoi na stanowisku, iż w wieloosobowych celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kącikiem sanitarnym i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych

warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał skargę Osadzonego za zasadną. Rzecznik zwrócił się jednocześnie do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu przeprowadzenia w Zakładzie Karnym w W. modernizacji cel w taki sposób, aby umywalki zostały włączone do zabudowanych kądek sanitarnych.

IX.517.631.2021

Z wnioskiem do Rzecznika zwrócił się Pan Tomasz L., który żalił się, że w Zakładzie Karnym w B., skierowana do niego korespondencja polecona za potwierdzeniem odbioru została mu przekazana w otwartej kopercie. W tej sytuacji nie przyjął przesyłki i odmówił podpisania jej odbioru. Wnioskodawca twierdził, że nie został poinformowany, jaka była zawartość przesyłki i jaki będzie dalszy tryb postępowania z korespondencją po odmowie jej przyjęcia. Postępowanie wyjaśniające w sprawie potwierdziło powyższe zarzuty, zaś Rzecznik uznał, że postępowanie administracji więziennej było nieprawidłowe. Zgodnie z art. 3 pkt. 22 Prawa pocztowego, przesyłką poleconą jest przesyłka listowa, będąca przesyłką rejestrowaną, przemieszczaną i doręczaną w sposób zabezpieczający ją przed utratą, ubytkiem zawartości lub uszkodzeniem. Adresat składając podpis na potwierdzeniu odbioru takiej przesyłki potwierdza, że dotarła ona do niego w stanie nienaruszonym, czyli nie została ona uszkodzona podczas dystrybucji i nie została wcześniej otwarta. Dlatego też, praktykę stosowaną w Zakładzie Karnym w B., która polega na tym, że osadzony kwituje odbiór przesyłki poleconej po wykonaniu czynności związanych z nadzorem, czyli otwartej, uznać należy za niewłaściwą. Takie działanie wyklucza bowiem ewentualną możliwość wniesienia skutecznej reklamacji, gdyż niemożliwym staje się udowodnienie, na jakim etapie doręczenia korespondencji doszło do jej naruszenia. W ocenie Rzecznika, wnioskodawca powinien mieć zapewnioną możliwość pokwitowania, w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, odbioru zamkniętej przesyłki poleconej, tym samym potwierdzenia, że dotarła ona do niego w stanie nienaruszonym. Dopiero wówczas dalsze czynności związane z nadzorem nad korespondencją winny być już wykonywane bez obecności wnioskodawcy. Analiza nadesłanych wyjaśnień wykazała również inną nieprawidłowość w postępowaniu z korespondencją wnioskodawcy. Mianowicie, z uwagi na to, że wymieniony odmówił podpisania otwartej korespondencji, została ona przekazana do depozytu. Trudno jest znaleźć uzasadnienie dla takiego sposobu postępowania. Mając powyższe na względzie, Rzecznik uznał skargę się Pana Tomasza L. za zasadną i zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w B. o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania niewłaściwej procedury postępowania z doręczaniem korespondencji poleconej, podlegającej nadzorowi lub cenzurze.

IX.517.1833.2019

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie Pana Patryka S., który poinformował, że był konwojowany na konsultację lekarską w ubraniu skarbowym oraz w kajdankach zespolonych zakładanych na ręce i nogi. W skardze podnosił, że pojawienie się w miejscu publicznym z zachowaniem powyższych rygorów było dla niego upokarzające. Z nadesłanych wyjaśnień przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynikało, że w trakcie konsultacji lekarskiej uwzględniono kwestie związane z bezpieczeństwem, dlatego osadzonego konwojowano w odzieży skarbowej. Zgodnie bowiem z art. 111 § 2 k.k.w., skazany korzysta z własnej odzieży w czasie przeprowadzania czynności transportowych o ile nie przemawiają przeciwko temu względu bezpieczeństwa. Kajdanek zespolonych użyto natomiast prewencyjnie, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, w celu zapobieżenia ucieczce osoby pozbawionej wolności. RPO zauważył, iż kajdanki zespolone w sposób znaczny ograniczają możliwość swobodnego poruszania się osadzonego, a przy tym ich stosowanie jest odczuwane jako poniżające i stygmatyzuje go w oczach osób postronnych. Użycie tego środka powinno być więc uzasadnione szczególnymi okolicznościami, których w ocenie Rzecznika w przypadku Pana Patryka S. nie wskazano. Nie wskazano również żadnych konkretnych okoliczności mogących świadczyć o szczególnym zagrożeniu bezpieczeństwa konwoju, które uzasadniałyby odstępnie od obowiązującej zasady konwojowania skazanych w odzieży własnej. Mając powyższe na uwadze, skarga Pana Patryka S. dotycząca konwojowania w odzieży więziennej i z zastosowaniem środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych zakładanych na ręce i nogi, została uznana za zasadną. W ocenie Rzecznika nie została wykazana niezbędnosc zastosowania tych środków, były one nieproporcjonalne do stwierdzonych zagrożeń i nadmiernie uciążliwe. W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom w zakresie realizacji konwojowania osadzonych przez podległych mu funkcjonariuszy Służby Więziennej.

IX.517.435.2020

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Mariusz K., który żalił się na sposób przeprowadzenia testów oraz brak możliwości weryfikacji przeprowadzonego badania na zawartość środków odurzających w organizmie. Wprawdzie wynik badań przeprowadzonych metodą nieinwazyjną był pozytywny, jednak Pan Mariusz K. nie zgodził się z nim i wnioskował o przeprowadzenie badań laboratoryjnych z krwi. Ze skargi wynikało, że swoją prośbę, w dniu badania, kierował do funkcjonariuszy przeprowadzających badanie, wychowawcy oraz do składu komisji penitencjarnej. O zbadanie przedmiotowej sprawy zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w G., który po przeprowadzonym postępowaniu wyjaśniającym zakwalifikował skargę jako

bezzasadną. Analiza dokumentów zgromadzonych w sprawie wykazała jednak, że w dniu przeprowadzenia badania na obecność środków odurzających w organizmie, Pan Mariusz K. kwestionował wynik badania nieinwazyjnego informując o tym swojego wychowawcę. Przepisy w tym zakresie są precyzyjne – skazany nie musi składać pisemnych wniosków z żądaniem przeprowadzenia badania krwi, by administracja była zobowiązana do podjęcia takich działań. Wystarczy, że skazany zakwestionuje wynik badania, w tym przypadku moczu – taka informacja oznaczała dla administracji Zakładu Karnego w S. obowiązek przeprowadzenia badań laboratoryjnych z krwi. W związku z powyższym, Rzecznik uznał skargę Pana Mariusza K. za zasadną. Ponadto, podczas analizowania przesłanych dokumentów w sprawie zwrócono uwagę na nieprawidłową praktykę wypełniania rubryki nr 8 protokołu z przebiegu badania na obecność substancji psychoaktywnych w organizmie osób pozbawionych wolności. O stanowisku Rzecznika został poinformowany Dyrektor Okręgowy SW w G., do którego zwrócono się o podjęcie działań w kierunku wyeliminowania tego rodzaju nieprawidłowości.

IX.517.664.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Radosław S., który żalił się m.in. na bezpodstawne wycofanie go przez Dyrektora Zakładu Karnego w W. z zatrudnienia. W toku rozpoznawania jego wniosku ustalono, że były podstawy do wycofania skarżącego z zatrudnienia. Stwierdzono jednak, że decyzja Dyrektora Zakładu Karnego w W. z dnia 12 listopada 2020 r. o wycofaniu Skarżącego z zatrudnienia została mu przedstawiona w formie ustnej przez funkcjonariusza komórki organizacyjnej właściwej za kierowanie osadzonych do zatrudnienia. Rozmowa ta, podczas której Skarżący miał zostać również poinformowany o przysługującym mu środku odwoławczym od powyższej decyzji, odbyła się w dniu 12 listopada 2020 r. Należy wskazać, iż przepis art. 121 § 5 Kodeksu karnego wykonawczego obliguje administrację więzienną do powiadomienia pisemnego skazanego o cofnięciu zgody na zatrudnienie. W ocenie Rzecznika pisemna decyzja powinna również zawierać informację o jej przesłankach. Skazany ma bowiem prawo, w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia decyzji, złożyć skargę na tę decyzję do sądu penitencjarnego w trybie art. 7 k.k.w. W przypadku, gdyby skazany chciał skorzystać z tego uprawnienia, to z uwagi na brak wiedzy o przesłankach przemawiających za podjęciem decyzji nie mógłby użyć żadnych argumentów na rzecz swojego stanowiska. Ustalono w toku badania działania dyrektora jednostki penitencjarnej są niezgodne także z dyspozycją Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, zawartą w piśmie z dnia 19 maja 2017 r. Rzecznik polecił – po wycofaniu Skazanego z zatrudnienia – sporządzenie pisemnego powiadomienia go o tym fakcie (wraz z datą wycofania i powodem cofnięcia zgody na zatrudnienie oraz informacją o możliwości zaskarżenia w trybie art. 7 k.k.w.) i przekazanie Skazanemu pisma za pokwitowaniem. Rzecznik zwrócił się do

Dyrektora Zakładu Karnego w W. z prośbą o podjęcie stosownych działań, by w przyszłości nie dochodziło to wyżej wskazanych nieprawidłowości.

IX.517.79.2021

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Zbigniew J. żaląc się na sposób konwojowana go na uroczystości pogrzebowe jego matki. Przepustka została bowiem zrealizowana pod konwojem Służby Więziennej, z zastosowaniem rygorystycznych środków ochronnych: funkcjonariusze byli umundurowani i uzbrojeni, a skazany miał założone kajdanki na nogi i ręce oraz był zobowiązany do korzystania z odzieży skarbowej. Ponadto udział skazanego w pogrzebie został ograniczony do ceremonii pochówku na cmentarzu. Pan Zbigniew J. uznał, że powyżej wskazane działania administracji Aresztu nosiły cechy niehumanitarnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w B., po zbadaniu na wniosek zarzutów sformułowanych przez Pana Zbigniewa J., nie dopatrywał się nieprawidłowości w postępowaniu administracji Aresztu Śledczego w S. Wskazał, że decyzja o zastosowaniu ww. środków ochronnych podczas realizacji przepustki był właściwa, podyktowana negatywną prognozą kryminologiczno-społeczną skazanego. Rzecznik, po zebraniu informacji o przebiegu procesu resocjalizacji skazanego, nie podzielił stanowiska Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. Pan Zbigniew J. odbywa karę pozbawienia wolności po raz pierwszy, w wymiarze 26 lat. Dane zawarte w dokumentacji osobopoznawczej świadczą o prawidłowo przebiegającym procesie jego resocjalizacji. Skazany nie sprawia problemów natury wychowawczej i dyscyplinarnej. Przełożeni oceniają go jako osobę spokojną i podatną na wpływy wychowawcze. Administracja więzienna, mimo pozytywnie ocenianych postępów w procesie resocjalizacji skazanego, uznała jednak, że negatywna opinia, jaką posiadał on w miejscu zamieszkania matki i nieprzychylność mieszkańców spowodowana popełnioną przez niego zbrodnią, jest przesłanką nie tylko do udzielenia przepustki pod konwojem Służby Więziennej, ale również do zastosowania szczególnych środków ochronnych. Rzecznik nie przyjął tego argumentu za uzasadniający tę decyzję, w zakresie konieczności zastosowania wobec skazanego środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na nogi i ręce oraz obowiązku korzystania z odzieży skarbowej. Rzecznik uważa, że zastosowanie ww. wzmożonych środków bezpieczeństwa, mając na uwadze upływ ponad 20 lat od popełnionego przez skazanego przestępstwa oraz przebieg procesu jego resocjalizacji, nie było konieczne oraz nie odpowiadało powadze sytuacji i podniosłości uroczystości. Rzecznik nie zgodził się również z oceną, iż zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego, zarówno osadzonego, jak i konwojujących funkcjonariuszy w związku z panującą pandemią COVID–19, wymagało udzielenia skazanemu przepustki wyłącznie na czas uroczystości pochówku na cmentarzu. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę Pana Zbigniewa J. za zasadną i zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby

Więziennej w B. o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom.

IX.517.248.2021

Rzecznik rozpatrzył skargę Pana Kamila S., przebywającego w Areszcie Śledczym w W. Osadzony poinformował, że podczas pobytu w jednostce penitencjarnej pozbawiony jest, w ramach dostępu do Biuletynu Informacji Publicznej, możliwości skorzystania ze stron internetowych Sądu Najwyższego oraz Trybunału Konstytucyjnego. Dyrektor Aresztu Śledczego w W. w przedłożonych Rzecznikowi wyjaśnieniach wskazał, że osoby pozbawione wolności mają zapewnioną możliwość korzystania ze stron internetowych zgodnie z zarządzeniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w Warszawie nr 42/02 z dnia 3 czerwca 2020 r. Strona internetowa Trybunału Konstytucyjnego znajduje się pod adresem www.trybunal.gov.pl i jest dostępna dla osadzonych zgodnie z powyżej przywołanym zarządzeniem. Natomiast strona Sądu Najwyższego nie jest zawarta we wskazanym powyżej zarządzeniu, a co za tym idzie osadzeni nie mają do niej dostępu. Należy zauważyć, iż zarządzenie nr 37/20 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 20 maja 2020 r. w sprawie udostępniania osobom pozbawionym wolności Biuletynu Informacji Publicznej wraz z Zarządzeniem nr 42/20 zmieniającym przywołany powyżej akt prawny nie zawiera wykazu udostępnionych osadzonym stron internetowych, lecz określa dostęp osób pozbawionych wolności do BIP. Zgodnie z przywołanymi regulacjami osadzonym nie udostępnia się stron internetowych innych niż Biuletyn Informacji Publicznej, chyba że podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji publicznych dokonuje tego poprzez stronę internetową umieszczoną w domenie „gov.pl”. W związku z powyższym Rzecznik nie mógł przyjąć wyżej wskazanych wyjaśnień dotyczących braku dostępności do BIP SN i uznał skargę Pana Kamila S. w tym zakresie za zasadną. Zwrócił się także do Dyrektora Aresztu o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia osobom pozbawionym wolności możliwości realizacji prawa, o którym mowa. Dyrektor Aresztu Śledczego zawiadomił Rzecznika, że po zgłoszeniu sprawy do Centralnego Zarządu Służby Więziennej w Warszawie, osoby pozbawione wolności uzyskały już dostęp do strony BIP Sądu Najwyższego.

IX.517.1087.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Cezary P., który skarżył się, że lekarz zatrudniony w jednostce penitencjarnej, w której osadzony kwalifikowany był do szczepienia przeciwko COVID-19, odmówił mu wydania ulotki preparatu przed zaszczepieniem. Osadzony złożył skargę na postępowanie lekarza do Dyrektora jednostki penitencjarnej, a przełożony udzielił Skazanemu odpowiedzi, w której potwierdza, że lekarz odmówił mu zapoznania z ulotką. Uzasadniając postępowanie lekarza przełożony podał, iż cyt.: „Z wyjaśnień uzyskanych od lekarza zakładu karnego, którego dotyczy zarzut wynika, że

ulotki do szczepionek nie są wydawane, ponieważ szczepionki są dopuszczone do stosowania przez odpowiednie urzędy rejestracyjne”, tym samym uznając skargę osadzonego za bezzasadną. Rzecznik zakwestionował stanowisko Dyrektora jednostki podstawowej i przedstawił właściwemu miejscowo Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej kopię udzielonej Skarżącemu odpowiedzi. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej przyznał, że lekarz odmawiając wydania informacji na temat szczepionki pozbawił pacjenta prawa do uzyskania informacji o tym preparacie, co stanowiło naruszenie art. 9 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Wskazany przepis stanowi, że lekarz udzielający świadczeń zdrowotnych jest zobowiązany do przekazania pacjentowi przystępnej informacji o stanie jego zdrowia, rozpoznaniu, proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu w zakresie udzielanych przez tę osobę świadczeń zdrowotnych. Nadto, ustawa - Prawo farmaceutyczne wprost określa, że ulotka jest informacją przeznaczoną dla pacjenta. Powyższe doprowadziło do uznania skargi osadzonego za zasadną, zarówno przez Rzecznika, jak i przez właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

BPW.7204.1.2020

Rzecznik na podstawie doniesień medialnych podjął sprawę dotyczącą prawidłowości rekultywacji składowiska odpadów we wsi B. Mieszkańcy obawiając się, że pod pretekstem rekultywacji zwozi się tam niebezpieczne i uciążliwe odpady protestowali blokując drogę. Mieszkańcy zwracali także uwagę, że wielotonowe samochody ciężarowe rozjeżdżają niedawno wyremontowaną drogę. Rzecznik wystąpił do Burmistrza Miasta i Gminy O., Starostwa Powiatowego w N. S. oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska z prośbą o przedstawienie wyjaśnień. W toku badania sprawy Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Z. G. przekazał obszerne wyjaśnienia z których wynika, że rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, które zlokalizowane jest w miejscowości B., prowadzona jest na podstawie decyzji z dnia 9 października 2018 r. oraz decyzji z dnia 28 stycznia 2018 r., którymi Marszałek Województwa L. udzielił zgody na zamknięcie przedmiotowego składowiska odpadów. Zamknięcie składowiska poprzedzone było kontrolą tutejszego Inspektoratu, która wykazała, że zgodnie z obowiązującymi przepisami składowisko należy poddać procesowi rekultywacji, po zakończeniu której nastąpi formalne zamknięcie obiektu. Ponadto na etapie kontroli wskazano, że projektowana rekultywacja powinna mieć na celu powstrzymanie degradacji środowiska poprzez wyeliminowanie

lub znaczne ograniczenie ujemnego oddziaływania zamykanego składowiska odpadów na wody powierzchniowe i podziemne oraz powietrze atmosferyczne. Natomiast odzysk odpadów prowadzony w ramach rekultywacji przedmiotowego składowiska realizowany jest na podstawie decyzji Starosty z N. S. z dnia 4 kwietnia 2019 r., zmienionej decyzją z dnia 29 sierpnia 2019 r. W wyniku działań kontrolnych prowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Z. G. oraz Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w W. stwierdzono szereg nieprawidłowości. Z kolei Starosta z N. S. poinformował, że w zakresie organizacji ruchu na drodze publicznej jako organ zarządzający ruchem w dniu 18 maja 2020 r. (tj. po protestach mieszkańców) zatwierdził zmianę organizacji ruchu, przewidującą ograniczenie przejazdu samochodów ciężarowych przez ul. W. w miejscowości B. Ponadto podkreślił, że decyzja Starosty dotycząca odzysku odpadów prowadzonego w ramach rekultywacji przedmiotowego składowiska nie obejmuje swym zakresem dróg dojazdowych do składowiska i konsultacji społecznych w tym zakresie zgodnie z ustawą o odpadach oraz z ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Z powyższego wynika, że żaden z organów administracji publicznej zaangażowanych w rekultywację składowiska odpadów nie podjął próby przedstawienia planu działań społeczności lokalnej, by poinformować mieszkańców o planowanej inwestycji, jej przebiegu, uciążliwościach i korzyściach. Powyższe doprowadziło do konfliktu, który eskalował i przerodził się w protest, podczas którego doszło do blokady drogi. Przedstawione wyjaśnienia potwierdziły, że zarzuty mieszkańców były zasadne.

BPW.7210.1.2021

Rzecznik podjął z urzędu sprawę na podstawie artykułu opublikowanego na portalu internetowym. Z treści publikacji wynikało, że mieszkanka jednego z bloków w W. poprosiła straż pożarną o sprawdzenie bloku w zakresie wymogów bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Z uwagi na liczne usterki instalacji bezpieczeństwa, PSP zobowiązała Spółdzielnię do ich usunięcia. Jak napisano w publikacji, Spółdzielnia publicznie oskarżyła lokatorkę o donos i obarczyła odpowiedzialnością konieczności podniesienia składki na cele remontowe, by sfinansować naprawy nakazane przez PSP. Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienia w sprawie do Komendanta Państwowej Straży Pożarnej i Spółdzielni Mieszkaniowej. Straż Pożarna potwierdziła zarzuty nieprawidłowości w zabezpieczeniu przeciwpożarowym budynków. Spółdzielnia Mieszkaniowa zaprzeczyła z kolei, jakoby oskarżyła publicznie lokatorkę o donos i obarczyła ją koniecznością podniesienia składki na cele remontowe, aby sfinansować naprawy nakazane przez Państwową Straż Pożarną. Spółdzielnia twierdzi, że w ogólnym piśmie informacyjnym do mieszkańców, jako Zarząd, była zobowiązana do uzasadnienia decyzji o podniesieniu stawki remontowej. Według Spółdzielni w sposób ogólny zostało sformułowane następujące zdanie „W związku z donosem mieszkańca Państwa nieruchomości (...)”. Spółdzielnia

twierdzi również, że sformułowanie „donos” zostało użyte jako synonim wniesienia, czy też złożenia skargi bez uprzedniego poinformowania zarządcy nieruchomości. Podkreślono, że Spółdzielnia w żadnym przypadku nie miała na celu stygmatyzować lokatora, który złożył skargę. Z takim wytłumaczeniem nie można się w pełni zgodzić. W odbiorze społecznym słowo „donos” ma bowiem pejoratywne znaczenie, kojarzące się ze słowem „donosiciel”. W związku z powyższym w ocenie Rzecznika mogło dojść do stygmatyzacji mieszkanki i przedstawienia jej prospołecznego zachowania jako czegoś negatywnego. W kolejnym piśmie do Spółdzielni zwrócono dodatkowo uwagę, że za prawidłową obsługę nieruchomości, m.in. pod względem technicznym, odpowiada Spółdzielnia, wobec czego uzasadnieniem konieczności podniesienia stawki funduszu remontowego w związku z dostosowaniem budynku do obecnie obowiązujących przepisów, nie powinno być zachowanie mieszkanki, ale konieczność zastosowania się do obowiązków wynikających z przepisów.

BPW.7217.7.2021

Do Rzecznika zgłosił się 72-letni mężczyzna nieposiadający stałego miejsca zamieszkania. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że od 20 lat ubiega się on o lokal z najmem socjalnym. Sam Wnioskodawca poinformował, że po 18 latach oczekiwania otrzymał propozycję najmu lokalu, jednak w trakcie oczekiwania na remont lokalu po 3 latach otrzymał pismo z Gminy z informacją, że wskazany lokal został samowolnie zajęty przez inną osobę i na tej podstawie Gmina „anuluje pismo (...) zapewniające zawarcie z Panem umowy najmu.” Po ponad 3 latach dalszego oczekiwania zaproponowano Zainteresowanemu kolejny raz obejrzenie mieszkania i dalsze oczekiwanie na remont przez Gminę. Rzecznik zwrócił się do Gminy z prośbą o wyjaśnienia. W ocenie RPO, biorąc pod uwagę inne podobne sprawy na przestrzeni kilkunastu lat, w niniejszej sprawie okres oczekiwania na przyznanie lokalu socjalnego wydaje się zdecydowanie zbyt długi. Wnioskodawca jest osobą starszą, która przez wiele lat oczekiwania na lokal z najmem socjalnym, pozostawała w kryzysie bezdomności. W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika na początku lipca 2021 r. Gmina poinformowała Rzecznika, że przedstawiła Zainteresowanemu gotowy do zasiedlenia inny wyremontowany lokal. Wnioskodawca wyraził zgodę na jego przyjęcie i w najbliższym czasie zostanie zawarta z nim umowa najmu tego lokalu. Sprawa została zatem pozytywnie zakończona.

BPW.7010.2.2021

Do Rzecznika zgłosił się Pan Andrzej S. skarżąc się na liczne przeszkody w zarejestrowaniu się i ustaleniu terminu szczepienia przeciw SARS-CoV-2 w warunkach domowych z uwagi na niepełnosprawność. Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienia w tej sprawie do miejscowego Oddziału NFZ, który poinformował, że Zainteresowany nie zawiadomił swojego lekarza podstawowej opieki zdrowotnej o chęci zaszczepienia się. Dlatego dopiero w wyniku podjętej interwencji przez Rzecznika, uzgodniono ze Skarżącym termin szczepienia

wraz z przewozem. Sytuacja ta wynikała m.in. z braku przepływu do pacjentów informacji, w jaki sposób osoby z niepełnosprawnościami mogą zgłosić chęć zaszczepienia się, czy to w warunkach domowych, czy też po przewiezieniu ich do punktu szczepień. Z uwagi na pozytywne załatwienie sprawy, zakończono postępowanie wyjaśniające.

BPW.7012.1.2021

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą na Szpital w G. Pan Daniel Ł., który korzystał ze świadczeń zdrowotnych w Oddziale Ratunkowym, po upadku z roweru. Skarga dotyczyła niewydania mu, w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym, zwolnienia lekarskiego w związku ze stwierdzonymi obrażeniami, a także recept na leki i odesłania go z tym do lekarza POZ. Z uzyskanych wyjaśnień nadesłanych od dyrektora rzeczonoj placówki wynikało, że stwierdzone w toku przeprowadzonej diagnostyki obrażenia ciała pacjenta, doznane na skutek upadku z roweru wskazywały, że chory nie będzie zdolny wykonywać pracy w dniu następnym, ani kolejnym m.in. ze względu na stwierdzone „wieloodłamowe” uszkodzenie twarzoczaszki. Stan zdrowia pacjenta wymagał wydania zwolnienia lekarskiego z pracy, którego wypisanie, biorąc pod uwagę istnienie systemu elektronicznego tzw. e-zwolnień, nie nastręcza wielkich trudności choćby z ustaleniem danych pacjenta potrzebnych do wystawienia takiego zaświadczenia. Trudno zatem było przyjąć wyjaśnienia szpitala, że wystawianie pacjentom e-recept i e-zwolnień w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym odbywa się na bieżąco i zgodnie ze wskazaniem lekarskim. Ponadto w Karcie informacyjnej z leczenia szpitalnego Interesanta odnotowano jedynie „kontrola u lekarza POZ” oraz zapis, że „karta informacyjna nie może służyć jako świadectwo lekarskie”. Pacjent po zwolnieniu lekarskim miał zgłosić się do lekarza POZ, który nie diagnozował go chirurgicznie. Z uwagi na powyższe Rzecznik, uznał, że niewydanie pacjentowi zwolnienia lekarskiego naruszało jego prawo do świadczeń medycznych i zarekomendowano Szpitalowi podjęcie działań w celu wyeliminowania w przyszłości podobnych naruszeń.

BPW.7064.9.2021

Pani Agnieszka O. wniosła do Rzecznika skargę na przewlekłość postępowania toczącego się w Urzędzie Wojewódzkim, a dotyczącego koordynacji świadczeń wychowawczych (za okres 2019/2021) i zasiłku rodzinnego (za okres 2019/2020). Wnioskodawczyni wskazała, że jest matką samotnie wychowującą dwoje dzieci i od 1 listopada 2019 r. nie otrzymuje przysługujących im świadczeń. Ustalono, że wniosek Zainteresowanej wpłynął do Urzędu 3 października 2019 r., a zapytanie do zagranicznej instytucji Urząd przesłał dopiero 24 września 2020 r., czyli niemal po roku od wpływu wniosku. Ponowiono zapytanie w listopadzie 2020 r., a odpowiedź Urząd otrzymał w marcu 2021 r. Ostatecznie w czerwcu 2021 r. (po interwencji RPO) Urząd

poinformował właściwy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, że na podstawie przesłanych dokumentów nie można ustalić czy mają w sprawie zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zatem do sprawy należy stosować ustawodawstwo polskie. W związku z ustalonym przebiegiem postępowania uznano, że doszło do naruszenia praw obywatela wskutek przewlekłości postępowania i skargę Pani Agnieszki O. uznano za zasadną, informując o tym Urząd Wojewódzki.